

Verslag concept

Commissie Natuur, Landbouw en Gezondheid

Datum commissievergadering	:	25 oktober 2021
Commissievoorzitter	:	Mw. N.M. van der Waart
Commissie-adviseur	:	Mw. S. Neeskens
Telefoonnummer/e-mail	:	023-514 52 82 / neeskenss@noord-holland.nl

Aanwezig:

	Commissievoorzitter	:	mw. N.M. van der Waart <i>(tot 15.21 uur)</i>
5	Plv. commissievoorzitter	:	mw. W. Koning-Hoeve <i>(vanaf 15.21 uur)</i>
	Plv. commissiegriffier (ochtend)	:	mw. M. van Boheemen
	Commissiegriffier (middag)	:	mw. S. Neeskens
	Leden van de commissie:		
	50PLUS/PVDO	:	--
	CDA	:	mw. D.A.J. Dekker (CDA) (duo-commissielid)
10			en mw. W. Koning-Hoeve
	CU	:	M.C.A. Klein mw. J.K. Hoogendoorn-van der Maarl (CU)
	DENK	:	E.S.J. Mangal (duo-commissielid)
			<i>(via MS Teams)</i>
15	D66	:	mw. L. Gonggrijp, mw. A.C. Kapitein en mw. A.J.C.E. Strens
	Fractie Baljeu	:	--
	FvD	:	J. Dessing
	GroenLinks	:	M.T. Cardol <i>(via MS Teams)</i> en mw. A. Er
20	JA21	:	G.H.J. Kohler <i>(via MS Teams)</i> en I.J.M. Mantel
	Liberaal N-H	:	--
	PvdA	:	J.J. Carton en G.J. Leerink
	PvdD	:	I. Kostic en F.A.S. Zoon
	PVV	:	R. van Tiggelen (duo-commissielid)
25	SP	:	mw. H. Bouhlef (duo-commissielid) en mw. J.M.E. de Groot
	VVD	:	N.A.L. Roosendaal en B.G.P. de Wit
	Gedeputeerden:		
30			J. Olthof (PvdA), mw. E. Rommel (VVD), E. Stigter (GL) en mw. I. Zaal (D66)
	Afwezig:		mw. A.A.J. Jellema en C. Loggen (VVD)
	(met bericht van verhindering)		
	Notulist:		
35			mw. F.E. Bijvoet (Moneypenny BV) <i>(tot 15.00 uur)</i>
			mw. I. Vos (Moneypenny BV) <i>(vanaf 15.00 uur)</i>

40 Agenda

1. Opening en mededelingen
2. Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda, moties- en toezeggingenlijsten en C-agenda
- 45 3. Inspreekhalfuur
4. B-agenda Leefbaarheid, Gezondheid en Milieu
- 4.a Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) inventarisatie Tata Steel
- 4.b Informatievoorziening VTH bij provinciale bedrijven d.d. 12 oktober 2021
5. Rondvraag gedeputeerde Olthof (Leefbaarheid, Gezondheid en Milieu en OD NZKG en ODIJ)
- 50 6. Rondvraag gedeputeerde Stigter (OD NHN en OFGV)
7. A-agenda Begroting
- 7.a Begroting 2022
- 7.b Begroting 2022: Brief GS aan PS inz. Memorie van antwoord begroting 2022 (wordt geagendeerd bij de begrotingsbehandeling van alle commissies)
- 55 8. B-agenda Begroting
- 8.a Brief GS aan PS inz. advies GS aangehouden moties begroting 2022 (de door GS voorgelegde financiële opties a en b te bespreken op de begroting in de commissie EFB van 28 oktober 2021; de adviezen van GS over de aangehouden moties te bespreken in alle commissies bij de begrotingsbehandeling).
- 60 8.b Dierenwelzijn: Agenderingsverzoek PvdD Discussienotitie verbetering dierenwelzijn Noord-Holland (B-agenda NLG 25-10-2021)
- 9 Rondvraag gedeputeerde Loggen
- 10 Lunch
- 11 A-agenda Natuur
- 65 11.a Programma Natuurnetwerk 2022
- 11.b Natuur: Natuurbeheerplan 2022
- 12 B-agenda Natuur
- 12.a Natuur: Afdoeningsvoorstel Motie 50-2021 Incidentele subsidie kruidenrijk Urgenda (B-agenda NLG 25-10-2021)
- 70 13 Rondvraag gedeputeerde Rommel
- 14 A-agenda Landbouw
- 14.a Initiatiefvoorstel "Opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging in de agrarische sector" (A-agenda NLG 25-10- 2021)
- 16 B-agenda Landbouw & Natuur
- 75 16.a Voedselvisie & Biodiversiteit: Afhandeling motie 13-2021 RO instrumenten voor Voedselvisie en Masterplan biodiversiteit (B-agenda NLG 25-10-2021)
- 17 Rondvraag gedeputeerde Zaal
- 18 C-agenda Natuur en Landschap, Grond, Bodemdaling, Programma Aanpak Stikstof
- 18.a Fauna: Brief doek tegen overlast ganzen (C-agenda NLG 25-10-2021)
- 80 18.b Natuur: Brief aanpak invasie exoot Cabomba (C-agenda NLG 25-10-2021)
- 18.c Bodem: Voortgang warme overdracht bodemtaken aan gemeenten (C-agenda NLG 25-10-2021)
- 19 C-agenda Water
- 19.a Water: Brief Waddenfonds Voortgang duurzame kennishuishouding Waddengebied (C-agenda NLG 25-10- 2021)
- 85

- 19.b Waddengebied: Meerjarenprogramma Investeringskader Waddengebied 2021 (C-agenda NLG 25-10-2021)
- 19.c Klimaat / Water: Wijziging Uitvoeringsregeling onderzoek fysieke uitvoeringsprojecten Klimaatadaptatie (C-agenda RWK 25-10-2021 & C-agenda NLG 25-10-2021)
- 90 19.d Water: Aanpak Oostelijke Vechtplassen: tussenevaluatie en jaarlijkse voortgangsrapportage (C-agenda NLG 25-10-2021)
- 20 C-agenda Landbouw, Recreatie & Dierenwelzijn
- 20.a Dierenwelzijn: Nieuwsbrief Dierenwelzijn Raad voor dierenaangelegenheden (C-agenda NLG 25-10-2021)
- 95 20.b Landbouw: Kwartaalverslag Greenport Aalsmeer Q2 (C-agenda NLG 25-10-2021)
- 20.c Dierenwelzijn: Brief Dierenbescherming met de schrik vrij (C-agenda NLG 25-10-2021)
- 20.d Landbouw: Instellingsbesluit adviescommissie POP3 subsidies (C-agenda NLG 25-10-2021)
- 20.e Recreatie: Dienstverleningsovereenkomst bestuursbureau en besluit mandaat (C-agenda NLG 25-10-2021)
- 100 20.f Landbouw: De cirkel rond! Kansen voor kringlooplandbouw in Noord-Holland (C-agenda NLG 25-10-2021)
- 21 C-agenda Leefbaarheid, Gezondheid en Milieu
- 21.a Mijnbouwwet/Geothermie: Advies opsporingsvergunning geothermie Amsterdam-Amstelveen (C-agenda NLG –leidend– en RWK 25 –10-2021)
- 105 21.b Economie/energie/NZKG/Tata: Brief GS aan PS inz. Just Transition Fund – Transitieplan IJmond (C-agenda NLG en RWK 25-10-2021 en EFB en M&B 28-10-2021 (EFB trekkende cie).
- 22 C-agenda Algemeen
- 22.a MRA: Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht – editie 52 (c-agenda alle commissies oktober 2021)
- 110 22.b MRA: Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht – editie 53 (c-agenda's alle commissie oktober 2021)
- 22.c IPO: Brief GS aan PS inz. Begrotingen 2022 van het IPO en BIJ12 (B-agenda EFB 28-10-2021 en C-agenda NLG en RWK 25-10-2021 en M&B 28-10-2021; commissieleden van NLG, RWK en M&B kunnen wanneer ze opmerkingen hebben over de stukken deze meegeven aan hun fractiegenoten in EFB)
- 115 22.d Advies Raad voor de leefomgeving en infrastructuur: briefadvies investeren in duurzame groei (C-agenda alle commissies oktober 2021)
- 23 Sluiting
- 120
- 125

1. Opening en mededelingen

De **voorzitter** opent de commissievergadering NLG om 9.02 uur en heet alle aanwezigen van harte welkom.

130 *Mededelingen voorzitter:*

- Er een quorum vastgesteld.
- De commissievergadering wordt live uitgezonden.
- Er wordt op hybride wijze vergaderd. Een deel van de commissieleden is fysiek aanwezig in de Statenzaal en aangrenzende ruimtes. Daarnaast is een aantal commissieleden digitaal aanwezig via MS Teams, te weten de heer Cardol (GL) en de heer Kohler (JA21).
- 135 • De sprekersklok wordt in beeld weergegeven.
- De spreektijd voor onderhavige commissievergadering is vastgesteld op 7,5 vergaderuren.
- Het Presidium heeft 11 oktober jl. ingestemd met de vaststelling van de zogeheten "Nieuwe Noord-Hollandse spreektijdenregeling" naar het Amsterdams model "mond open is tijd lopen".
- 140 Vanaf heden volgen de Statencommissies voornoemde regeling. Alles wat men tijdens de vergadering zegt, valt onder de spreektijd. Dit geldt ook voor het plegen van interrupties, maar niet voor het beantwoorden ervan (wijziging ten opzichte van voorheen), voor ordevoorstellen, rondvragen en vragen aan de sprekers.
- De commissie NLG verwelkomt mevrouw Van Geffen, vast commissielid namens Liberaal Noord-Holland. Voorts verwelkomt zij de heer Alkaduhimi, duo-commissielid namens DENK.
- 145 Daarmee fungeert de heer Koyuncu (DENK) voortaan als plaatsvervangend lid van de commissie NLG.
- Voor agendapunt 8.b (Dierenwelzijn) hebben zich de navolgende vier sprekers aangemeld:
 - De heer Molenaar namens Wakker Dier;
 - 150 ○ Mevrouw Palsma namens De Faunabescherming;
 - De heer Van Slobbe namens Stichting wAarde;
 - Mevrouw Schut namens IVN Noord-West.
- Voor agendapunt 11.a (Programma Natuurnetwerk) hebben zich de navolgende zeven sprekers aangemeld:
 - 155 ○ De heer Van Haaster namens een aantal kwekers in Zuid-Kennemerland
 - Mevrouw Roos op persoonlijke titel;
 - Mevrouw Turksma namens de paardeneigenaren van Stal 's-Gravenweg;
 - De heer Rutte namens familiebedrijf v.o.f. Hofstede De Kruidberg;
 - De heer Van der Peet op persoonlijke titel;
 - 160 ○ Mevrouw Van Genne op persoonlijke titel;
 - De heer Slewe op persoonlijke titel.
- Er zijn geen aanmeldingen ontvangen voor de rondvragen.
- Er is een bericht van verhindering ontvangen van mevrouw Jellema (PvdA) en van gedeputeerde Loggen (VVD). Met betrekking tot de portefeuille van laatstgenoemde zijn heden geen punten geagendeerd. Eventuele vragen aan gedeputeerde Loggen in het kader van de begroting zullen door gedeputeerde Rommel worden beantwoord.
- 165 • De voorzitter (mevrouw Van der Waart) is in de loop van de middag verhinderd. Zij zal het voorzitterschap alsdan overdragen aan mevrouw Koning-Hoeve (CDA).
- Op 18 november a.s. van 19.30 uur tot 21.30 uur staat de expertmeeting "Op zoek naar gangmakers voor de transitie in het landelijk gebied" gepland. Deze zal plaatsvinden in de
- 170

Statenzaal, maar kan ook digitaal worden gevolgd. Er komen vier deskundigen aan het woord en gedeputeerde Zaal zal een korte reflectie geven. **Het volledige programma volgt later deze week.**

- 175 • Op 4 oktober jl. vond in Westzaan het werkbezoek "Gebiedsgerichte aanpak stikstof" plaats. Er zijn meerdere gebieden in de provincie die deel uitmaken van voornoemde aanpak. Vanuit de organisatie is de vraag gerezen of de commissieleden op een later moment behoefte heeft aan een tweede werkbezoek in een ander gebied. Zij kunnen dit per mail kenbaar maken aan de commissieadviseur, mevrouw Neeskens.

180 Er zijn geen mededelingen vanuit de commissieleden dan wel Gedeputeerde Staten.

Statenlid **Kostic** (PvdD) vraagt de commissieleden en GS om hun extra aandacht voor de brief "Met de schrik vrij" van de Dierenbescherming (agendapunt 20.c). De Partij voor de Dieren zal hier binnenkort op terugkomen.

185 **2. Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda, moties- en toezeggingenlijsten en C-agenda**

- De voorliggende agenda van de vergadering word ongewijzigd vastgesteld.
– Het verslag van de commissievergaderingen NLG d.d. 20 september jl. wordt ongewijzigd
190 vastgesteld.
– De strategische agenda, moties- en toezeggingenlijsten leiden niet tot opmerkingen.

3. Inspreekhalftuur

195 Er zijn geen aanmeldingen ontvangen voor het inspreekhelfuur.

4. B-agenda Leefbaarheid, Gezondheid en Milieu

4.a. Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) inventarisatie Tata Steel

200 De **voorzitter** geeft het woord aan de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn.

Eerste termijn

205 De heer **Leerink** (PvdA) meent dat er een behoorlijke slag wordt gemaakt. Het is belangrijk dat het in kaart is gebracht en dat de vergunningen worden aangepast. Het geeft de indruk dat de provincie en de Omgevingsdiensten (OD's) er bovenop zitten. De Partij van de Arbeid heeft ook de indruk dat er eendrachtig wordt samengewerkt met de ILT, hetgeen positief is.

210 Er wordt gesproken over het niet overschrijden van risico's. De commissie heeft eerder gediscussieerd over de vraag welke risico's het dan betreft: milieurisico's of risico's die de gezondheid betreffen? De heer Leerink acht het belangrijk om daar helderheid over te hebben. En hoe staat het met het cumulatief effect en dergelijke?

Het is heel zorgwekkend dat voor een aantal zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) geen normen en

215 instrumenten zijn. De heer Leerink weet dat het inmiddels de aandacht heeft. Wellicht ten
overvloede benoemt hij nogmaals dat er richting het Rijk echt stappen moeten worden gezet.
Inmiddels is immers bekend dat het ondanks het binnen de normen blijven en geen risico lopen,
toch mogelijk is om in onwenselijke situaties te geraken. De provincie moet daar derhalve zeer
alert op zijn.

220 Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) merkt op dat het rapport een nuttige analyse lijkt waaruit blijkt dat er
momenteel geen acuut probleem (anders dan reeds bekend). Het lijkt de ChristenUnie goed om dit
rapport te gebruiken om de vergunningen verder aan te scherpen. Als de vergunningen immers
maximaal gebruikt zouden worden, worden er wél normen overschreden. De ChristenUnie kijkt
225 derhalve uit naar de voorgenomen aanscherping.

Mevrouw **Gonggrijp** (D66) bedankt GS voor de uitgebreide analyse, die haars inziens een goed
beeld geeft. Zij sluit aan bij de vragen van de heer Leerink (PvdA). In de conclusie van het
onderzoek wordt gesteld dat het maximaal toelaatbaar risico (MTR) niet wordt overschreden op
230 basis van de stoffen die bekend zijn. Tegelijkertijd wordt er ook gesteld dat er heel veel stoffen
zijn waarvoor nog geen normen zijn vastgesteld. Hier dient de komende periode aandacht aan te
worden besteed. D66 verneemt derhalve graag een reflectie van de gedeputeerde op hoe hiermee
moet worden omgegaan.

Voorts wordt er ook wel gesproken over "humane uitstoot". Kan gedeputeerde aangeven wat dit
235 inhoudt?

Mevrouw **Er** (GL) is net als de heer Leerink (PvdA) benieuwd waar de provincie op dit moment staat
met betrekking tot het cumulatief effect. Zijn hierover reeds gesprekken gevoerd? Voorts is
mevrouw Er benieuwd waarom het zo lang heeft moeten duren en wat de oplossing is om in de
240 toekomst te voorkomen dat het zo lang duurt. Gaat de provincie eerder samenwerken met Tata
Steel? Hoe gaat zij ervoor zorgen dat Tata in de toekomst eerder komt met de juiste gegevens?

De heer **Roosendaal** (VVD) vat samen dat blijkt dat er geen overschrijdingen zijn aangetoond in het
maximaal toelaatbaar risico. Wel zal de OD NZKG de vergunning van Tata Steel aanscherpen. De
245 heer Roosendaal bedankt GS voor de voorliggende rapportage en de invulling van adviezen van de
Randstedelijke Rekenkamer over de inhoudelijke samenwerking met derden. Deze komen de
betrouwbaarheid en daarmee ook de geloofwaardigheid van de informatie ten goede. Ook dankzij
het werkbezoek zijn een aantal zaken, zoals het nut en de noodzaak van de
afgasbehandelingsinstallatie, verduidelijkt. Dit komt de discussie en hopelijk ook de controlerende
250 en volksvertegenwoordigende rol van PS ten goede.

Alle berekende en gemeten ZZS-uitstoot en -neerslag blijft binnen het MTR-niveau, waarbij er voor
de ecosystemen en de mensen geen nadelige effecten te verwachten zijn. Toch geven onderzoeken
van het RIVM en de GGD aan dat er extra gezondheidsschade in de IJmond is door cumulatie van de
255 uitstoot door Tata en andere emissiebronnen. Hoe is dit volgens GS met elkaar te verenigen? Komt
die schade dan door niet-ZZS of door cumulatie? Zou daarop dan de focus van het aanscherpen van
de vergunningen moeten liggen om focus ten aanzien van de volksgezondheidswinst te creëren? Of
komt het doordat er voor een aantal stoffen geen richtlijnen voor het MTR aanwezig zijn? Hoe
betrouwbaar is het dan om met een afgeleide norm te werken?

260

De conclusies die worden getrokken over het resultaat van luchtemissie zijn voor een belangrijk deel gebaseerd op modellen. Hoe krijgen GS via de OD welke mate van zekerheid dat de modeluitkomsten bij benadering overeenkomen met de werkelijke belasting van de verontreinigende stoffen op woon- en leefomgeving in Wijk aan Zee en de bredere IJmondgemeenten? Is er beleid in ontwikkeling voor ten eerste de onafhankelijke certificering van de door de OD's te gebruiken modellen en ten tweede de periodieke herijking daarvan op basis van de laatste wetenschappelijke inzichten?

De heer **Van Tiggelen** (PVV) merkt op dat de PVV voorzichtig optimistisch is, gelet op de acties die de Omgevingsdienst heeft ondernomen dan wel op de planning staan. Ook de PVV hikt aan tegen het ontbreken van een MTR-waarde voor heel wat ZZS. Meerdere sprekers hebben hier reeds aan gerefereerd. De PVV hoopt dat het RIVM daar zo spoedig mogelijk mee komt en dat de provincie maximale druk op de ketel blijft houden. De fractie kijkt uit naar de uiteindelijke bevindingen van de OD.

De heer **Mantel** (JA21) geeft aan dat ook zijn fractie verheugd is dat de inventarisatie van de ZZS Tata Steel er eindelijk is. Hij heeft nog een aantal vragen over zaken die JA21 zorgen baren. De inventarisatie wordt door Tata Steel zelf uitgevoerd. De berekening is gemaakt aan de hand van de metingen, maar ook aan de hand van de kengetallen. Hoe betrouwbaar zijn die kengetallen. Ingeval de inventarisatie daadwerkelijk gebaseerd zou zijn op metingen aan de bron, verwacht de gedeputeerde dan mogelijk een andere uitkomst?

In de rapportage staat voorts dat ongewone voorvallen niet zijn meegenomen, terwijl deze regelmatig plaatsvinden op het terrein van Tata Steel. Kan gedeputeerde wellicht een indicatie geven van de effecten van de ongewone voorvallen op de emissies van de ZZS? Is hij misschien van plan om een en ander in de toekomst te gaan onderzoeken?

In onderhavige versie van september staat voorts dat er geen overschrijdingen zijn van het MTR-niveau. Welke inzet gaat gedeputeerde plegen op het vergroten van het vaststellen van grenswaarden voor ZZS?

Naar aanleiding van de inventarisatie communiceerden GS dat zij de vergunning gaan aanscherpen. JA21 is daar blij mee. Echter, volgens Tata Steel benutte het bedrijf al nooit zijn totale capaciteit van de vergunningen. Klopt het dan dat er in werkelijkheid niet minder wordt uitgestoten?

Uiterlijk 1 oktober jl. moest Tata Steel het ZZS vermijdings- en reductieprogramma (VRP) aanleveren. Is dit inmiddels ontvangen? Wanneer kan gedeputeerde de Staten informeren over de beoordeling hiervan?

Mevrouw **De Groot** (SP) wijst op het feit dat mensen in de omgeving van Tata Steel gezondheidsklachten hebben vanwege Tata Steel (en ook andere bedrijven), en dat het milieu er niet beter op wordt. Er is nu duidelijkheid over de emissies van ZZS door Tata Steel. Het is heel mooi dat de Omgevingsdiensten en de ILT thans samen optrekken en het is mooi dat er al maatregelen zijn genomen. Mevrouw De Groot begrijpt dat er van gevaarlijke emissies van ZZS door Tata Steel geen sprake meer is, alhoewel er nog geen MTR-waarden konden worden vastgesteld van tien complexe mengsels, drie enkelvoudige stoffen, dioxine en PAK som. Het is

afwachten totdat het RIVM met urgentie waarden gaat vaststellen. Ook is het goed dat er een vermijdings- en reductieprogramma is opgesteld. Verder wordt er nog gewacht op de aanscherping van de normen voor de ZZS beryllium, chroom, kwik, lood, arseen, cadmium, nikkel en B(a)P. Al deze stoffen kunnen de gezondheid aantasten.

De SP is verheugd dat er niet langer kwik in het oppervlaktewater terechtkomt. In november volgt echter een nieuw rapport. De SP hoopt op nog betere resultaten en meent dat er desalniettemin vaart gemaakt moet worden.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) bedankt GS voor de analyse. Het blijkt dat diverse vergunningen te ruim zijn voor de EU-streefwaarden en EU-normwaarden en dat sommige waarden nog niet eens zijn vastgesteld. Het is in ieder geval belangrijk dat de vergunningen worden aangescherpt, zodat ze wel binnen de vastgestelde waardes gaan vallen. Het CDA is blij dat Tata dit zelf ook ondersteunt. De fractie zou wel graag van de gedeputeerde willen weten binnen welke termijn de aanscherping moet plaatsvinden en of er al een concreet plan voor ligt. Hoe gaat gedeputeerde de komende jaren met het toezicht op de ZZS om? Krijgen de Staten frequentere analyses?

Statenlid **Kostic** (PvdD) stelt allereerst een algemene vraag om over na te denken. Het alleen al in toom houden van Tata Steel kost € 3 miljoen extra uit de algemene reserve. De Partij voor de Dieren vraagt zich nog steeds af in hoeverre de capaciteit van de provincie geschikt is om de complexiteit van Tata aan te kunnen. Positief is inderdaad dat er van alles gebeurt, maar het is niet genoeg. En dat wat er gebeurt, duurt te lang. De SP en het CDA merkten dit ook al terecht op. In tegenstelling tot wat de ChristenUnie zei, is er wél een acuut probleem. Onderhavig rapport laat zien dat het bij Tata rammelt. De duidelijkheid die de SP ziet, ziet de Partij voor de Dieren niet. Naast de vele Zeer Zorgwekkende Stoffen is er sprake van uitstoot van meer dan 2.000 ongewone voorvallen per jaar en een nog onbekend aantal kleine emissies waar nog steeds geen zicht op is. Daarnaast is er onduidelijkheid over de manier waarop de stapeling van stoffen getoetst moet worden en ontbreken meetnormen voor veel ZZS. Hierover is advies gevraagd aan het RIVM. Kunnen GS aangeven wanneer de Staten de conclusies krijgen? Mensen hebben deadlines nodig.

De Partij voor de Dieren ziet laksheid bij Tata. Na jaren de tijd te hebben gehad voor een fatsoenlijke ZZS-inventarisatie en voor het belangrijke vermijdings- en reductieprogramma komt Tata één dag voor de deadline (30 december 2020) met onvolledige stukken. Vervolgens krijgt het bedrijf tot 1 oktober 2021 de tijd om alsnog een fatsoenlijk VRP te leveren. Het doet dat opnieuw één dag voor de deadline. Het VRP is cruciaal. Zo beoordeelt de OD over de wijze waarop Tata invulling geeft aan de ZZS. Dat kan leiden tot verandering van bedrijfsvoering, het aanpassen van bedrijfsprocessen en een wijziging van de vergunningen. Het kan ook gevolgen hebben voor de toekomst van Tata en landelijk beleid. De Partij voor de Dieren zou graag zien dat de beoordeling zo snel mogelijk plaatsvindt. Zij verneemt graag van GS wanneer de deadline is.

De OD zet in op een aanscherping van vergunningen. Dat is het minste wat de provincie voor de bewoners kan doen. Statenlid Kostic vraagt GS alweer om desnoods met behulp van capaciteit van de ILT eerder klaar te zijn met dit proces dan in 2023.

De OD stelt vast dat dit de eerste ZZS-inventarisatie betreft, die vijfjaarlijks moet worden herhaald. Dit is dus het resultaat na vijf jaar wachten. Welke leerpunten uit dit proces nemen GS mee voor de

volgende keer? Wat gaan GS doen om opnieuw vertraging te voorkomen? Kan hiervan vóór december een evaluatie komen?

355

De heer **Mangal** (DENK) wil graag weten hoe kan het dat de vergunningen niet meebewegen met de nieuwe waarden die aan de vergunningen worden gesteld.

360 De **voorzitter** bedankt de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn. Alvorens gedeputeerde Olthof overgaat tot zijn beantwoording vindt een korte schorsing plaats.

Schorsing van 9.26 uur tot 9.30 uur

365 De **voorzitter** heropent de vergadering en geeft gedeputeerde Olthof het woord voor diens beantwoording.

Beantwoording door gedeputeerde **Olthof** (PvdA):

370 Gedeputeerde Olthof bedankt de commissieleden voor hun vragen. Enerzijds is er de complexiteit van het Tata-dossier en anderzijds zijn er ook het nut en de noodzaak van het programma dat is opgestart. Daarin komt keihard naar voren op welke punten het momenteel tekortschiet en waar het misschien ook in het verleden tekort is geschoten. Gedeputeerde is wat dat betreft blij dat die transparantie er nu is en dat er veel meer handvatten zijn om te zeggen op welke punten echt extra inzet gepleegd moet worden.

375 In de eerste plaats komt gedeputeerde op de inbreng van de heer Leerink (PvdA) over de samenwerking met de ILT. Deze stond ook in het Rekenkamerrapport en is tevens vaker in de commissie besproken. De samenwerking was niet vanzelfsprekend, maar is dat op dit moment wel. De ILT kijkt niet vanuit haar toezichthoudende rol of de OD het goed doet. Zij kijkt vanuit samenwerking, vanuit partnership, of ze uiteindelijk expertise kan toevoegen om te zorgen dat
380 onderhavig dossier zo goed en adequaat mogelijk wordt opgepakt. Gedeputeerde Olthof uit zijn complimenten voor het feit dat de samenwerking thans goed wordt opgepakt. Dat geldt overigens ook voor de samenwerking met de ministeries van IenW en EZK.

385 De niet-overschrijding van de risico's acht gedeputeerde Olthof een ingewikkeld punt. Onlangs is het RIVM-rapport besproken. Men heeft toen met elkaar moeten constateren dat de PAK, de aangetroffen stoffen, ruim onder de MTR-waarde zitten. De definitie van de MTR-waarde is de wetenschappelijk gestelde grenswaarde waarbij uiteindelijk geen sprake is van milieurisico's en gezondheidsrisico's voor de mensen. Voorts heeft men met elkaar moeten constateren dat alles
390 boven het verwaarloosbare risico eigenlijk gewoon niet goed is. Er ligt een constante opdracht en taak voor de overheid en voor de ondernemers zelf om te zorgen dat er naar dat verwaarloosbare risico wordt gestreefd. Onder die grenswaarde, op basis van de geldende normen en de stand van zaken van vandaag, zou in principe geen enkel risico meer zijn. Wat dat betreft vindt gedeputeerde de MTR-waarde een lastige. Er wordt veelvuldig gesproken over milieukwaliteitsnormen, maar
395 wanneer gaat het over de gezondheidkundige risico's? Daarin is de afgelopen jaren echt een onbalans ontstaan. De milieuwaarden zijn altijd gemeten, maar de gezondheidkundige risico's zijn toch van een andere orde, vooral bij een complex bedrijf als Tata. Daarnaast speelt ook de cumulatie mee. In de vorige commissievergadering heeft men moeten vaststellen dat bij een enkelvoudig emissiepunt wellicht prima gestuurd kan worden op de MTR-waarde. Het wordt echter

400 complex ingeval er meer dan 200 emissiepunten zijn. De overheid moet dan maatwerk gaan leveren. De huidige wet- en regelgeving past niet bij complexe vraagstukken als Tata Steel, Schiphol, Chemours etc. Daar moet op een andere manier naar worden gekeken, hetgeen thans ook gebeurt. Er wordt samengewerkt met partijen als de ILT, IenW en het RIVM om te zorgen dat er meer op gestuurd kan worden. Dat is niet eenvoudig. Gedeputeerde Olthof gaat geen termijn noemen, opdat hij niet het RIVM en de andere wetenschappers en technici wil spreken. De
405 Statenleden mogen er echter wel van uitgaan dat GS erbovenop zitten.

Ook vanuit de Kamer is geëist dat er voor 1 december a.s. in ieder geval een voortgangsrapportage moet zijn. Gelukkig werkt de provincie thans ook goed samen met de rijksoverheid. Ook hierover zal het college aan PS terugkoppelen. Gedeputeerde zal ervoor zorgen dat de rapportage richting
410 de Kamer ook aan de Statenleden wordt toegezonden, opdat er waarschijnlijk ook in een commissievergadering waarschijnlijk met elkaar over gesproken kan worden. Aan de hand van de VTH-brief die er ook bij zit, zal de constante voortgang van onderhavig dossier gevolgd worden. Indien er updates zijn, zal gedeputeerde de Staten hierover informeren.

415 Statenlid **Kostic** (PvdD) vraagt of gedeputeerde daarbij ook gelijk de (updates van de) moties kan meenemen die de provincie met de landelijke overheid oppakt?

Gedeputeerde **Olthof** zegt toe de betreffende moties te zullen meenemen. Bij de meeste moties ervaart hij steun vanuit de Kamer om vooral samen met de provincie en de OD's een aantal zaken goed op te pakken en er ook terugkoppeling op te doen. GS zullen de Staten informeren over de
420 stand van zaken.

Tijdens de vorige commissievergadering is geconstateerd dat (nog) niet voor alle stoffen een norm aanwezig is. Het Programma Tata Steel en het Uitvoeringsprogramma dat eraan vastzit, bewijzen
425 derhalve hun nut en noodzaak. Het is misschien een trieste constatering dat men eigenlijk maar heel weinig wist van hetgeen men aan het meten was en dat het wellicht niet adequaat genoeg gebeurde. Op dat moment, met de kennis en de situatie zoals die er toen waren, was dat afdoende. Echter, gelet op de huidige kennis en de maatschappelijke discussie moet er veel meer gaan gebeuren. Men moet veel beter weten van wat er onder meer bij een Tata Steel gebeurt en wat er
430 met de stoffen gebeurt.

De provincie heeft het RIVM gevraagd om ten aanzien van een aantal stoffen met normeringen te komen. Die druk zit erop en gedeputeerde hoopt dat het RIVM snel met een terugkoppeling komt.

435 Voorts is een vraag gesteld over scenario 1 (werkelijke emissie) en scenario 2 (maximale emissie). De constatering is dat de MTR-waarden of de Europese grenswaarden nergens worden overschreden, maar dat binnen een aantal vergunningen wel de ruimte was om te overschrijden. De provincie gaat de vergunningen aanscherpen op basis van in ieder geval de huidige MTR-waarden.

440 Voorts is gevraagd hoe een en ander in de toekomst kan worden voorkomen. Vanuit de ZZS-inventarisatie zit er een terugkerend patroon van vijf jaar in. Dan moet er uiteindelijk weer een VRP volgen. De provincie gaat echter niet vijf jaar wachten. Gedeputeerde Olthof hoopt in het toekomstige beleid te kunnen bestendigen dat nu de vergunning wordt aangepast er strakker toezicht zal worden gehouden en dat er handhaving plaatsvindt. De ZZS zullen veel strakker

445 meegenomen worden in het VTH-traject. Dat neemt niet weg dat er elke vijf jaar wel weer een nieuw VRP moet komen.

Mevrouw Gonggrijp (D66) informeerde naar de "humane uitstoot", maar gedeputeerde wijst erop dat er in het stuk wordt gesproken over "humane risico's" (m.b.t. de gezondheidswaarden voor de mensen zelf).

455 GroenLinks vroeg waarom het zo lang geduurd heeft. Gedeputeerde heeft deze vraag ook bij Tata neergelegd. Tata is van goede wil en men is het erover eens dat er extra inzet op moet worden gepleegd. Gedeputeerde heeft er alle vertrouwen in dat dat ook gebeuren. Anderzijds is het dan wel opmerkelijk dat Tata pas één minuut voor de deadline het rapport oplevert. Dit heeft ook enigszins met cultuur en houding te maken. Gedeputeerde is hierover in gesprek met Tata. Voorts heeft gesprekken over de voortgang met Groen Staal. Hoe kan een en ander versneld worden? Hoe kan de Roadmap+ beter worden vastgelegd en hoe kan een en ander worden gemeten? Gedeputeerde hoopt de komende weken meters te kunnen maken en de Staten te kunnen informeren over een stappenplan. Hij zal met alle partijen, zoals de ILT, het RIVM, Tata en FNV, aan tafel zitten om te bekijken wie wat wanneer gaat doen.

465 Nederland kent een systeem dat gebaseerd is op vertrouwen. De vergunningsaanvrager moet zijn gegevens aanleveren en op basis van tussentijdse rapportages laten zien wat hij doet. Dit is niet vrijblijvend. De modellen die gebruikt worden, zijn in de wet verankerd. Hierop vindt jaarlijks strak toezicht plaats. Er is regulier (gepland) toezicht, maar indien daar aanleiding toe is, vindt er ook risicogestuurd toezicht plaats, waarbij wordt gemeten of de situatie daadwerkelijk overeenkomt met hetgeen geconstateerd is op basis van de berekeningen en metingen. Met andere woorden: het is een complex geheel van modellen, berekeningen door geaccrediteerde organisaties en het VTH-deel.

475 Statenlid Kostic (PvdD) merkte op dat naast de vele ZZS er sprake is van uitstoot als gevolg van ruim 2.000 ongewone voorvallen per jaar en een nog onbekend aantal kleine emissies waar nog steeds geen zicht op is. Overigens is het aantal van 2.000 een vergissing van de ILT; feitelijk betreft het 1.200 voorvallen. Dit aantal is nog steeds veel te groot, zij het dat ze niet alle even ernstig zijn. Gedeputeerde is heel erg benieuwd waarmee de Onderzoeksraad komt. Deze controleert of het systeem in Nederland wel afdoende is om de gezondheid van mensen te borgen. We moeten met elkaar constateren dat de normen uiteindelijk gebaseerd zijn op jaargemiddelden. Piekincidenten worden niet expliciet vermeld. De provincie wil hier echter alsnog inzicht in krijgen. 480 GS zijn thans met de IJmondgemeenten in gesprek om te bekijken hoe hier een vervolg aan kan worden gegeven.

485 De heer Mantel (JA21) merkte op dat er minder uitstoot is dan vergund. Gedeputeerde Olthof begreep diens vraag niet volledig. Men heeft met elkaar geconstateerd dat de uitstoot overal veel lager is dan vergund. Op basis van de feiten is niet geconstateerd dat er een overschrijding plaatsvindt. Wél is er geconstateerd dat er op basis van de vergunning een overschrijding kán plaatsvinden.

490 De voorzitter vraagt de heer Mantel diens vraag nader toe te lichten.

De heer **Mantel** (JA21) merkt op dat het hem deed denken aan de discussie die de commissie betreffende het stikstofdossier heeft gevoerd. De vergunning is 100% van wat een bedrijf mag uitstoten. Als het feitelijk gezien maar 80% uitstoot, is er 20% lege marge. Dat is een boekhoudkundige marge. Deze uitstoot is er feitelijk niet, maar zou eventueel wel mogen binnen de vergunning. Als de vergunning met 20% wordt aangescherpt, gaat de uitstoot nog niet omlaag. De heer Mantel meent dat men dan bezig is het boekhoudkundige probleem op te lossen.

Gedeputeerde **Olthof** beaamt dat het aanscherpen van de vergunningen een administratieve functie betreft. Realiteit is dat je uiteindelijk zorgt dat die vergunning aangescherpt wordt. Anderzijds zit er in het VRP de constante opdracht om te zorgen dat de feitelijke uitstoot naar beneden gaat. Dit gebeurt op basis van de BBT. De provincie bekijkt dus constant of de vergunning scherp genoeg is. Er zal logischerwijs altijd een marge zitten tussen wat er uitgestoten mag worden en wat er feitelijk gebeurt. Het is niet zo dat de vergunning op het MTR blijft staan en dat Tata daarbinnen naar wens kan fluctueren. Het is een constant proces om er met elkaar voor te zorgen dat de vergunning steeds scherper wordt.

De heer **Leerink** (PvdA) vraagt of een en ander consequenties heeft voor de staalproductie door Tata. Hij kan zich voorstellen dat de productie van Tata niet omhoog kan omdat de vergunning naar beneden is aangescherpt.

Gedeputeerde **Olthof** merkt op dat er niet direct sprake is van een causaal verband, aangezien er met nieuwe technieken gezorgd kan worden voor minder uitstoot. Hij noemt als voorbeeld de filterinstallaties bij de pelletsfabriek en bij de sinterkoelers. De vergunning kan hierop worden aangescherpt, wat uiteindelijk niet ten koste zal gaan van de productie.

De heer **Leerink** (PvdA) wijst erop dat er onder bewoners best wat onrust is over een nieuwe staalfabriek. Het produceren van meer staal betekent links- of rechtsom ook meer rotszooi in de lucht. In de beleving van de heer Leerink zou bij de aanscherping van de vergunningen de lege ruimte eruit gehaald moeten worden, tenzij het met behulp van de BBT mogelijk is om alsnog onder de normen te blijven.

Gedeputeerde **Olthof** begrijpt de zorg en heeft deze ook van de bewoners meegekregen. Er is weleens gekeken of de maximale productie naar beneden kan worden bijgesteld. Als iets vergund is, kan er echter niet zo gemakkelijk tegen een producent worden gezegd dat deze minder mag gaan produceren. Uiteindelijk gaat het niet zozeer om de productieomvang, maar vooral om het minimaliseren van de nadelige gezondheidseffecten voor mens en milieu.

Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt wat het absolute minimum is dat de provincie nastreeft.

Gedeputeerde **Olthof** wijst erop dat er altijd een gezondheidsrisico zal blijven, met industrie, scheepvaart, vlieg- en/of autoverkeer. De provincie moet desalniettemin dagelijks streven naar het verlagen en minimaliseren van het risico. Dit doet zij op basis van nieuwe inzichten en nieuwe technieken. De afgesproken grenzen moeten op basis van de BBT steeds scherper worden. De opgave is om alle uitstoot onder het verwaarloosbare risico te brengen, zodat uiteindelijk de leefbaarheid van de omgeving niet in het geding is. Dit betreft een continu proces. De provincie is

derhalve nooit klaar en zal er altijd aan moeten blijven werken.

540 Statenlid **Kostic** (PvdD) wijst erop dat Tata de gezondheid van inwoners, waaronder ook kinderen, ernstig schaadt. Dit moet spoedig veranderen. Hetgeen nu wordt verteld, is gewoonweg niet genoeg. GS hebben toegezegd om van de juridische mogelijkheden het voorzorgsbeginsel en het recht op gezondheid en leven toe te passen. Wanneer komt dit richting de Staten, zodat zij er eventueel meer op kunnen ingrijpen?

545 Gedeputeerde **Olthof** meent dat een en ander al onderweg is naar de Staten. Hij gaat ervan uit dat het deze week door PS wordt ontvangen.

Gedeputeerde had vanuit de OD graag een termijn gegeven wat betreft het ZZS vermijdings- en reductieprogramma. Op dit moment heeft hij echter nog geen harde deadline. Gedeputeerde gaat 550 derhalve nu ook geen toezeggingen doen. Hij zal er wel voor zorgen dat de commissie binnen een paar dagen een deadline ontvangt.

Gedeputeerde vervolgt zijn betoog en komt op het punt van capaciteit. Hiervoor is extra budget gereserveerd. Door alle reuring van het afgelopen jaar is er heel veel gebeurd. De provincie, OD's 555 en samenleving stellen veel meer eisen, wat ook iets zal betekenen voor het toekomstige toezicht. Wat betekent Groen Staal uiteindelijk voor de capaciteit bij de OD? Er is dan immers sprake van twee processen (bestaande fabriek en Groen Staal). GS zijn hierover in gesprek met de OD. Zodra er meer bekend is, zullen PS vanzelfsprekend worden geïnformeerd over wat er uiteindelijk bij de OD nodig zal zijn om het programma ook in de toekomst te kunnen blijven voortzetten. Hierin zal 560 deels wel een politieke keuze zitten. Hoever wil met daarin met elkaar gaan? Dat terechte gesprek zal gevoerd moeten worden. Wat is qua investering uiteindelijk nog maatschappelijk verantwoord? Dit is een terecht punt. Hoe kan ervoor gezorgd worden, gelet op alle ontwikkelingen die er zijn, dat een en ander niet alleen de komende twee jaar maar ook op de lange termijn geborgd wordt?

565 De heer **Roosendaal** (VVD) begrijpt het punt over de politieke keuzes. Het heeft echter ook te maken met de organisatorische opzet van de OD's. Kan het college daar wellicht ook een evaluatie over geven. Tijdens het werkbezoek aan Tata en in de goede presentaties van de verschillende OD's werd duidelijk dat er meerdere OD's bezig zijn met hetzelfde bedrijf. Dit klinkt niet heel efficiënt vanuit de toezichthoudende rol. Het gaat derhalve niet alleen om 570 de keuze waar extra geld naartoe moet, maar ook om de vraag hoe het traject optimaal georganiseerd kan worden. Zijn GS bereid hiernaar te kijken?

Gedeputeerde **Olthof** zegt toe dat GS hier zeker naar zullen kijken. Een van de adviezen in het rapport van de commissie-Van Aartsen is om ook te kijken naar de opzet van de 575 Omgevingsdiensten. 90% van het toezicht- en handhavingstraject bij Tata geschiedt door de OD NZKG. Wat bijvoorbeeld de natuurbeschermingsvergunning betreft, wordt echter de expertise van de OD Noord-Holland Noord ingezet. Het is een terecht punt om eens te kijken naar de organisatiestructuur.

580 Een en ander geldt ook voor de ILT. Deze komt niet in plaats van de OD, maar draagt wel haar steentje bij wat betreft het toezicht. Gedeputeerde verwacht dat het op enig moment weer aan de orde zal komen in de commissie-Van Aartsen.

585 GS zitten met de ILT aan tafel. Men wil graag versnellen, maar tegelijkertijd gebeurt er ontzettend veel. Er wordt getracht om nu eerst zo snel mogelijk de vergunningen van de meest vervuilende bedrijven aan te scherpen. Waar mogelijk worden extra maatregelen opgelegd en extra toezicht en handhaving ingezet. De ILT gaat geen capaciteit beschikbaar stellen aan de OD's, maar voegt wel expertise toe om het traject van de OD goed te kunnen uitvoeren. Gedeputeerde hoopt volgend jaar een rapportage te kunnen overleggen over wat er met elkaar is gerealiseerd.

590

DENK stelde de vraag waarom de vergunningen niet meebewegen met de nieuwe grenswaarden. Gedeputeerde geeft aan dat bij het aanscherpen van de vergunningen constant bekeken wordt wat de grenswaarden zijn. Deze worden ook opgevraagd bij het RIVM. Voorts wordt gekeken naar de BBT's. Dat is een continu proces.

595

De heer **Mangal** (DENK) licht zijn vraag nader toe. Waarom bewegen de vergunningen niet mee met de nieuw vastgestelde wettelijke toelaatbare waardes, zodat ze de Europese waarden niet overschrijden?

600 Gedeputeerde **Olthof** meent dat dat op hetzelfde neerkomt. Er is met elkaar geconstateerd dat een aantal vergunningen de ruimte biedt om boven de MTR's uit te komen. Deze worden thans aangescherpt op basis van de MTR's en nieuwe inzichten. Dit betreft een ongoing proces.

605 De **voorzitter** bedankt gedeputeerde Olthof voor diens beantwoording en geeft de commissieleden gelegenheid voor een tweede termijn.

Tweede termijn

De heer **Roosendaal** (VVD) heeft nog twee vragen:

- 610 – Volgens het RIVM en de GGD is er een verband tussen de uitstoot van de fabriek en de slechtere volksgezondheid in Wijk aan Zee. Volgens de wetenschappelijke normen kan het niet liggen aan de ZZS. Waar ligt het dan wel aan?
- Worden modellen getoetst aan de werkelijk gemeten waarden? En evalueert de OD of de modellen inderdaad een hoge mate van betrouwbaarheid hebben wat betreft de voorspelling
- 615 van de uitstoot op grond van de inputvariabelen die door de fabriek worden opgeven, zodat de overheid ook leert en de modellen laat aanpassen als dat nodig is? Er wordt regelmatig gezegd: "Er zijn modellen goedgekeurd en daar werken we mee." Als er echter niet wordt geleerd op basis van de werkelijke uitstoot en er geen feedback loop in zit, blijven de modellen een soort separate werkelijkheid. De VVD acht dat niet in het belang van de volksgezondheid. De heer
- 620 Roosendaal verwacht derhalve dat de metingen van de OD's directe input zijn om de modellen te laten aanpassen zoals die worden gebruikt door de overheid.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) heeft de behoefte om dank en waardering uit te spreken voor de heldere uitleg. Hij refereert voorts aan de aandacht voor de piekmomenten ten gevolge van de incidenten die weliswaar op jaarbasis geen gevolgen hebben voor het toegestane gemiddelde. Het

625 stemt de PVV vreugdevol dat dit inzicht ook bij GS aanwezig is.

Beantwoording door gedeputeerde **Olthof** (PvdA):

De modellen liggen vast in de wet- en regelgeving. Een en ander is derhalve niet vrijblijvend en geschiedt landelijk. De modellen worden regelmatig aangepast op basis van nieuwe inzichten, nieuwe input en de ervaringscijfers (lerend vermogen). Er vindt dus continu een evaluatie plaats, waarna er eventuele aanpassingen worden doorgevoerd. Vervolgens controleert de OD hoe er met de modellen wordt gewerkt en of de aangeleverde input voor de modellen daadwerkelijk klopt. Gedeputeerde Olthof acht het raadzaam om wellicht te zijner tijd een technische briefing over de (werking van de) modellen te organiseren.

De heer **Roosendaal** (VVD) gaat graag op de uitnodiging in. Aanleiding voor diens vraag was het feit dat de Staten twee jaar geleden werden geconfronteerd met modellen uit 1974 waarin een rekenfout stond die in de loop der jaren nooit was ontdekt. Dit kwam doordat er geen toetsing had plaatsgevonden, omdat er niet op de uitstoot werd gemeten. De feedback loop is er voor bepaalde modellen niet. De VVD zou het derhalve waarderen als er onderscheid wordt gemaakt tussen modellen waarvoor het mogelijk is om de werkelijkheid te gebruiken om de kwaliteit van de modellen te toetsen. En voor welke modellen is dit mogelijk en welke aanvullende maatregelen worden daarvoor getroffen? Een technische briefing zou zich hier prima voor lenen.

De **voorzitter** noteert dat er behoefte is aan een technische briefing over de modellen.

Gedeputeerde **Olthof** gaat niet zijn hand in het vuur steken voor alle modellen. Hij begrijpt echter de achterliggende vraag en stelt voor om met elkaar te kijken of er wat meer inzicht kan worden geboden in de wijze waarop de modellen werken.

De heer **Roosendaal** (VVD) had nog gesteld of er een verband is tussen de uitstoot van de fabriek en de slechtere volksgezondheid in Wijk aan Zee. Het rapport geeft namelijk aan dat de ZZS binnen de waarden zouden blijven, zodat het voor mens en milieu niet gevaarlijk is. Mocht dit inderdaad kloppen, wat is dan de oorzaak van de slechtere volksgezondheid?

Gedeputeerde **Olthof** meent dat de ZZS (in de lucht) een van de lastige punten van het Tata-dossier betreffen. Het RIVM-rapport heeft geconcludeerd dat de waardes van de deposities (op de grond) evenmin boven de MTR uit komen. Toch constateert men met elkaar dat alles boven het verwaarloosbare risico een serieus risico voor de volksgezondheid betreft en een extra reden tot aanpak vormt.

Daarnaast zijn bepaalde stoffen nog niet genormeerd en heeft men ook te maken met de (nog nader te bepalen) effecten van cumulatie en piekbelasting. Dit maakt het complex. Tata erkent dit overigens ook. Het gegeven dat de waarden onder de MTR blijven, ontslaat partijen niet van verplichting om grote stappen tot verbetering te zetten.

De **voorzitter** bedankt gedeputeerde voor diens beantwoording en constateert dat het onderwerp voor vandaag voldoende behandeld is.

4.b Informatievoorziening VTH bij provinciale bedrijven d.d. 12 oktober 2021

De **voorzitter** geeft het woord aan de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn.

Eerste termijn

675 Mevrouw **De Groot** (SP) vindt het heel fijn om op deze manier te worden geïnformeerd. Het verslag van Tata Steel Harsco verduidelijkt de laatste stand van zaken. Voorts bedankt mevrouw De Groot GS voor de uitgebreide beantwoording van de technische vragen.

680 De **voorzitter** constateert dat er geen behoefte is aan verdere bespreking en rondt het agendapunt af.

5. Rondvraag gedeputeerde Olthof (Leefbaarheid, Gezondheid en Milieu en OD NZKG en ODIJ)

Er zijn geen rondvragen aangemeld voor de portefeuille van gedeputeerde Olthof.

6. Rondvraag gedeputeerde Stigter (OD NHH en OFGV)

685 Er zijn geen rondvragen aangemeld voor de portefeuille van gedeputeerde Stigter.

De **voorzitter** gaat over tot een schorsing.

Schorsing van 10.09 uur tot 10.27 uur

690

7. A-agenda Begroting

7.a Begroting 2022

7.b Begroting 2022: Brief GS aan PS inz. Memorie van antwoord begroting 2022 (wordt geagendeerd bij de begrotingsbehandeling van alle commissies)

695

De **voorzitter** heropent de vergadering. Voor de behandeling van dit agendapunt zijn gedeputeerden Olthof, Zaal en Rommel aanwezig. Indien nodig is ook gedeputeerde Stigter beschikbaar voor een nadere toelichting.

700 In de begroting wordt vastgelegd wat de provincie in 2022 wil bereiken, wat de provincie hiervoor gaat doen en hoeveel dit mag kosten. Aan de commissie wordt gevraagd de onderdelen van de Programmabegroting en Memorie van Antwoord te bespreken die tot de portefeuille van de commissie NLG behoren. Het advies van de commissie zal in de vorm van het verslag aan PS worden toegezonden voor de PS-vergadering van 8 november 2021.

705

De voorzitter geeft het woord aan de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn.

Eerste termijn

710 Mevrouw **Kapitein** (D66) geeft aan dat haar fractie an sich zeer positief is over de begroting wat betreft de thema's van de commissie NLG. Er is veel geld begroot; meer dan ooit. D66 meent dat dit terecht is, gelet op de uitdagingen: stikstofdossier, Tata Steel, biodiversiteit en waterkwaliteit. Waterkwaliteit blijft een zorgelijk punt in onderhavige begroting. In het coalitieakkoord staat dat de provincie een pilot in een specifiek waterlichaam zal uitvoeren om te bekijken of alle KRW-doelen versneld kunnen worden bereikt. Wat is hiervan de laatste stand van zaken?

715

In de begroting gaat er €40 miljoen naar de NNN-gebieden. Naar de Oostelijke Vechtplassen gaat €11 miljoen. Het Waddenfonds c.q. Investeringskader Wadden krijgt €6 miljoen. Laag-Holland krijgt €200 miljoen in tien jaar, inclusief geld van het Rijk. Een aantal belangrijke en grote thema's zijn of raken goed op stoom, zoals de Voedselvisie, het Masterplan Biodiversiteit, de uitvoering van de Recreatievisie, de uitbreiding van het wandel- en fietsroutenetwerk, de Bossenstrategie, de besteding van het Investeringsbudget voor de landschapsversterking, de initiatieven van Groen Kapitaal et cetera. Ook binnen de NLG-portefeuilles gaat gewerkt worden met de relevantere beleidsindicatoren. Er is een belangrijke eerste stap genomen, maar de provincie is er nog lang niet. Voor de belangrijkste ambities mogen wat D66 betreft de beleidsindicatoren hier genoemd worden en moet er niet enkel verwezen worden naar aparte rapportages. Juist omdat bijna alles met elkaar samenhangt. Bijvoorbeeld landbouw heeft een grote invloed op stikstof en de waterkwaliteit. En wordt er met "gewasbescherming" gedoeld op landbouw, waterkwaliteit of natuur?

De uitbreiding van het NNN is heel belangrijk. Nog belangrijker is echter dat de landbouw natuurinclusiever wordt. Dit zal nog een veel grotere impact hebben op de natuur en biodiversiteit. D66 verwacht volgend jaar derhalve meer integrale beleidsindicatoren voor de thema's van NLG, ook omdat er steeds meer gewerkt wordt met een gebiedsgerichte aanpak. Het is op zich een mooie decentrale aanpak, maar ook een met risico's op vrijblijvendheid als de uitdagingen te lastig of te groot blijken te zijn. Relevante beleidsindicatoren gaan met een gerichte sturing helpen om de doelen te behalen. Voorts zullen deze de Statenleden helpen om te bekijken of, afhankelijk van de resultaten, zij hun keuzes moeten aanscherpen of veranderen.

De heer **Carton** (PvdA) geeft aan dat zijn fractie zich in grote lijnen kan vinden in voorliggende begroting. De Partij van de Arbeid heeft wel wat zorgen over de begroting op de lange termijn. Zij heeft derhalve een aantal technische vragen, die zij in de commissie EFB zal voorleggen. De Partij van de Arbeid zal onder agendapunt 8.a nog ingaan op de aangehouden moties betreffende het rekeningresultaat.

De heer **Zoon** (PvdD) merkt op dat beleid wordt bepaald door een klein inspraakclubje: LTO voor landbouw, Faunabeheereenheid (FBE) tegen dieren in het wild, Sportvisserij Nederland voor dieren mishandeling. Hierdoor wordt niet de gehele provincie betrokken bij het beleid. Het zijn als het ware geborgde provinciale zetels. Naast het betrekken van burgers bij plannen zal de provincie in bredere zin ook maatschappelijke organisaties moeten betrekken: biologische boeren wat betreft de biologische landbouw en het meenemen van hun oude collega's, en dierenwelzijnsorganisaties als sparringpartner. Dit is niet alleen nodig voor het vergroten van het draagvlak, maar juist ook voor het breder betrekken van de aanwezige kennis en kunde. Anders blijven grote problemen onopgelost. Hoewel de wil er is, blijft men thans in een vicieuze cirkel hangen. Erkent de provincie de urgentie en noodzaak van verandering, zoals beschreven in het IPBES-rapport? De Partij voor de Dieren maakt zich zorgen dat de verandering te gering en te laat zal zijn.

De Living Planet Index staat thans immers lager dan op het moment dat de heer Zoon betrokken raakte bij de provincie. Dit zegt iets over de aanpak van de provincie in de afgelopen jaren. De Partij voor de Dieren heeft al eerder en vaker aandacht gevraagd voor Groen Kapitaal. De provincie heeft met 2,5 fte meer directeuren dan groene verbinders werkzaam. Hoewel zij meer taken door

hen zou willen laten uitvoeren, stagneren initiatieven op dit vlak. De heer Zoon noemt het voorbeeld van de groene schoolpleinen. Het is goed opgezet en de kennis is aanwezig. Op 12
765 maart 2020 heeft de provincie een duidelijk persbericht verzonden, maar nu staat het stil. De Partij voor de Dieren zou graag zien dat het levend gehouden wordt. Bij het volgende agendapunt zal zij daar verder op ingaan.

Er wordt €6 miljoen uitgetrokken voor schadecompensatie van ganzen, maar er is geen inzet op
770 bronmaatregelen, nieuwe verjagingstechnieken of rustgebieden waar de ganzen geen schade veroorzaken. Als weldoener wordt gezegd dat IPO de trekker is, maar met een gedeelde programmabegroting van €97.000 per jaar ziet de PvdD daar weinig van terug en verwacht zij er weinig van. De partij zal dit bij de volgende commissievergadering nader bespreken. Veranderingen worden vaak afgeschoven. Waterkwaliteit betreft de waterschappen. De ganzen
775 betreffen het IPO. Vergunningen betreffen de Omgevingsdiensten (OD's). Goed beleid dat nodig is om aan de toekomst te werken, wordt geblokkeerd door dooddoeners, niet alleen vanuit GS, maar ook vanuit andere fracties. Vooral op dat laatste punt zal de Partij voor de Dieren de komende tijd extra kritisch zijn.

780 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) bedankt GS voor de heldere begroting, voor de beantwoording van de technische vragen en de verdere toelichting bij de begroting. Wat betreft de onderdelen in de begroting die betrekking hebben op de commissie NLG heeft het CDA de navolgende opmerkingen. De fractie maakt zich ernstige zorgen over de manier waarop het NNN wordt afgerond. Zij zal hier bij de bespreking van het Programma Natuurnetwerk (PNN), agendapunt 11.a, nader op ingaan. De
785 provincie is bezig om allerlei natuurprojecten versneld te realiseren. Maar waarvan gaat dit ten koste? Men moet met elkaar beter stilstaan bij hetgeen hierdoor verloren gaat, namelijk een deel van het mooie Noord-Hollandse landschap. Veel inwoners raken hun bedrijf kwijt. Paardenstallen moeten dicht. Kortom, natuur is mooi; er wordt echt van genoten. De uitbreiding van natuur mag toch echter niet ten koste gaan van alles wat er nu is en wat van grote waarde is voor veel mensen?

790 Het CDA maakt zich specifiek zorgen over onder andere het project Laag-Holland, Eilandspolder en de binnenduinrand, omdat daar heel veel moet verdwijnen. Is dat echt de wens of kan er een modus worden gevonden waarin er natuur wordt gerealiseerd met zo veel mogelijk behoud van de huidige waarden die ook belangrijk zijn?

795 De heer **Zoon** (PvdD) is enigszins verbaasd dat hij het CDA hoort zeggen dat het NNN niet op deze manier moet worden voltooid, terwijl het juist die partij was die de afgelopen periodes het onderhavige NNN-beleid heeft ingezet. Stond het CDA dan niet achter het beleid van de vorige twee coalities?

800 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) antwoordt dat het NNN een voortzetting is van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Op een gegeven moment is het omgedraaid naar verplicht. Daar is het misgegaan. Het CDA pleit er thans voor om het NNN te realiseren op een manier waarbij belangrijke waarden worden behouden en deze met de huidige bewoners zo veel mogelijk kunnen
805 worden opgepakt. Tijdens het werkbezoek van 22 oktober jl. werd aangegeven dat er ontzettend veel ingeleverd moet worden als de huidige manier van het realiseren van het NNN wordt gecontinueerd. Mevrouw Koning-Hoeve pleit er derhalve voor om te bekijken hoe een en ander op een goede manier met de inwoners kan worden opgepakt.

810 Wat betreft de faunaschade moge duidelijk zijn dat het CDA niet tevreden is over de verhoging van het eigen risico, die dit jaar is ingegaan. Vorige week werden zelfs hele velden met suikerbieten weggevreten en vertrapt door ganzen. Het wordt een enorme plaag. De schade wordt niet minder maar meer. Het CDA wil graag dat de gedeputeerde echt aandacht heeft voor voornoemd dossier. Mochten er toch nog mogelijkheden zijn, kan gedeputeerde daar dan extra inzet op plegen? De
815 natuur heeft enorme geldstromen nodig om het beheer ook in de toekomst te financieren. Dat is ook goed te zien in voorliggende begroting. Anders worden de doelstellingen niet gehaald. Veel meer dan €100 miljoen per jaar voor het beheer. Het CDA maakt zich zorgen wat betreft de vraag of de provincie dit tot in lengte van jaren kan blijven betalen. Wat gebeurt er bijvoorbeeld als de SNL (subsidie voor natuurbeheer) lager wordt of wegvalt? Kan de gedeputeerde daar een reflectie
820 op geven?

Tot slot komt mevrouw Koning-Hoeve op de moties die er betrekking op hebben. Zij verwacht dat het CDA in ieder geval de motie "Broedplaats Blakende Bollen" (M83-2021) kan ondersteunen.

825 De **voorzitter** wijst erop dat de moties tijdens de behandeling van agendapunt 8.a aan de orde zullen komen.

De heer **Mantel** (JA21) wijst erop dat er in voorliggende begroting keuzes zijn gemaakt die JA21 graag anders had gezien. Dit betekent echter niet dat het gehele stuk niet deugt. Er staan ook
830 goede punten in die de partij ondersteunt. Heikel punt voor JA21 is het ganzenbeleid, met daaraan gekoppeld de verhoging van het eigen risico van agrariërs aangaande de ganzenschade. De heer Mantel is bekend met het filmpje waaraan het CDA refereerde. JA21 heeft, ook tezamen met andere partijen, in PS meerdere voorstellen gedaan om het te wijzigen. Deze zijn helaas afgeketst. Kunnen GS aangeven of er nieuwe inzichten op dit dossier zijn en of het toch nog mogelijk is om het
835 ganzendebacle opnieuw te bekijken?

De heer **Van Tiggelen** (PVV) bedankt gedeputeerde voor de beantwoording van de vragen. Hij gaat ervan uit dat in het antwoord op vraag nr. 80 van de PVV met de passage "*In geen van de genoemde gebieden is de administratieve onteigening opgestart*" de 25 NNN-deelgebieden worden
840 bedoeld. Is er enig zicht op wat er op korte termijn op de provincie afkomt qua onteigening?

De PVV heeft voorts nog een vraag over pagina 6 van het "was-wordt"-overzicht. In het overzicht staat dat de oude indicator "ontpachting NNN" is verwijderd. Met welke reden is dit gebeurd?

845 De heer **De Wit** (VVD) heeft vier punten om in te brengen op onderhavige begroting. Allereerst komt de heer De Wit op de beleidsindicatoren. De VVD-fractie is an sich blij dat hiernaar gekeken is en dat er voor de NLG-onderwerpen andere indicatoren in zitten. Zij is vooral verheugd over de in de antwoorden vervatte toezegging dat er in de begroting voor 2023 ook een indicator wordt uitgewerkt voor de Natura2000-gebieden. Wat de VVD betreft, gaat het dan om alle doeltypen
850 (habitats en vogels) die in de betreffende gebieden beschermd moeten worden en de vraag hoe het ervoor staat met die populaties. Goede metingen en dataverzameling zijn hiervoor cruciaal. Gaat de provincie een aanvullend meetinstrumentarium opzetten om de indicator te vullen? Of gaat zij zich baseren op landelijke data die al beschikbaar zijn? Dezelfde methodiek kan ook voor de NNN worden toegepast. Het gaat dan niet over het aantal hectares, maar met name om de kwaliteit

855 binnen die gebieden.

Het tweede punt betreft het Programma Laag-Holland. De heer De Wit is lichtelijk verbaasd naar aanleiding van de beantwoording van de technische vragen. In de begroting wordt geschermd met een bedrag van €200 miljoen, maar dit kan op dit moment slechts matig onderbouwd worden. De
860 VVD zou derhalve terughoudend willen zijn met het noemen van dergelijke bedragen in dit soort begrotingen als richting de Staten geen exacte uitleg kan worden verstrekt. Zij roept GS op om voortaan enige voorzichtigheid te betrachten. De VVD is uiteraard heel benieuwd wanneer de bespreking van het programma Laag-Holland binnen de commissie NLG zal plaatsvinden.

865 Het derde punt betreft de tweede tranche van het Programma Natuur. In de eerste tranche werd duidelijk dat de focus van de uitgaven met name zit op projecten in de natuurhoek en op natuurorganisaties. De VVD herhaalt haar pleidooi om bij de tweede tranche te bekijken of ook economische sectoren betrokken kunnen worden om uiteindelijk ook de omgeving buiten de NNN van een dusdanige kwaliteitsimpuls te voorzien dat de druk op de Natura2000-gebieden minder
870 wordt.

Het laatste punt betreft het natuurbeheer. De VVD deelt de zorgen die het CDA zojuist in andere bewoordingen heeft uitgesproken over het beheer van de natuurgebieden, zeker omdat er de komende jaren meer hectares zullen worden aangelegd en daarnaast de SNL-beheersubsidies
875 aflopen. De VVD meent dat agrariërs uiteindelijk nodig zullen zijn om het natuurbeheer te kunnen vormgeven in delen van de Noord-Hollandse natuurgebieden. Bovendien kunnen de terreinbeherende organisaties (TBO's) het niet alleen. Zij vragen structureel om meer geld en geven aan capaciteitsproblemen te hebben zodat zij niet alle activiteiten kunnen doen die zij zouden willen. Hieruit concludeert de VVD dat er ook andere partijen nodig zijn, omdat anders het beheer
880 simpelweg niet op orde kan worden gekregen. In de beantwoording van de technische vragen staat dat er een evaluatie zal plaatsvinden van het agrarisch natuurbeheer tijdens de afgelopen jaren. Welke criteria vormen de basis voor deze evaluatie? Wordt tevens het niet-agrarisch natuurbeheer geëvalueerd en vindt er ook een vergelijking tussen beide vormen plaats? Deze zou volgens de VVD tot interessante inzichten kunnen leiden.

885 Mevrouw **De Groot** (SP) merkt op dat haar fractie zich het beste kan vinden in de bijdrage van de Partij voor de Dieren. In tegenstelling tot het CDA is de SP wél voorstander van een uitbreiding van de natuur. Deze is namelijk ook belangrijk voor bijvoorbeeld de biodiversiteit en uiteindelijk dus ook voor de gezondheid van de mens. Wat betreft de vraag of economie of natuur de boventoon
890 zou moeten voeren, gaat mevrouw De Groot er op basis van de huidige situatie nog steeds van uit dat natuur voorgaat op economie en dat er vooral moet worden ingezet op de uitbreiding van de natuur.

Haar tweede punt betreft de faunaschade. De ganzen vinden in Noord-Holland een "gedekt tafeltje", zij het wat minder in natuurgebieden en wat meer in eiwitrijke agrarische graslanden.
895 Mevrouw De Groot zou derhalve niet willen inzetten op het nog verder afschieten en vernietigen van ganzen.

Mevrouw De Groot meent dat de beleidsindicatoren verbeterd zijn ten aanzien van voorgaande versies, maar een aanscherping is altijd nodig.
900

905 De heer **De Wit** (VVD) meent zich te herinneren dat de SP, bij monde van de heer Smaling, destijds positief was over de Voedselvisie die de provincie heeft neergelegd. De bijdrage van de SP horende, vraagt de heer De Wit zich af of de SP meent dat de Voedselvisie bedoeld is voor de ganzen of dat het ook gaat om het voedsel dat de mensen daadwerkelijk consumeren. De VVD zou het immers wat kort door de bocht vinden om te veronderstellen dat boeren voedsel voor de ganzen produceren en dat daar maar niets aan gedaan moet worden.

910 Mevrouw **De Groot** (SP) wijst erop dat boeren voedsel produceren voor meer mensen dan er in Nederland wonen. Ganzen hebben ook zo hun behoeften in het ecosysteem. Deze behoeften worden door de boeren vervuld met de aanleg van eiwitrijke graslanden.

915 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vraagt of mevrouw De Groot zich realiseert dat er met de eiwittransitie die de provincie Noord-Holland nastreeft er juist veel meer eiwitrijke gewassen overal in Noord-Holland zullen worden geplant. Hoe wil de SP daar in de toekomst mee omgaan, gelet op het feit dat zij niets tegen de ganzen wil ondernemen?

920 Mevrouw **De Groot** (SP) merkt op dat de eiwitrijke graslanden op dit moment bestemd zijn voor de koeien die door de boeren worden opgefokt en door een groot deel van de wereldbevolking worden opgegeten.

925 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vraagt of mevrouw De Groot (SP) zich realiseert dat de eiwittransitie juist ten doel heeft dat dat er eiwitten worden geproduceerd voor menselijke consumptie en dat de ganzen daar dus ook op afkomen.

Mevrouw **De Groot** (SP) antwoordt dat de toekomst dat zal moeten uitwijzen. Uiteindelijk is het de bedoeling dat de mensen minder vlees gaan eten en zich daar wel bij voelen.

930 De heer **De Wit** (VVD) is blij dat de SP aangeeft dat voedsel het beschermen waard is. Hij rekent er derhalve op dat de SP initiatieven zal steunen om gewasschade te voorkomen, niet alleen aan de graslanden, maar ook aan bijvoorbeeld de suikerbieten.
935 De heer De Wit wil graag nog attenderen op een feitelijke onjuistheid in de inbreng van mevrouw De Groot (VVD). De Nederlandse agrarische sector produceert namelijk onvoldoende producten om de eigen bevolking te voeden. Sterker nog, de Nederlanders eten heel andere producten dan die in eigen land worden geproduceerd.

940 Mevrouw **De Groot** (SP) beaamt dat Nederlandse agrarische producten wereldwijd worden geconsumeerd. Nederland zou er beter aan doen om meer producten van het seizoen en van vaderlandse bodem te consumeren. 80% van het in Nederland geproduceerde voedsel verdwijnt naar het buitenland.

945 De heer **Cardol** (GL) is blij met de aanpassing van de indicatoren. Deze geven meer houvast in relatie tot de doelstellingen die in het college akkoord zijn geformuleerd. De heer De Wit (VVD) informeerde via de technische vragen naar een indicator voor het stikstofbeleid. De heer Cardol is blij dat het college toezegt daarmee nog te zullen komen.

De D66-fractie vroeg in haar bijdrage om nog meer indicatoren op het gebied van natuurbeleid. Dit lijkt de heer Cardol an sich prima, maar hij hecht wel aan een wat uitgebreidere, tekstuele toelichting op punten.

950 Tot slot steunt de heer Cardol de oproep van de Partij voor de Dieren om meer partners aan het woord te laten wat betreft het beleid van de provincie, maar het betreft zijns inziens wel maatwerk. De heer Cardol is geen voorstander van meer "geborgde zetels".

De heer **Mangal** (DENK) bedankt het college voor het tijdig beantwoorden van de technische vragen. 955 De omstandigheden lijken thans weliswaar iets beter dan vorig jaar, maar ze zijn nog steeds uiterst precair. Men hoopt dat de coronacrisis op haar laatste benen loopt, gezien de toenemende vaccinatiegraad. Inmiddels lopen de IC's echter weer vol met voornamelijk patiënten die niet gevaccineerd zijn. De heer Mangal snapt dat de provincie op grotere afstand van de burger staat dan de gemeenten, maar de DENK-fractie ziet het als haar belangrijke taak om voornoemd signaal 960 door te geven. Zij doet derhalve met klem een beroep op het college om het terugwinnen van het vertrouwen van de burger in zo veel mogelijk gremia binnen het lokaal bestuur aan de orde te stellen en zich niet alleen te beperken tot financiële hulp aan bedrijven.

De **voorzitter** wijst erop dat het de bedoeling is om bij de behandeling van de begroting te 965 focussen op de thema's die onder de commissie NLG vallen.

De heer **Mangal** (DENK) was in de veronderstelling dat ook de coronacrisis onder het thema Gezondheid valt.

970 Zijn tweede punt betreft de onteigening van boerenbedrijven. Er worden miljoenen euro's uitgegeven aan lobbyorganisaties, maar desondanks geeft het college aan dat het net als alle burgers de informatie hieromtrent uit de media heeft moeten vernemen. De heer Mangal vraagt zich derhalve af of de lobby-inzet wel voldoende oplevert. Mogelijke onteigening heeft immers grote gevolgen voor de boeren en voor de provincie. Men mag verwachten dat de provincie goed 975 op de hoogte is van een dergelijk belangrijk onderwerp, zodat de boeren en burgers adequaat geholpen kunnen worden tijdens het eventuele onteigeningsproces. Deelt het college dit standpunt van DENK?

980 DENK is zich ervan bewust dat de provincie geen grote veranderingen kan doorvoeren, maar zij kan wel goede stappen zetten in de richting van een duurzamer en eerlijker Noord-Holland door in het gat te springen dat het Rijk en de gemeenten laten ontstaan en waarin de burgers dreigen te vallen.

De heer **Klein** (CU) bedankt GS en alle ambtenaren voor de begroting. De ChristenUnie is enthousiast over de nieuwe indicatoren. Het is goed om die nog verder door te ontwikkelen. Het 985 zou goed zijn om rondom stikstof meer details te zien. Dat geldt ook ten aanzien van natuur. Er is nu enkel een indicator voor gesubsidieerd natuurbeheer, maar het gaat uiteindelijk om de totale gerealiseerde natuur. De ChristenUnie ziet die verbeteringen graag tegemoet. De indicator over de realisatie van het NNN laat zien dat er nu eindelijk richting de doelstellingen van 2027 wordt gewerkt. De ChristenUnie uit haar complimenten en steun om daar de komende periode goed op te 990 blijven inzetten.

Wat betreft de begroting zelf is de ChristenUnie blij met de prioriteit die in 2022 wordt gegeven

aan het Actieplan Weidevogels. Haar grote zorg heeft betrekking op de faunaschade. Eerdere sprekers noemden het reeds en refereerden aan een filmpje over schade die ganzen aan voedsel veroorzaken. Deze schade moet zo veel mogelijk worden voorkomen, maar dat lukt op dit moment niet. De ChristenUnie denkt dat er meer geld en aandacht van de provincie moet naar de preventie van schade en dan specifiek naar gecoördineerd beheer. Zij stelt voor om daar in de begroting meer geld voor uit te trekken, zodat er bijvoorbeeld in de vorm van een aantal pilots kan worden samengewerkt om schade te voorkomen. Hoe staan de commissie en GS hier tegenover?

1000

De heer **Zoon** (PvdD) vraagt wat de heer Klein precies bedoelt met "gecoördineerd beheer". Het IPO doet onderzoek naar niet-dodelijke verjagingsmiddelen. Wil de ChristenUnie daar verder bij aanhaken?

1005

De heer **Klein** (CU) antwoordt dat hij met "gecoördineerd beheer" de definitie volgt zoals geformuleerd door de Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade, die aangeeft dat er veel meer samengewerkt moet worden tussen de TBO's en de boeren om faunaschade te voorkomen. De FBE heeft aangegeven dat het niet van de grond is gekomen omdat hiervoor te weinig geld ter beschikking is gesteld.

1010

De **voorzitter** bedankt de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn en geeft GS de gelegenheid om te antwoorden. Als eerste geeft zij hiertoe het woord aan gedeputeerde Rommel.

Beantwoording door gedeputeerde **Rommel** (VVD):

1015

Gedeputeerde Rommel is blij dat veel partijen tevreden zijn met de begroting. Er is veel gezegd over de indicatoren, die een nieuwe aanpak vormen. Volgend jaar zal er nog eens goed naar worden gekeken. Niet alles is in één getal te vervatten. De heer De Wit (VVD) vroeg waarnaar gekeken wordt om te bepalen hoe het met de flora en fauna staat. Gedeputeerde geeft aan dat dit voornamelijk de landelijke cijfers betreft. De provincie is thans samen met de NDFF bezig om een hele grote professionaliseringsslag te maken. Het Rijk zal hieraan meebetalen. Ook met de gemeenten wordt bekeken hoe het verder vorm kan worden gegeven, zodat alle informatie daarin wordt meegenomen.

1020

Mevrouw **Kapitein** (D66) vraagt om een verduidelijking van de NDFF.

1025

Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat het de Nationale Databank Flora en Fauna betreft. Een en ander wordt thans volledig bijgehouden door BIJ12. Er vindt thans een professionaliseringsslag plaats. Alle vrijwilligers sturen hun tellingen derhalve door naar de NDFF.

1030

Richting D66 merkt gedeputeerde op dat er volgend jaar nogmaals naar de indicatoren zal worden gekeken. Het college verneemt derhalve graag eventuele opmerkingen en suggesties van de Statenleden. Het is echter heel lastig om alles in één cijfer te vervatten.

1035

De heer **De Wit** (VVD) interpreteert het als zodanig dat de provincie zich baseert op landelijke informatie. Aan het verzamelen van de data zal derhalve niets wijzigen. Echter, in de begroting voor 2023 zal een en ander uiteindelijk worden doorvertaald naar de Noord-Hollandse Natura2000-gebieden. De landelijke data zullen dus in feite worden geregionaliseerd in een weergave voor Noord-Holland. Is dit een juiste interpretatie?

1040 Gedeputeerde **Rommel** (VVD) merkt op dat het overzicht over de biodiversiteit dit najaar volgt. Daarin wordt een en ander vertaald. Maar het is niet echt een indicator, aangezien dat heel lastig is. Binnenkort zal wel besproken worden hoe het met de biodiversiteit in Noord-Holland staat. Een exact moment kan gedeputeerde thans nog niet noemen, maar naar verwachting wordt het dit najaar.

1045 Gedeputeerde Rommel weet hoezeer de heer Zoon (PvdD) Groen Kapitaal omarmt en geeft aan dat die 2,5 fte meer ziet op de totale manier van werken en het vertalen van Groen Kapitaal door de gehele organisatie. Er zijn derhalve meer mensen mee aan het werk. Een vertaling van Groen Kapitaal zit bijvoorbeeld ook in Boer & Business in Balans. De provincie bekijkt hoe het ook op
1050 andere beleidsterreinen kan worden ingevoerd, aangezien gedeputeerde er zelf ook heel content mee is. Maar die 2,5 fte acht zij echt voldoende.

Het CDA en de VVD noemden het Programma Laag-Holland. Die €200 miljoen is een indicatie. Het college is momenteel bezig om het plan van uitvoering op te stellen. Aan de hand daarvan wordt
1055 steeds duidelijker wat de werkelijke cijfers zijn en wat er echt nodig is. Er moet wel tempo worden gemaakt. Dat wordt ook vanuit het Rijk meegegeven. Naar verwachting moeten er uiteindelijk wel pijnlijke beslissingen worden genomen, maar dat gebeurt in goed overleg en met zorgvuldigheid. Wellicht zijn er mogelijkheden voor verkaveling, onteigening met volledige schadeloosstelling. Een en ander staat nog helemaal in de kinderschoenen. Gedeputeerde heeft hierover een aantal
1060 gesprekken gevoerd. Onteigening geschiedt tot op heden altijd op basis van vrijwilligheid, maar dat is nooit een geschreven wet geweest. GS zijn met alle gebieden in goed overleg en zullen de Staten hiervan op de hoogte houden.

De heer Van Tiggelen (PVV) vroeg wat er behalve de drie onteigeningstrajecten in de Schil
1065 Naardermeer, waarmee in de laatste Statenvergadering is ingestemd, nog qua onteigening wordt verwacht. Gedeputeerde geeft aan dat er op dit moment geen verdere onteigeningvoorstellen op de agenda staan. Mochten er echter boeren zijn die kavelruil wensen, heeft de provincie echter wel het middel onteigening nodig.

1070 De PVV vroeg voorts waarom de oude indicator "ontpachting NNN" is verwijderd. Gedeputeerde Rommel vraagt de heer Van Tiggelen (PVV) om een nadere toelichting.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) vult aan dat op pagina 6 van het "was-wordt"-overzicht de indicator "ontpachting NNN" is verwijderd. Waarom is dit gebeurd?

1075 Gedeputeerde **Rommel** (VVD) heeft dit antwoord niet paraat en zal hierop terugkomen.

De VVD vroeg of in het Programma Natuur ook naar economische oplossingen gekeken kan worden. Gedeputeerde Rommel wijst erop dat het een regeling van het Rijk betreft. In de tweede
1080 tranche zal het breder worden getrokken en wordt er meer met de Statenleden overlegd. Het Rijk zet wel heel sterk in op verbetering van de natuur. GS zullen het verzoek van de VVD meenemen, maar kunnen niet garanderen dat zij het bij het Rijk voor elkaar krijgen.

Het lijkt de heer **De Wit** (VVD) evident dat de nadruk wordt gelegd op de verbetering van de

- 1085 natuur. Daarop is de gehele stikstofaanpak geënt. Het zou in die zin passend moeten kunnen zijn als de natuurkwaliteit verbeterd kan worden door ook met stikstof iets te gaan doen. De heer De Wit meent dat dat uiteindelijk de kern van het gehele probleem is. Het zou jammer zijn als die deur dichtgaat. Het is heel goed mogelijk om buiten N2000-gebieden de natuurkwaliteit te verbeteren door projecten te initiëren die gericht zijn op
- 1090 stikstof. Mag de heer De Wit dat zo zien of is hij aan het wensdenken doordat de minister nu eenmaal anders heeft besloten?

- Gedeputeerde **Rommel** zal het signaal van de VVD zeker meenemen. GS hebben dat ook gedaan in de eerste tranche wat betreft het Goois Natuurreservaat (GNR), dat geen N2000-gebied betreft.
- 1095 Daar gaat zo'n €4 miljoen naartoe om de stikstofuitstoot te verminderen en herstelmaatregelen te nemen. De provincie probeert locaties waar mogelijkerwijs de beste resultaten behaald kunnen worden, mee te nemen naar het Rijk en deze te verdedigen. De uiteindelijke beslissing is dan aan het Rijk. Het college doet zijn uiterste best om het mee te nemen in de tweede tranche en zal de Staten hierover informeren.

- 1100 De VVD vroeg voorts welke criteria de basis voor een evaluatie van het agrarisch natuurbeheer vormen. Gedeputeerde Rommel antwoordt dat dit puur ecologische criteria betreft. Er wordt gekeken naar zowel agrarisch natuurbeheer als natuurbeheerorganisaties.

- 1105 De heer Mangal (DENK) had een vraag over de Rijksregeling. Gedeputeerde Rommel heeft aangegeven dat zij niet zo gelukkig is met de opkoopregeling van het Rijk wat betreft de eerste tranche. Naar de tweede tranche wordt nog gekeken. Gedeputeerde Rommel verwacht niet dat in Noord-Holland veel bedrijven eraan mee zullen doen, gelet op de stopregeling die erin zit.

- 1110 De heer Klein (CU) gaf aan dat het gecoördineerd beheer van ganzen een grote zorg is omdat de FBE gezegd zou hebben dat het niet van de grond komt. Gedeputeerde Rommel is heel benieuwd hoe deze informatie tot de heer Klein is gekomen, opdat GS een en ander met de FBE kunnen bespreken.

- 1115 De heer **Klein** (CU) geeft aan dat dit letterlijk vermeld staat in de aanbiedingsbrief bij het Faunabeheerplan.

- Gedeputeerde **Rommel** wijst erop dat het gecoördineerd beheer is opgenomen in het ganzenbeleid, zoals de Staten dit vorig jaar hebben gezien. Zij zal een en ander echter nagaan en er bij de
- 1120 commissie op terugkomen.

- De heer **Klein** (CU) bedankt gedeputeerde Rommel voor de toezegging om erop terug te komen. De FBE zegt echter letterlijk dat er geen middelen voor beschikbaar zijn gesteld terwijl die wel nodig zijn. Kan gedeputeerde dan ook een inschatting geven van de
- 1125 noodzakelijke kosten als het verzoek van de FBE zou worden gehonoreerd?

Voor zover gedeputeerde **Rommel** weet, is het gecoördineerd beheer wel degelijk meegenomen in het geld voor de FBE, maar zij zal dit nakijken.

- 1130 De heer Mantel (JA21) vroeg of er nieuwe inzichten op dit dossier zijn. Het is net vastgesteld en

gaat nu de uitvoering in. Het college heeft toegezegd dat er volgend jaar een evaluatie komt. Alsdan kan gedeputeerde de Staten wat meer inzicht in onderhavig dossier geven.

1135 De **voorzitter** wijst nog op de vraag over de Kaderrichtlijn Water, betreffende de portefeuille van gedeputeerde Loggen. Bij diens afwezigheid wordt de vraag beantwoord door gedeputeerde Rommel.

Gedeputeerde **Rommel** (VVD) geeft aan dat er met de waterschappen afspraken zijn gemaakt over de uitvoering van de pilots:

- 1140
- Een pilot Uitgeester- en Heemskerkerbroek;
 - Een pilot Amstelveense Poel van het Hoogheemraadschap van Rijnland;
 - Een pilot Sloterplass van Waterschap AGV.

Hiervoor wordt het gereserveerde budget van €1,5 miljoen benut.

1145 De **voorzitter** bedankt gedeputeerde Rommel voor haar beantwoording en geeft het woord vervolgens aan gedeputeerde Zaal.

Beantwoording door gedeputeerde **Zaal** (D66):

1150 De heer Zoon (PvdD) deed de suggestie om meer maatschappelijke partners bij het beleid te betrekken, hetgeen werd ondersteund door de heer Cardol (GL). GS zijn hiermee bezig. Gedeputeerde Zaal heeft vorig jaar na haar infunctietreding een rondje gemaakt langs alle dierenwelzijnsorganisaties en met hen afgesproken om dit jaarlijks te herhalen, op basis van nader te bepalen agendapunten (bijvoorbeeld de Voedselvisie of andere beleidsterreinen). Gedeputeerde Zaal heeft voorts regelmatig overleg met de TBO's, de landbouworganisatie LTO en ook de

1155 biologische landbouw.

De **voorzitter** constateert dat er geen vragen zijn gericht aan gedeputeerden Olthof en Stigter, zodat daarmee de vragen in eerste termijn zijn beantwoord. Aansluitend geeft zij de Statenleden de gelegenheid voor een tweede termijn.

1160

Tweede termijn

De heer **Van Tiggelen** (PVV) refereert aan een vraag die binnen de commissie NLG al meerdere malen is gesteld, i.c. door mevrouw De Groot (SP): waarom moet Nederland voor de rest van de wereld voedsel produceren? De heer Van Tiggelen wil allereerst een nuance aanbrengen. Het gros van de agrarische exportproducten gaat immers naar België en Duitsland, en dus niet zozeer naar de rest van de wereld. Bovendien is Nederland een klein land, zodat al snel sprake is van "export". De heer Van Tiggelen geeft ter beantwoording van de vraag vier redenen:

1165

- 1170
- Het Nederlandse klimaat en de bodem in Nederland zijn uitermate geschikt voor landbouw;
 - De bodem in Nederland is eveneens heel geschikt;
 - Nederland is wereldleider op het gebied van de technologie om de voedselproductie zowel efficiënt als milieuvriendelijk uit te voeren;
 - De economische kracht van Nederland zit hoofdzakelijk in een overschot op de handelsbalans. De agrarische sector draagt daar in ruime mate aan bij.

1175 De provincie zou haar agrarische sector moeten koesteren in plaats van afbreken.

De heer **De Wit** (VVD) deelt de genuanceerde inbreng van de heer Van Tiggelen op alle punten, behalve die over het handelsoverschot. Hij gaat in op een aantal genoemde punten. De ChristenUnie werpt het punt op over het gecoördineerd beheer. Er is een wat diffuus beeld over de
1180 feitelijke situatie, maar ook de VVD hecht grote waarde aan de impuls om de faunaschade te verminderen c.q. te voorkomen. Het is derhalve fijn dat hierop een initiatief wordt genomen. De heer De Wit meent zich te herinneren dat de FBE daar meer budget voor heeft gekregen in de begroting van vorig jaar dan wel dit jaar. In die zin zou er al een deel van het geld beschikbaar zijn. de VVD laat dit echter graag aan de opvolging van het initiatief.

1185 Het punt over de evaluatie van het natuurbeheer is met name ecologisch ingestoken. De heer De Wit zou ook wel geïnteresseerd zijn in de financiële benadering. Als er toch een vergelijking wordt gemaakt tussen agrarisch natuurbeheer en niet-agrarisch natuurbeheer kan er wellicht ook wat gezegd worden over de efficiëntie ervan, gelet op de vraag wat het aan subsidies kost. De heer De
1190 Wit wil deze invalshoek ter overweging meegeven.

Tot slot denkt de VVD dat er een vliegwiel kan ontstaan door middel van een bredere inzet van de tweede tranche van het Programma Natuur. Op dit moment is er relatief weinig beweging vanuit de economische sectoren om wel hun noodzakelijke bijdrage te doen aan de maatregelen om
1195 bijvoorbeeld onder de kritische depositiewaarde (KDW) te komen. De VVD overweegt op dit punt in de PS-vergadering een inbreng te leveren.

Mevrouw **De Groot** (SP) beaamt dat elke vorm van stikstofvermindering ook minder sporen nalaat in de Natura2000-gebieden. Maar het is toch zo dat vooral de Natura2000-gebieden
1200 gelden als indicator voor het behoud van de natuur?

De heer **De Wit** (VVD) is geen ecooloog, maar meent dat het fundamentele probleem in mei 2019 aan het licht is gekomen door de uitspraak van de Raad van State dat men er in Nederland niet in slaagt om de kritische depositiewaardes voor de natuurgebieden te halen. Hij roept dan ook op om
1205 inspanningen te financieren die hieraan bijdragen. In het stuk van de Adviescommissie Stikstof wordt immers zelfs genoemd dat er anders beleid "met een lekkende kraan" wordt gemaakt.

De heer **De Groot** (SP) is het in zekere zin met de heer De Wit (VVD) eens. Als hij echter meent dat bedrijven op welke manier dan ook hun stikstofuitstoot moeten verminderen,
1210 dan hoeft dat haars inziens niet noodzakelijkerwijs gecombineerd te worden met het geven van subsidies.

De heer **De Wit** (VVD) beaamt dit in zoverre dat men bedrijven sowieso niet al te veel zou moeten willen subsidiëren. Er is echter sprake van een maatschappelijk probleem, dat niet enkel de schuld
1215 van de bedrijven is. Deze hebben immers ook te maken met overheidsbeleid en allerhande wensen. Eenieder wil de natuur beschermen. Dit kan niet financieel eenzijdig op het bordje van individuele bedrijven worden gelegd. De heer De Wit pleit er om die reden voor om in het maatschappelijk belang toch ook naar subsidies te kijken.

1220 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) merkt op dat haar fractie bij de behandeling van het PNN

(agendapunt 11.a) inhoudelijk zal terugkomen op het natuurbeleid. Wat betreft de ganzen is het CDA verheugd dat gedeputeerde zal bekijken wat er is afgesproken en wat de eventuele mogelijkheden zijn.

1225 Wat betreft de evaluatie van het natuurbeheer geeft de gedeputeerde aan dat er enkel naar ecologische criteria wordt gekeken. Het CDA pleit ervoor om naar meer dingen te kijken, waaronder de economische criteria en een vergelijking, zoals ook de heer De Wit aangaf, alsmede de haalbaarheid en de uitvoerbaarheid.

1230 De **voorzitter** bedankt de commissieleden voor hun inbreng in tweede termijn. Zij herhaalt de toezegging van gedeputeerde Rommel om te kijken naar de wijze waarop het gecoördineerd beheer in het FBE-advies is opgenomen en concludeert dat de Staten een en ander voor de behandeling in PS tegemoet kunnen zien. Aansluitend geeft de voorzitter GS de gelegenheid om te antwoorden.

1235

Beantwoording door gedeputeerde **Rommel** (VVD):

In antwoord op het verzoek van mevrouw Koning-Hoeve (CDA) om de haalbaarheid en de uitvoerbaarheid ook mee te nemen in de evaluatie, geeft gedeputeerde Rommel aan dat als het niet haalbaar is, men er ecologisch gezien ook niets aan heeft. De boeren moeten natuurlijk wel van het natuurbeheer kunnen leven. Dat wordt dus altijd meegenomen in het overleg en derhalve ook in de evaluatie.

1240

Op de vraag van de PVV over de indicator "ontpachting" wil gedeputeerde Rommel graag schriftelijk terugkomen.

1245

De **voorzitter** bedankt gedeputeerde voor diens beantwoording in tweede termijn en de gedane toezeggingen. Gedeputeerde Rommel zal een schriftelijke reactie doen toekomen over het gecoördineerd beheer van de FBE en over het ontpachtingsverhaal.

1250 **8. B-agenda Begroting**

8.a Brief GS aan PS inz. advies GS aangehouden moties begroting 2022 (de door GS voorgelegde financiële opties a en b te bespreken op de begroting in de commissie EFB van 28 oktober 2021; de adviezen van GS over de aangehouden moties te bespreken in alle commissies bij de begrotingsbehandeling).

1255

De **voorzitter** vraagt de commissieleden zich te richten op de onderdelen die betrekking hebben op de portefeuille van NLG. De financiële opties zullen alleen in de commissie EFB besproken worden.

Eerste termijn

1260

Mevrouw **Kapitein** (D66) houdt het kort, aangezien haar fractie er uitgebreid op zal terugkomen in de commissie EFB. Zij stelt het op prijs dat er in de begroting middelen beschikbaar zijn voor de voorstellen aquathermie en innovatief watergebruik (motie 85-2021). D66 neemt derhalve aan dat zij haar motie niet opnieuw hoeft in te dienen. Of stelt het college het op prijs als de fractie de motie juist wél gaat indienen?

1265

Ook over motie 83–2021 (Broedplaats Blakende Bollen) is D66 positief. Mevrouw Kapitein heeft nog wel een praktische vraag. De uittreding uit het GNR heeft nogal wat invloed gehad op het bedrag dat beschikbaar is voor deze moties. Waarom speelt het juist nu en niet eerder, zodat het in de kaderbrief had kunnen worden meegenomen?

De heer **De Wit** (VVD) houdt het eveneens kort, zeker omdat de totaalafweging meer binnen EFB en in de PS-vergadering gemaakt kan worden. De fractie van de VVD is enigszins verrast over de omvang van het overschot dat nu nog resteert ten opzichte van de berichtgeving in mei/juni, die de aanleiding vormde voor dit hele gesprek, maar ook dat laat de VVD aan EFB. Conform de geschreven brief van juli blijft de VVD bij haar prioriteiten voor het aanwenden van het overschot. Deze prioriteiten liggen buiten de commissie. De VVD zal derhalve op dit moment geen initiatieven steunen.

De heer **Klein** (CU) is een beetje verrast over de laatste zin. Hij kan zich voorstellen dat de prioriteiten van de VVD elders liggen. Maar het is toch niet of/of? De heer Klein heeft gezien dat sommige moties niet het volledig beschikbare budget opsouperen. De heer De Wit (VVD) zou dus ook initiatieven hier kunnen ondersteunen als die niet per definitie zijn eigen initiatieven onmogelijk maken.

De heer **De Wit** (VVD) meent dat dit op zichzelf waar is. De totaalafweging zal derhalve uiteindelijk in de PS-vergadering moeten worden gemaakt. Op dit moment kan de heer De Wit echter niet overzien welke initiatieven nog in de andere commissies komen en hoe deze relateren aan de prioriteit die [wij] de commissie NLG heeft, ook in omvang van bedragen. Het overschot is iets minder hoog dan oorspronkelijk was voorgespiegeld. Hierdoor is de manoeuvreerruimte beperkter, hoewel de heer De Wit zeker wel sympathie heeft voor enkele initiatieven die binnen de commissie NLG vallen. Mocht tijdens de PS-vergadering blijken dat er toch ruimte zijn, dan zal de VVD op dat moment een overweging maken.

Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) wijst erop dat de bezoekersaantallen in recreatiegebieden toenemen. Op de Dag voor de Groene Vrijwilligers op 13 oktober jl. maakte ik kennis met het initiatief gezondnatuurwandelen.nl, waar provinciebreed wandelingen worden georganiseerd door vrijwilligers. Het initiatief wordt ook gesteund door de provincie. De wandelingen zijn er voor iedereen, maar vooral senioren pakken deze mogelijkheid met beide handen aan. De grootste belemmering is het ontbreken van toiletvoorzieningen. Het college geeft een negatief advies met betrekking tot het voorstel van de ChristenUnie (M72–2001). Zij begrijpt dit vanwege de hoge kosten. Het voorstel was op basis van een advies van de Maag Lever Darm Stichting om bij fietspaden om de 25 kilometer, bij wandelpaden elke 5 kilometer en voorts bij bepaalde parkeerplekken een voorziening te treffen. De ChristenUnie wil graag pleiten voor mogelijkheden en zal een nieuw voorstel indienen, met een kleinere opgave. Daarbij wil zij ook denken aan vijf pilots op plekken waar de voorzieningen het hoogst nodig zijn.

Statenlid **Kostic** (PvdD) geeft aan dat een paar dagen voor de behandeling van de Kaderbrief in juni is gevraagd om te komen met voorstellen voor de bespreking van resterende middelen. Daar waar PS bij kaderbrieven veelal wat grote lijnen meegeven om deze in de commissies concreter te maken, was er ditmaal sprake van een net iets andere werkwijze. Statenlid Kostic kan zich

voorstellen dat veel partijen hiervoor niet voldoende gelegenheid hadden in de geboden vijf dagen. Zij had derhalve verwacht dat meer partijen hun voorstellen zouden toelichten. In dat kader bedankt zij de ChristenUnie voor haar nadere uitleg.

1315

Ook de Partij voor de Dieren heeft haar best gedaan, conform de afspraken in PS met GS, om dierenwelzijn wat nader toe te lichten. Zij komt hier dadelijk op terug onder agendapunt 8.b. Wat betreft de andere moties is de Partij voor de Dieren heel benieuwd naar de toelichting van andere partijen. Gezien de negatieve impact van de huidige bollensector vindt Statenlid Kostic motie 85–2021, die mede is ingediend door haar partij, van belang. Deze stuurt aan op de transitie naar een natuurinclusieve en biologische bollenteelt. De Partij voor de Dieren verheugt zich hierop.

1320

Daarnaast heeft de Partij voor de Dieren een voorstel ingediend over Groen Kapitaal (motie 87–2021: Grote Groene Stappen Zetten). Hiervan zeggen de ambtenaren: "Leuk, maar welke projecten zouden jullie dan willen zien?" Er is minder geld over dan aanvankelijk werd gedacht. De Partij voor de Dieren zou derhalve op dit moment willen voorstellen om in ieder geval het plan Groene Schoolpleinen een boost te geven. Het beleid van Groene Schoolplein werd door de provincie omarmd, maar is thans stil komen te liggen en verdient een impuls. Het levert een supermeerwaarde op voor hittestress, wateroverlast, maar ook voor gezonde, meer gelukkige, verstandige en creatieve kinderen in de toekomst. Bovendien leren zij als toekomstige beleidsmakers, ondernemers et cetera de natuur te waarderen, wat bijdraagt aan de provinciale taak voor bescherming van de natuur. IVN komt daar dadelijk over inspreken. Statenlid Kostic vraagt de commissieleden om hier extra aandacht voor te hebben.

1325

1330

1335

Wat betreft het voorstel van de Partij voor de Dieren over de plantaardige eiwittransitie begreep Statenlid Kostic dat er voldoende geld voor is. Is gedeputeerde Zaal derhalve bereid om te kijken hoe de uitvoering naar voren kan worden getrokken en versneld kan worden met het bestaande budget.

1340

Over dierenwelzijn komt de Partij voor de Dieren dadelijk terug.

Mevrouw **Dekker** (CDA) vraagt of de Partij voor de Dieren weet waarom het project Groene Schoolpleinen is komen stil te liggen.

1345

Statenlid **Kostic** (PvdD) vindt dit een goede vraag. Wellicht kan mevrouw Dekker (CDA) deze dadelijk aan IVN stellen.

1350

De heer **Carton** (PvdA) merkt op dat vanwege geplande uitgaven, algemene reserves en extra middelen het rekeningresultaat wat lager uit. Dit bedraagt €640.000. De provincie was al wat voorzichtig om dat uit te geven. De verdere integrale afweging laat de Partij van de Arbeid aan de commissie EFB. De heer Carton zal wel kort inhoudelijk ingaan op een aantal moties. Wat zijn fractie betreft, wordt er een integrale afweging gemaakt over de inhoud van de moties voor de besteding, gekoppeld aan de beantwoording in EFB. Het wordt hierdoor wel enigszins complex, maar zoals de heer De Wit (VVD) al zei, zal het definitieve besluit wel in de PS-vergadering komen.

1355

Op die manier kan er toch met elkaar over gesproken worden.

De Partij van de Arbeid staat positief tegenover de motie 83–2021 (Broedplaats Blakende Bollen).

Dit geldt ook ten aanzien van dierenwelzijn en een aantal andere kleine moties. Omdat echter niet bekend is hoe de behandeling in de andere commissies verloopt en wat het integrale oordeel van de commissie EFB over de totale bestedingsruimte gaat zijn, maakt de Partij van de Arbeid op een later moment pas een integrale afweging.

De heer **Cardol** (GL) merkt op dat de provincie Noord-Holland af en toe iets nieuws probeert in het kader van de vernieuwing van de bestuurscultuur. Helaas gaat dat niet altijd vanzelf. Het bedrag dat nog beschikbaar is voor het mooie voorstel van gedeputeerde Pels is helaas fors verlaagd, maar het is mooi dat er nog iets van over is. Het traject met een uitgebreide reactie van GS op de voorstellen, inclusief een vooruitblik, biedt perspectief. GroenLinks hoopt dat de provincie vaker een experiment aandurft, met een opener bestuursstijl, en dat men dan niet in de weerstand schiet. Hopelijk krijgt ook onderhavig initiatief in de toekomst een vervolg.

De heer Cardol bedankt het college voor het positieve advies op motie 83-2021 (Broedplaats Blakende Bollen). Als de Staten dit voorstel overnemen, betekent het dat het onlangs gestarte Fieldlab van het Clusius College samen met biologische bollentelers op het erf van Huiberts Bloembollen een verbredingsimpuls krijgt. Door aanstelling van een kwartiermaker kunnen de resultaten worden gedeeld met veel meer bollentelers in Noord-Hollander. Vandaar ook de steun van de Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB). Kortom, winst voor de studenten, vaak aankomende boeren, die stageplaatsen krijgen en leren van innovaties in de bollenteelt. Het betekent ook winst voor de boeren die belang hebben bij de inzet van studenten en die profiteren van de opgedane kennis. Het is winst voor de natuur in de duinen en de binnenduinrand. Bovendien is het geheel in lijn met de provinciale plannen, zoals de Voedselvisie en het Masterplan Biodiversiteit.

De heer Cardol ontving gisteren vanuit de sector, mede ondertekend door de KAVB, nog een afschrift van een ondersteuningsbrief voor het voorstel gericht aan PS en GS. In de brief wordt nadrukkelijk de wens uitgesproken om de kwartiermaker te stationeren bij het Fieldlab. De heer Cardol neemt aan dat dit ook de bedoeling van het college is, in reactie op de motie.

De heer Cardol hoopt van harte dat de collega-commissieleden het voorstel voor de Broedplaats Blakende Bollen ondersteunen en dat er integraal mee wordt ingestemd, zodat het meegenomen kan worden in een begrotingsvergadering, ofwel als voorstel van GS, ofwel als motie. GroenLinks verneemt hierop graag een reactie.

Tot slot komt de heer Cardol op de motie Grote Groene Stappen Zetten (motie 87-2021) van de Partij voor de Dieren. Deze bevat zeker interessante en sympathieke elementen. Zoals het college zegt, is het soms nog wat ongericht. Statenlid Kostic (PvdD) beaamde dit zojuist ook. Met het betreffende budget is het ook lastig te realiseren.

De specificatie op Groene Schoolpleinen vindt de heer Cardol heel interessant en belangrijk. Mocht er derhalve nog financiële ruimte zijn, dan wil GroenLinks daar graag naar kijken.

De **voorzitter** bedankt de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn en geeft GS de gelegenheid om te antwoorden. Zij geeft allereerst het woord aan gedeputeerde Zaal.

Beantwoording door gedeputeerde **Zaal** (D66):

1405 De commissieleden hebben vragen gesteld over het proces. Het lijkt GS verstandig dat er in EFB goede afspraken over worden gemaakt met gedeputeerde Pels. In sommige gevallen zijn er moties aangehouden. Wat betreft de motie Broedplaats 83-2021 Broedplaats Blakende Bollen komt er vanuit GS een bepaalde invulling. In de commissie EFB zal met elkaar bekeken worden of dit al dan niet een nieuwe motie vergt.

1410

Gedeputeerde Zaal is heel blij te horen dat de wijze waarop GS invulling willen geven aan de Broedplaats Blakende Bollen door de commissie herkend wordt. Of de motie uiteindelijk een meerderheid haalt, zal nog moeten blijken. Het ziet er echter positief uit en gedeputeerde Zaal verwacht dat hiermee een mooie impuls gegeven kan worden aan de verduurzaming van de bollensector, die een belangrijk thema vormt.

1415

Wat betreft de motie over de eiwittransitie geeft gedeputeerde Zaal aan dat de urgentie en het belang ervan door GS ondersteund wordt. Het is ook een heel belangrijk thema in de Voedselvisie. In de Voedselvisie en in de Uitvoeringsagenda zijn drie eiwittransitieprojecten opgenomen. Zodra beeld is welke projecten ondersteuning kunnen gebruiken, zal de provincie er echt al een hele kluit aan hebben om die uit te zetten. Of een en ander naar voren kan worden gehaald, hangt ook af van de projecten die zich aanbieden. De provincie stimuleert vooralsnog alleen. In een volgende begrotingsbehandeling zal worden bekeken of er nog versnelling of opschaling nodig is. De provincie gaat voor nu in ieder geval voortvarend aan de slag.

1425

Motie 72-2021 (Toiletvoorzieningen Recreatiegebieden) hebben GS ontraden. Gedeputeerde Zaal ziet de wijziging van de ChristenUnie wel tegemoet. Men is met elkaar wel een proces ingegaan. Gedeputeerde hoopt derhalve dat de Statenleden GS zullen betrekken bij de aangepaste versie. Er is natuurlijk een heel bedrag mee gemoeid. Gedeputeerde herhaalt daarnaast het gegeven dat de motie lastig gekoppeld kan worden aan provinciaal beleid. Hier dient derhalve goed naar gekeken te worden. Naar aanleiding van eerdere motie van de ChristenUnie heeft de provincie het echter al wel onderdeel gemaakt van de besluitvorming in de recreatieschappen. Daarin zal gedeputeerde Zaal altijd aandacht blijven houden voor voldoende toiletvoorzieningen. Dat past goed bij de provinciale taak. De discussie over een en ander verder verbreed kan worden, moet op een later moment met elkaar worden aangegaan.

1430

1435

De **voorzitter** bedankt gedeputeerde Zaal voor haar beantwoording en geeft het woord aan gedeputeerde Rommel.

1440 Beantwoording door gedeputeerde **Rommel** (VVD):

Twee jaar geleden heeft de provincie geld gegeven om onderzoek te doen naar de Groene Schoolpleinen. Het feit dat veel van dergelijke scholen van gemeenten zijn, maakt het lastig om daar als provincie wat voor te betekenen. Gedeputeerde Rommel is er dan vooralsnog ook geen voorstander van om er als provincie in te stappen. Wel zal zij met IVN bespreken hoe een en ander is en zal verlopen. Dat is immers de organisatie die middelen kan verstrekken ingeval het een goed idee betreft.

1445

Statenlid **Kostic** (PvdD) vraagt of gedeputeerde Rommel bereid is om eerst te luisteren naar de suggestie van het IVN om extra geld dat over is te gebruiken voor een mooie impuls van iets wat eigenlijk al is ingezet.

1450

Gedeputeerde **Rommel** (VVD) zou de financiële impuls op dit moment niet aanraden, maar zij is wel bereid om met het IVN in overleg te gaan. Het is heel complex.

1455

Tegen mevrouw Kapitein (D66) zegt gedeputeerde Rommel dat het college al heel lang in gesprek is met het GNR. Op enig moment is er een overeenkomst gesloten met Amsterdam. Dit heeft het proces versneld. Daarnaast hebben de gemeenten aangegeven dat zij er graag voor de verkiezingen ook met de provincie uit willen zijn, zeker gelet op het proces dat al gelopen is. Het gegeven er thans zicht is op een dergelijke uitkomst, leidt ertoe dat het ook in de begroting moet worden opgenomen.

1460

Mevrouw **Kapitein** (D66) begrijpt dit. Was echter voor de Kaderbrief niet reeds bekend dat hiervoor een bedrag in de begroting gereserveerd moest worden? Waarom geschiedt dit nu pas?

1465

Gedeputeerde **Rommel** (VVD) antwoordt dat het ten tijde van de Kaderbrief nog niet zo concreet was. Gelet op de laatste gesprekken die zij heeft gevoerd, hoopt de provincie er nu echt uit te komen. Het was uiteraard al wel bekend dat het een groot bedrag zou betreffen, maar er gelden accountancyregels. Op basis hiervan is vastgesteld dat het nog niet in de Kaderbrief kon worden opgenomen.

1470

De **voorzitter** benadrukt nogmaals dat de exacte werkwijze in de commissie EFB zal worden besproken. De uitgesproken steun ten aanzien van bijvoorbeeld motie 83–2021 (Broedplaats Blakende Bollen) zal daarin worden meegegeven. Het is vervolgens aan PS om er verder mee aan de slag te gaan.

1475

Mevrouw **Kapitein** (D66) informeert of de motie 85–2021 (Aquathermie en innovatief watergebruik) al geborgd is in de begroting. Of is hiervoor nog een extra motie nodig?

1480

De **voorzitter** kan zich voorstellen dat deze vraag procedureel ingebracht dient te worden bij de commissie EFB. Zo niet, dan zal er schriftelijk op de vraag worden teruggekomen.

Gedeputeerde **Rommel** (VVD) beaamt dat het een procesvraag betreft. Zij zal deze derhalve meenemen in de commissie EFB.

1485

De **voorzitter** constateert dat er behoefte is aan een korte tweede termijn.

Tweede termijn

1490

De heer **Cardol** (GL) snapt de opmerkingen van gedeputeerde Rommel over de Groene Schoolpleinen. Een en ander is mede afhankelijk van de beschikbare financiële middelen en de integrale afweging. De heer Cardol geeft nog één overweging mee. Hij kan zich voorstellen dat met de Groene Schoolpleinen ook kosten gemoeid zijn die wellicht boven het niveau van de individuele school en het individuele schoolplein uitstijgen, zoals ontwerpkosten of aanschafkosten van bepaalde materialen die wel uit een andere pot gefinancierd zouden kunnen worden.

1495

Gedeputeerde **Rommel** (VVD) meent dat zo'n Groen Schoolplein altijd heel sympathiek is en dat het ook werkt. Gemeenten doen zelf ook al heel veel. Gedeputeerde vindt het derhalve heel lastig om een dergelijk project naar de provincie toe te trekken. **Zij zal echter met de IVN overleggen en informeren wat hun ervaringen hiermee zijn.**

1500

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voor nu voldoende is behandeld en rondt het derhalve af.

Schorsing van 11.46 uur tot 11.51 uur

1505

8.b Dierenwelzijn: Agenderingsverzoek PvdD Discussienotitie verbetering dierenwelzijn Noord-Holland (B-agenda NLG 25-10-2021)

1510 De **voorzitter** heropent de vergadering en geeft als eerste het woord aan de insprekers die zich voor dit agendapunt hebben aangemeld.

Inspreker 1

Mevrouw **Schut** spreekt in namens IVN Noord-West:

1515 "U had wellicht al wel begrepen dat mijn inspraak niet hoort bij Dierenwelzijn, maar bij de Groene Schoolpleinen (agendapunt 8.a).

Ik ben heel blij en verheugd dat gedeputeerde Rommel al aangeeft verder in gesprek te willen gaan naar aanleiding van het onderzoek dat wij twee jaar geleden hebben mogen doen in opdracht van de provincie naar Groene Schoolpleinen. Dit betrof een inventarisatie in Noord-Holland en naar wat
1520 daar eventueel nog meer mogelijk zou zijn. De rol toentertijd en zoals ik hem nog steeds herken, is dat de provincie een mooie regierol heeft genomen in de bewustwording van scholen, leerlingen, ouders, gemeentes, om te kijken wat een Groen Schoolplein zou kunnen opleveren. Inmiddels weten we vanuit heel Nederland dat het best een heel mooi antwoord is op de urgentie die er ligt voor klimaatadaptie, biodiversiteit, herstel en eigenlijk het creëren van meer natuur. Buiten dat wij
1525 van IVN natuurlijk ook heel sterk zien dat het voor de ontwikkeling van kinderen heel waardevol is en ook handelingsperspectief geeft voor de toekomst.

We zien nu eigenlijk de tijd voor 2.0. Ik ben ook blij om daarover in gesprek te gaan met gedeputeerde Rommel, want wij zien dat de regierol voor de provincie wellicht iets anders komt te
1530 liggen. Dat hoeft ook niet per se met gemeenten te zijn. Zou juist werd al even aangegeven dat het met gemeenten ingewikkeld ligt. Sommige grote gemeenten in Noord-Holland, zoals Amsterdam en Haarlem, hebben al een eigen regeling. De kleinere gemeenten vinden dat heel lastig. Voor scholen zien we dan dat er wel een impuls nodig is. We zien dat er vanuit VWS wat beweging is. Eigenlijk staat iedereen te trappelen, maar het zou een mooie regierol voor de provincie kunnen
1535 zijn om toch daar wat aanjaagmiddelen voor vrij te maken in een programma, zodat we de scholen ook echt een daadwerkelijke impuls kunnen geven. Dus eigenlijk van de rol op regie en bewustwording naar de rol op een daadwerkelijke impuls qua middelen. Dat zou het pleidooi kunnen zijn dat ik graag wil houden en waarover ik graag verder in gesprek zou willen gaan. Er ligt nu een prachtige kans in navolging van andere provincies in Nederland die dit eigenlijk al opgepakt
1540 hebben. Brabant, Utrecht, Zuid-Holland en Zeeland hebben al prachtige impulsprogramma's voor Groene Schoolpleinen."

De **voorzitter** bedankt mevrouw Schut voor haar bijdrage, die inderdaad bij agendapunt 8.a hoort.

1545 Mevrouw **Dekker** (CDA) is heel blij dat mevrouw Schut de moeite heeft genomen om haar pleidooi te doen. Is er ook een soort samenwerking geweest met bijvoorbeeld het Hoogheemraadschap? Mevrouw Dekker meent zich te herinneren dat er bij een dag van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier ouders kwamen inspreken omdat zij zelf bij een gemeente hadden aangeklopt om het schoolplein van hun kinderen te vergroenen.

1550 Mevrouw **Schut** (IVN Noord-West) herkent het beeld dat mevrouw Dekker (CDA) schetst. Het gebeurt vrij vaak dat ouders, scholen en ook gemeenten aankloppen. Men is echt op zoek naar de impulsen. Over het Hoogheemraadschap durft mevrouw Schut geen uitspraken te doen. In het kader van klimaatadaptatie kan zij zich echter voorstellen dat het Hoogheemraadschap ermee te maken heeft. Zij heeft daar zelf echter geen kennis van.

Inspreker 2

De heer **Molenaar** spreekt in namens Stichting Wakker Dier:

1560 *"Ik zou mijn spreektijd graag willen gebruik om te benadrukken hoe belangrijk het is dat dieren in de wei toegang hebben tot een schaduwplek. Daarmee wil ik het voorstel van de Partij voor de Dieren graag bekrachtigen.*

1565 *Als we het hebben over dieren die momenteel zonder schaduw in de wei staan, gaat het met name over koeien en schapen. Om te begrijpen wat warmte met de dieren doet, is het goed om te beseffen dat ze andere behoeften hebben dan wij. Waar mensen zich goed voelen bij een temperatuur van 20 C° voelen koeien en schapen zich het beste bij een temperatuur rond of net boven het vriespunt. Voor koeien geldt bijvoorbeeld dat hittestress bij hen ontstaat rond de 20 C° en bij schapen rond de 23 C°. Dat betekent dat ze vanaf dan de warmte niet meer goed kunnen*

1570 *afvoeren en dat ze fysiologische problemen krijgen, zoals een hele snelle ademhaling, trillen, schuimbekken, maar ook een verlaagde melkgift en een afname van de vruchtbaarheid. Wat kunnen we dan doen om die dieren toch te helpen tegen de hitte? De provincie kan op de korte termijn niet het klimaat aanpassen. Wat wel goed werkt en op dit moment het meest effectief is, is het bieden van een schaduwplek. Nu is het al bij wet geregeld dat dieren een schaduwplek moeten*

1575 *hebben als het heet is. Maar die wet wordt met voeten getreden. Als je nu in de zomer op een hete dag een rondje door Noord-Holland rijdt, zul je zien dat heel veel dieren in de wei geen schaduw hebben. Bij Wakker Dieren hebben we in 2020 gekeken naar weilanden waar schapen in stonden. Daaruit bleek dat 90% van de weides geen of onvoldoende schaduw bood. Kortom, er zijn onwijs veel dieren die worden blootgesteld aan direct zonlicht. Ze kunnen helemaal niets doen om eraan*

1580 *te ontkomen. Ik zou dat eigenlijk een "marteling" willen noemen. Hier moet zo snel mogelijk een einde aan komen. Elke maatregel die het bieden van een schaduwplek dichterbij brengt, juich ik toe. Ik hoop dat u dat met mij doet."*

Inspreker 3

1585 Mevrouw **Palsma** spreekt in namens De Faunabescherming:
"Ook De Faunabescherming bekrachtigt de nota van de Partij voor de Dieren en breekt daarbij een

lans voor met name het wild in de provincie Noord-Holland. In het wild levende dieren zijn geen probleem, maar hebben een probleem. In Noord-Holland zijn er door toedoen van mensen steeds minder plekken waar dieren veilig kunnen vertoeven. Limburg heeft inmiddels besloten de jacht op provinciale gronden niet langer te verpachten. Het zou geweldig zijn als Noord-Holland dat voorbeeld zo spoedig mogelijk zou volgen. De Faunabescherming moedigt daarom dringend aan op onderzoek naar de inzet van niet-dodelijke middelen. De meeste Utrechtse politici zeggen niet-dodelijke middelen te verkiezen boven doden. Dat maakt het des te onverteerbaarder dat in 2018 in Noord-Holland 1.372 knobbelzwanen, 621 vossen, 10.824 hazen, 1.334 meerkoeten, 13.772 wilde eenden, meer dan 100.000 ganzen en 1.382 damherten zijn afgeschoten zonder bewezen nut of noodzaak. Vaak wordt de kogel genoemd als effectieve maatregel om aanrijdingen te voorkomen. Zeer recent onderzoek van de Wageningen Universiteit door Edgar van der Grift heeft echter geleerd dat afschot niet zorgt voor minder wildaanrijdingen. Geef daarom prioriteit aan diervriendelijke oplossingen voor co-existentie, met uitsluiting van afschot. Een oude boeren wijsheid zegt: "Schiet één spreek en dan komen er honderd op zijn begrafenis." De contraproductiviteit van afschot kan nauwelijks doeltreffender omschreven worden.

1fte: alles wat Noord-Holland kan doen om de meest diervriendelijke provincie te worden, is terecht meegenomen. Het is 2021. Het doden van dieren zonder objectief vastgesteld nut of noodzaak is niet meer van deze tijd; zeker niet in Noord-Holland. Om tijd te sparen, zou ik het boek "In een groen knollenland" van de gelauwerde Noord-Hollandse Bibi Dumon Tak van harte in overweging willen geven. Laat weten als één van u het boek wil ontvangen. Ik zorg dan dat het via de griffier naar u toekomt.

1610 Mevrouw **Kapitein** (D66) bedankt mevrouw Palsma voor haar inspraak. Wat haar bezighoudt, is de hele ganzenproblematiek. Welke alternatieven ziet mevrouw Palsma voor de ganzen als het gras bij de boeren lekkerder is dan eten in de natuur?

1615 Mevrouw **Palsma** antwoordt dat ganzen weggaan als ze eenmaal gegeten hebben. Het schieten zorgt er alleen maar voor dat er meer komen. Het leidt ook tot heel veel paniek. Het schieten is nutteloos derhalve gebleken. Er zijn onder meer elektronische mogelijkheden. Kortom, er zijn meerdere alternatieven. Mevrouw Palsma verwijst hiervoor naar de website van De Faunabescherming.

1620 De **voorzitter** merkt op dat de vierde spreker, de heer Van Slobbe namens Stichting wAarde, (nog) niet aanwezig is in de digitale omgeving. Zij geeft derhalve eerst het woord aan de indiener van het agenderingsverzoek, Statenlid Kostic van de Partij voor de Dieren.

1625 Statenlid **Kostic** (PvdD) wijst op de treffende uitspraak van Gandhi dat de beschaving van een samenleving valt af te meten aan de wijze waarop zij omgaat met de dieren. Een goede provinciale democratie houdt rekening met belangen van al haar inwoners, mensen en andere dieren. Gelukkig heeft de provincie nu een gedeputeerde Dierenwelzijn; echt iets om trots op te zijn. Het beleid is alleen nu wat beperkt. We zijn blij dat GS hier meer stappen in willen meenemen. De meeste dierenwelzijnsmaatregelen kosten eigenlijk geen geld. Nu er wat geld over is, komt de Partij voor de Dieren conform afspraak met zeven concrete voorstellen voor 2022 die wél een beetje geld kosten. Daarmee wil zij de collega's vragen om deze zeldzame kans te pakken om een broodnodige impuls te geven aan het dossier. Het gaat om relatief weinig geld: een kleine stap

- 1635 voor de provincie, maar iets wat uiteindelijk een wereld van verschil kan uitmaken voor de dieren en de gedeelde leefomgeving. Samenvattend zijn de voorstellen vooral gericht op het voor alle spelers makkelijker maken om beter rekening te houden met dieren. De Partij voor de Dieren gelooft dat met positieve prikkels en bewustwording de innovatieve kracht van de mens kan worden ingezet om mensen en andere dieren meer harmonieus met elkaar te laten samenleven. Daar wordt iedereen beter van.
- 1640 De commissie heeft de zeven voorstellen kunnen lezen. Drie voorstellen hebben betrekking op de weidedieren en schuilgelegenheden, die niet alleen een deel van het dierenleed kunnen wegnemen, maar ook van meerwaarde kunnen zijn voor andere cruciale doelen. Uiteraard rekening houdend met hetgeen qua ecologie, waaronder weidevogels en landschap, mogelijk is. Daarnaast doet de
- 1645 Partij voor de Dieren drie voorstellen voor de wilde dieren, waarmee onder andere nadrukkelijker wordt ingezet op het stimuleren van niet alleen wat de meeste burgers, maar ook de meerderheid van politici zeggen het liefst te willen, namelijk niet-dodelijke oplossingen voor zogeheten mens-dierconflicten.
- 1650 Het zevende en tevens laatste voorstel betreft een "1fte-boost" gedurende één jaar voor dierenwelzijn. Op dit gebied moeten onder meer nog netwerken en kennis worden verzameld in de provincie, nog los van specifieke projecten. Dit kost vooral wat ambtelijke capaciteit, die op dit moment in slechts in geringe mate is vrijgemaakt. De Partij voor de Dieren zou het liefste zien dat het structureel wordt verbeterd, maar daarvoor heeft zij de steun van de commissie nodig. De
- 1655 provincie kan voor nu in ieder geval een éénjarige boost doen. Daarmee kan al veel kennis in kaart worden gebracht en gedeeld, alsmede een netwerk worden opgebouwd. En mocht die ene fte over een jaar wegvallen, dan heeft ook de overgebleven ambtenaar een steviger fundament om op verder te bouwen en weet hij makkelijker mensen te vinden om informatie bij in te winnen. De Partij voor de Dieren hoort graag of de commissie de voorstellen kan steunen. Zij zal de voorstellen
- 1660 uiteraard daar waar nodig aanscherpen, ook in afstemming met de ambtenaren, en deze vervolgens als moties indienen in PS.

De **voorzitter** bedankt Statenlid Kostic (PvdD) voor haar toelichting en geeft de overige commissieleden de gelegenheid voor hun inbreng.

1665

Eerste termijn

- 1670 Mevrouw **Dekker** (CDA) uit haar respect voor de passievolle wijze waarop de collega's van de Partij voor de Dieren hun idealen naar voren brengen. Het CDA ziet echter dat dierenwelzijn binnen het Rijksbeleid gewaarborgd is en blijft, en zal derhalve geen steun verlenen aan deze specifieke begrotingsvoorstellen. Vanzelfsprekend kan de provinciale overheid zij aan zij staan met de gemeenten en het Rijk bij suggesties voor verbetering. De schuilstallen bijvoorbeeld zijn echter al toegestaan. Voorts komen, voor zover mevrouw Dekker kan overzien, de voorstellen onder punten 2 en 3 al terug in de Bossenstrategie. Een en ander lijkt dus dubbelop. Wildbeheer en
- 1675 plaagdierenbestrijding (van in toenemende mate ratten) blijven in het dichtbevolkte Nederland nodig, met uiteraard inachtneming van alle wettelijke kaders en regels. Daar hoeft geen bovenwettelijk eisenpakket vanuit de provincie bovenop te komen.

Statenlid **Kostic** (PvdD) hoort van heel veel boeren dat ze juist behoefte hebben aan wat

1680 meer duidelijkheid, ook wat betreft de kansen. Begrijpt het CDA dat het in dezen niet gaan om bovenwettelijke maatregelen, maar om een positieve stimulans? De Stichting Wakker Dier zei reeds dat er in 90% van de weides onvoldoende tot geen beschutting is. Zou het CDA ervoor open staan om hierin in samenwerking met de boeren een stapje te zetten, met een positieve prikkel?

1685

Mevrouw **Dekker** (CDA) ziet hierin meer een taak weggelegd voor de rijksoverheid. Zij heeft er vertrouwen in dat het daar in goede handen is. Natuurlijk blijft het CDA zij aan zij staan met de boeren om te kijken mogelijkheden. Mevrouw Dekker haalde het voorbeeld van de ratten(bestrijding) aan. Het gebruik van gif is verboden. Hierdoor ondervinden de boeren in toenemende mate overlast. Het CDA vindt dat plaagdierenbestrijding mogelijk moet blijven binnen de wettelijke kaders van de rijksoverheid.

1690

Mevrouw **Kapitein** (D66) bedankt de Partij voor de Dieren, die in onderhavige discussienota goede voorstellen heeft gedaan. De D66-fractie zou veel punten willen steunen, want ook zij acht dierenwelzijn van belang. Voorts vindt zij dat er zo veel mogelijk integraal rekening mee moet worden gehouden in het provinciale beleid. De D66-fractie is dan ook blij dat de provincie een gedeputeerde Dierenwelzijn heeft. Zij wil echter geen dubbel beleid. Als BJJ12 bezig is met onderzoek naar innovatie en betere methodes voor de overlast van bijvoorbeeld ganzen, wil D66 niet dat de provincie daarnaast nog een onderzoek gaat doen naar het verjagen als alternatief voor bejagen. Dat neemt niet weg dat ook D66 inziet dat verjagen veel diervriendelijker is. Zij wil daar meer over weten en zal de website van De Faunabescherming er derhalve nogmaals op nalezen.

1695

1700

Het beschermen van dieren tegen extreme weersomstandigheden is wat D66 betreft een wettelijke plicht voor de houders. De vraag is dan wat de provincie er nog meer aan zou kunnen doen. Zij kan hiervoor de nodige kennis leveren en samen met de gemeenten optrekken voor regelgeving. Dat spreekt voor D66 eigenlijk wel voor zich.

1705

D66 heeft nog een aantal vragen over agroforestry. Wat is hier nieuw aan ten opzichte van de Bossenstrategie? Zou het daar geen onderdeel van moeten zijn?

1710

D66 zou het college willen vragen om nog eens positief-kritisch te kijken naar de voorstellen van de Partij voor de Dieren om te onderzoeken wat een onderdeel zou kunnen van bestaand beleid, zonder extra geld, zodat zo snel mogelijk zo veel mogelijk voorstellen kunnen worden uitgevoerd. Het zou immers zonde zijn als het blijft liggen. Wat betreft de voorstellen die niet zonder extra geld kunnen worden gerealiseerd, zal nog nader bekeken moeten worden of en wanneer deze alsnog mogelijk zijn. Dat hoort bij de integrale afweging die gemaakt zal moeten worden.

1715

De heer **Carton** (PvdA) merkt op dat de Partij voor de Dieren de uitnodiging heeft gekregen om het gedane voorstel nader uit te werken in een motie. Dat is een behoorlijke opgave om in korte tijd te doen. De heer Carton bedankt de Partij voor de Dieren derhalve voor de uitgebreide beschrijving en toelichting op de verschillende voorstellen. Dierenwelzijn is voor de Partij van de Arbeid een belangrijke opgave van het provinciaal beleid. De heer Carton is nieuwsgierig naar de voorstellen. Teneinde onderhavig voorstel ook met de andere aangehouden moties integraal af te wegen, vraagt de heer Carton aan GS om toe te lichten hoe de bestaande voorstellen aansluiten bij het bestaande beleid. Hij wijst in het bijzonder op de "I fte-boost". Hoeveel fte zijn er thans binnen de

1720

1725

provincie beschikbaar voor dierenwelzijnsbeleid en in hoeverre kan voornoemde boost daar een bijdrage aan leveren?

- 1730 De heer **Van Tiggelen** (PVV) deelt mede dat ook zijn partij tegenstander is van vermijdbaar leed voor mens en dier. Hij bedankt de Partij voor de Dieren voor de uitgebreide discussienota. De PVV zag in het initiatiefvoorstel een aantal voorstellen die haar in meer of mindere mate aanspraken. Het betreft de voorstellen 1. en 3. bij het thema "schuilgelegenheid weidedieren". De heer Molenaar heeft hier het nodige over gezegd tijdens zijn inspraak. De PVV heeft betwijfelt echter of koeien van temperaturen van net boven het vriespunt houden. Als ze de gelegenheid krijgen om een
- 1735 warme stal binnen te lopen, maken ze daar immers graag gebruik van. Het kan echter zijn dat de PVV op dit punt verkeerd geïnformeerd is.
- De PVV heeft natuurlijk ook grote twijfels bij een mogelijke toename van weersextremen. Vooralsnog is daar geen sprake van, al willen de media anders doen geloven. De media verkopen wel meer onzin wanneer het het klimaat betreft.
- 1740 De PVV kan zich redelijk vinden in de voorstellen 4. en 5. bij het thema "Wilde dieren". In voorstel 6. ziet de PVV geen grote meerwaarde. Voorstel 7. vindt zij te ver gaan. De PVV zou graag een korte toelichting van de Partij voor de Dieren ontvangen inzake voorstel 2. aangaande agroforestry, met name wat betreft de voor- en nadelen voor de boeren.
- 1745 De heer **Mantel** (JA21) bedankt de Partij voor de Dieren voor het initiatief. JA21 heeft de punten met belangstelling gelezen. Zij heeft er nog even over doorgesproken in het fractieoverleg en het werd al dan niet gematigd positief bevonden. Voor JA21 staat vast dat vrijwilligheid altijd het uitgangspunt moet zijn. Kan de initiatiefnemer dat toezeggen? De heer Mantel ziet instemmend geknik en bedank Statenlid Kostic (PvdD) hiervoor.
- 1750 De heer Mantel heeft nog een vraag over de veiligheid van dieren in relatie tot het verkeer. Welke deelnemers verwacht de Partij voor de Dieren hiermee te bereiken? Kan de Partij voor de Dieren wellicht wat meer uitleg geven over de kostenverdeling? Hoe komt zij tot het bedrag ad €15.000?
- 1755 Op het punt van één extra fte voor Dierenwelzijn vraagt de heer Mantel aan GS of zij ruimte zien om het binnen het huidige ambtenarenbestand een plaats te geven. Is er daadwerkelijk één extra fte nodig?
- Over de schuilmogelijkheden voor weidedieren is al veel gezegd. Is een en ander echter wel
- 1760 toegestaan? De heer Mantel krijgt namelijk vaak te horen dat op het moment dat een veehouder een stuk hout in zijn weiland slaat, hij gelijk wordt teruggedroepen. Ligt deze taak bij de gemeenten of bij de provincie? Kan de provincie helpen om gemeenten beter voor te lichten?
- Het laatste punt betreft de financiën. Het gaat niet om wereldbedragen. Om die reden zullen JA21
- 1765 de voorstellen grotendeels steunen. Hoe kan men echter garanderen dat het in de loop der tijd niet uit de klauwen gaat lopen en dat er niet veel meer geld bij moet?
- De heer **Roosendaal** (VVD) bedankt de Partij voor de Dieren voor de idee om het dierenwelzijn te verbeteren. Punt 2. van het agenderingsverzoek gaat over suggesties voor de portefeuille
- 1770 Dierenwelzijn. De heer Roosendaal wil graag een suggestie doen voor fauna- en natuurbeheer in brede zin. Van belang zijn duidelijkheid en snelheid van de uitvoering. Welke soort en welke

- hoeveelheden per soort vindt men met de meest recente kennis gewenst en/of aanvaardbaar, gelet op de provinciale natuurdoelstellingen? En zijn de Staten het daarover in meerderheid eens? Ten tweede, hoe stimuleert de provincie de groei van populaties die achterblijven en hoe ziet zij erop toe dat de faunabeheereenheden binnen de afgesproken termijnen leveren, onder de voorwaarde dat zij voldoende middelen hebben om dat te bereiken wat overeengekomen is, waaronder de afgesproken vermindering van bijvoorbeeld de populatie ganzen en herten? Een alternatief zou zijn om deze verantwoordelijkheid daar weg te halen en met effectievere beheersingsmaatregelen te komen, buiten de faunabeheereenheden om.
- Voortdurend uitstel van de uitvoering van maatregelen, ook door politieke inmenging in de manier waarop doelstellingen moeten worden bereikt, leidt tot minder biodiversiteit, meer schade voor de natuur en het vergroot het leed onder populaties van wilde dieren.
- De heer Roosendaal komt terug op het eerste punt: de suggesties van de Partij voor de Dieren, waarvoor mogelijk ruimte in de begroting moet worden gevonden. Het moet de heer Roosendaal van het hart dat hij hopelijk niet als enige meent dat de belangen van dieren ook nu al worden meegenomen in de provinciale besluitvorming en dat de provincie ook nu al meer doet voor dierenwelzijn dan het ter beschikking stellen van een budget voor wildopvang. Op allerlei terreinen houdt de provincie rekening met het dierenwelzijn. Als de heer Roosendaal langs de Bosrandweg in Aalsmeer rijdt, ziet hij dat de provincie investeert in amfibie- en reptielvriendelijke onderdoorgangen bij bestaande wegen. De Partij voor de Dieren suggereert dat de provincie bij besluiten geen belangenafweging maakt waarbij dierenwelzijn wordt meegewogen. Meent de Partij voor de Dieren dat nu echt? De rol van de gedeputeerde Dierenwelzijn is krachtig geformuleerd, maar toont weinig reflectie op de rol van de commissieleden NLG. Het is ook aan de fracties van de politieke partijen om elkaar scherp te houden om tot goed onderbouwde beslissingen te komen op alle onderdelen van beleid waarvoor de Staten de kaders stellen, dus ook dierenwelzijn, zelfs als het in andere commissies wordt behandeld.
- De heer Roosendaal komt op de zeven suggesties. De VVD is voor het geven van verantwoordelijkheid aan de ondernemers om binnen duidelijke kaders op hoofdlijnen goede integrale keuzes te maken, zo veel mogelijk op basis van vrijwilligheid. Ook vanuit een intrinsieke en extrinsieke motivatie om bijvoorbeeld geen "*significant harm*" te veroorzaken, een onderwerp waarover grote ondernemingen ook publiekelijk zullen moeten gaan rapporteren. Met extra bovenwettelijk beleid is de VVD voorzichtig. Zij is verder van mening dat de provincie zich terughoudend moet opstellen als zaken op het bordje van de rijksoverheid en gemeenten horen, tenzij de gemeenten zelf aangeven hulp van de provincie nodig te hebben om haar taken goed uit de kunnen voeren.
- De heer Roosendaal komt concreet op de voorstellen. Het delen van informatie in de vorm van een handreiking en netwerkbijeenkomst over de realisatie van adequate schuilgelegenheden voor dieren vindt de VVD sympathiek, onder de aanname dat de gemeenten deze netwerkbijeenkomsten zelf nog niet organiseren.
- Het opstarten van kennistraining op dit gebied kan nuttig zijn. Het praktisch kennis opdoen over agroforestry is ook een mooi streven, maar hiervan vraagt de VVD zich af of er niet al projecten zijn waarbij deze kennis wordt opgedaan. Zou het voorstel niet moeten gaan over het delen van de

beschikbare kennis en door wie dat moet gebeuren? Is het echte probleem niet dat ondernemers niet weten waar zij land kunnen kopen en ontwikkelen dat geschikt is om agroforestry-initiatieven te starten, juist vanwege de verdere regels die provinciaal zijn opgelegd in het kader van bijvoorbeeld beschermd provinciaal landschap? De heer Roosendaal denkt daarbij aan een initiatief in Bergen waar een agroforestry-initiatief door deze regels werd gehinderd.

Kan de Partij voor de Dieren verder ingaan op het nut en de noodzaak om ons bezig te houden met het bundelen en overzichtelijk maken van informatie die beschikbaar is bij de Stichting wAarde en Stichting LandschappenNL als het gaat om de versnelde uitvoering van het stimuleren van heggen en houtwallen langs sloten; op een verantwoorde manier, dus zonder het aantrekken van roofvogels in vogelweidegebieden? Statenlid Kostic heeft daar net al antwoord op gegeven, waarvoor dank.

Van de voorstellen 4. tot en met 7. is de VVD geen voorstander. Er wordt bijvoorbeeld gesuggereerd dat de OD's niet aan hun taken toekomen. Als dat zo is, dan moet dat besproken worden. Vanmorgen kwam dit ook al even aan de orde. Als er meer geld bij moet, dan is dat een politieke keuze. Zolang gemeenten zelf niet aangeven gebrek aan kennis te hebben over vergunningsplichtige activiteiten, vertrouwt de VVD er zonder tegenbericht op dat gemeenten in staat zijn om hun taken naar behoren uit te voeren of zo nodig samen te werken, zoals dat ook op andere beleidsterreinen gebeurt als er een tekort aan kennis is in kleinere gemeenten.

Mevrouw **Er** (GL) bedankt de Partij voor de Dieren voor de mooie discussienota, die heel goede punten bevat. GroenLinks zou deze in principe kunnen steunen. Zij zit echter alleen met het feit dat er een integrale afweging moet komen van alle moties. GroenLinks zou derhalve graag een beantwoording van de gedeputeerde willen zien over wat er eventueel kosteloos kan gebeuren, zodat daar op aangesloten kan worden. Over het deel dat vervolgens wél geld gaat kosten, kan dan een afweging worden gemaakt in verhouding tot alle andere moties.

Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) meent dat de discussienota in eerste instantie sympathie opwekt. Zij wil de Partij voor de Dieren bedanken voor het agenderen. Dierenwelzijn leeft bij veel inwoners van de provincie. De ChristenUnie kan zich vinden in de punten 1., 2. en 3.: de schuilplekken, agroforestry en het aanpassen van landschapselementen. Deze zijn positief. De ChristenUnie waardeert de bijdrage van Wakker Dier, maar tekent daarbij aan dat er niet voorbijgegaan moet worden aan de kennis van de dierhouders zelf.

Bij punten 4. en 5. wordt voorgesteld om prijzen of wedstrijden te houden om innovatieve ideeën te oogsten. Hiervoor wordt twee keer €15.000 gevraagd. Om hiervoor provinciebreed een blijvende oplossing te vinden, lijkt erg moeilijk met voornoemd budget. Het is dus belangrijk dat er ook vervolg aan wordt gegeven. Bij punt 5., het investeren in onderzoek naar niet-dodelijke middelen, vraagt de ChristenUnie zich af of dit niet ondervangen is in bestaand beleid. Datzelfde geldt voor punten 6. en 7. Gezien de provincie een gedeputeerde Dierenwelzijn heeft, gaat de ChristenUnie ervan uit dat dat het bij alle ambtenaren leeft en dat zij betrokken zijn bij het welzijn van dieren op de manier die van hen wordt verwacht.

Mevrouw **Bouhlef** (SP) meent dat het een heel goed voorstel is. Het lijkt haar dat een en ander opgevolgd kan worden. Mevrouw Bouhlef heeft wel grote twijfels bij het voorstel over de

1865 schuilstallen. Dat is per definitie een aanslag op het open Noord-Hollandse landschap, met name op het veenweidelandschap. Het bouwen van schuilstallen kan tevens een aanzet zijn tot andere bebouwing in het open landschap. Er zouden ook bomen geplant kunnen worden. Eén grote boom geeft immers ook schaduw. Met het verminderen van de veestapel zijn er minder schuilmogelijkheden nodig. Dit gezegd hebbende, kan de SP de voorstellen van de Partij voor de Dieren steunen, mits de regels die gesteld zijn voor schuilmogelijkheden geborgd kunnen worden.

1870

De heer **Mangal** (DENK) heeft twee vragen over agroforestry. Heeft dit invloed op het dieet van de dieren? Is het mogelijk om op de schuilplekken in samenwerking met bijvoorbeeld Alliander zonnepanelen te plaatsen en er voor de winter wellicht verwarming onder te zetten?

1875 De **voorzitter** geeft Statenlid Kostic de gelegenheid om kort te reageren.

1880 Statenlid **Kostic** (PvdD) vindt het fijn dat de VVD dezelfde rol voor de gedeputeerde ziet. Men moet elkaar, over de verschillende commissies heen, scherp houden op het dossier Dierenwelzijn. Wat dat betreft is het jammer dat de VVD over het voorstel dat een beetje raakt aan de OD zegt: "*Dit is even een voor een andere commissie.*" Desalniettemin bedankt Statenlid Kostic de heer Roosendaal (VVD) voor diens steun.

1885 Wat betreft de schuilstallen en de schuilgelegenheden heeft Statenlid heel veel steun gehoord voor een soort handreiking en meer duidelijkheid richting de ondernemers en de boeren. Daarnaast kan worden gespeeld met agroforestry. Het initiatief Bomen voor Koeien, dat Stichting wAarde hopelijk alsnog zal toelichten, beschikt over de experts. Statenlid Kostic heeft de zorgen van haar collega-Statenleden gehoord. Uiteraard wordt er rekening gehouden met de ecologische aspecten, de landschapseffecten en de weidevogels. De Partij voor de Dieren is hier voorstander was. Het wordt ook gedekt door de wijze waarop het voorstel is geschreven.

1890

1895 De VVD geeft eigenlijk wederom de juiste interpretatie van het voorstel. Zij vraagt of het niet handiger is om de mogelijkheden voor de ondernemers in kaart te brengen. Dat is onderdeel van het voorstel. Ook de Partij voor de Dieren hoort van veel ondernemers dat zij graag willen, maar dat zij eigenlijk niet weten waar. De Partij voor de Dieren roept op om het te combineren met dierenwelzijnsverbetering. Er liggen heel veel kansen om op te pakken. Met de juiste experts verwacht Statenlid Kostic dat het ook wel goed komt.

1900 Het CDA spreekt steeds over "plaagdieren". Statenlid Kostic beaamt dat er mens-dierconflicten zijn. Bijna elke burger en politicus wil indien mogelijk heel graag toe naar niet-dodelijke oplossingen. In het beleid staat echter dat er steeds meer dieren worden gedood. Daarnaast wordt er relatief weinig echt ingezet op de niet-dodelijke manier. De Partij voor de Dieren vindt, nog los van BIJ12, dat de provincie ook af en toe de creativiteit van mensen kan stimuleren -- dat draagt ook bij aan de bewustwording -- door een challenge op te zetten voor een niet-dodelijke oplossing. Er wordt enkel geput uit de creativiteit van de mensen. Dit kunnen uiteraard ook boeren zijn.

1905 De VVD had nog een paar aanvullingen. Statenlid Kostic heeft thans onvoldoende spreektijd, maar indien nodig kan een en ander binnen het voorstel wat verduidelijkt worden. De Partij voor de Dieren en de VVD lijken redelijk op één lijn te liggen.

De **voorzitter** bedankt de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn en geeft het woord aan

1910 gedeputeerde Zaal voor haar beantwoording.

Beantwoording door gedeputeerde **Zaal** (D66):

1915 Gedeputeerde Zaal bedankt Statenlid Kostic en haar fractie voor de initiatiefnota. Zij acht het goed dat de commissieleden hierover in eerste instantie met elkaar het gesprek zijn aangegaan. De heer Roosendaal (VVD) heeft gelijk dat het onderwerp dierenwelzijn eenieder aangaat en door meerdere portefeuilles heen loopt. Men moet zich ervan bewust zijn dat het beleid niet alleen menselijke inwoners van de provincie raakt, maar ook de dieren die er leven. Het klopt dat het onderwerp veel breder is dan alleen de steun voor de dierenopvangcentra voor in het wild levende dieren. Bij ieder beleid dat mogelijk dieren kan raken, maakt de provincie die afweging en houdt zij rekening met dierenwelzijn. Om die reden heeft de provincie tegenwoordig een gedeputeerde Dierenwelzijn. In 1920 de begroting is voor het eerst een paragraaf over dierenwelzijn opgenomen. Deze zal in de loop der jaren worden uitgebreid en maakt in één oogopslag duidelijk wat de provincie doet op het gebied van dierenwelzijn.

1925 In discussienota staat geen enkel thema waarvan GS zeggen: "*Dat zouden we niet moeten doen*". Gedeputeerde Zaal meent dat bekeken moet worden of met bestaande budgetten de middelen slim ingezet kunnen worden om de genoemde punten te kunnen realiseren. **Gedeputeerde Zaal zal hiertoe een uitgebreid schriftelijk voorstel doen.** Vervolgens is het aan PS of zij meer zouden willen dan wat GS uit de bestaande budgetten kunnen regelen. De provincie doet al heel veel. Het is dus 1930 mooi om het weer eens bij elkaar te brengen. Maar bijvoorbeeld agroforestry is ook onderdeel van de Voedselvisie. De provincie heeft er onlangs een POP3-subsidie voor verstrekt om meer kennis te vergaren en deze te delen.

1935 De schuilstallen zijn thans ook in de Omgevingsverordening opgenomen. Er ligt ook een verzoek aan het ministerie van LNV om met een hitteplan te komen. Gedeputeerde kan zich voorstellen dat zodra dat hitteplan er is, er in de provincie Noord-Holland een bijeenkomst zal worden georganiseerd waarbij de gemeenten dan leidend zouden moeten zijn. Als er bij de gemeenten kennis ontbreekt, zullen zij zich vanzelf melden en zal de provincie daar zeker het gesprek over aangaan.

1940 Gedeputeerde Rommel heeft vanmorgen het nodige gezegd over faunabeheer. Er lopen wat onderzoeken op dit terrein. **Gedeputeerde Zaal zal het voor de Staten in kaart brengen. Vervolgens is het aan hen om hierover een oordeel te vellen.**

1945 Het is lastig aan te geven hoeveel fte er aan dierenwelzijn wordt besteed, omdat het dus een portefeuille betreft die eigenlijk bij iedereen een beetje rust. Gedeputeerde Zaal is blij dat de Staten zich ook in deze discussienota realiseren dat als de provincie nieuwe dingen doet, daar ook ambtenaren voor nodig zijn en dat die ook geld kosten. Gedeputeerde Zaal acht het verstandig om eerst even inhoudelijk te kijken wat we al doen en wat er uit bestaande budgetten mogelijk is. 1950 Vervolgens is de uitvoeringsvraag of de provincie dan ook meer mensen nodig heeft en wat dat gaat kosten.

1955 De heer **Carton** (PvdA) vraagt of het gedeputeerde Zaal lukt om een deel van de toelichting, met name de budgetten, al voor donderdag 28 oktober op te sturen, opdat het onderdeel vormt van de integrale afweging in EFB?

Gedeputeerde **Zaal** (D66) verwacht dat GS een deel (en dus niet een volledig overzicht) voor komende donderdag ter beschikking kunnen stellen, opdat de Staten op basis van goede informatie een afweging kunnen maken.

1960

De **voorzitter** bedankt gedeputeerde Zaal voor de toezegging en constateert dat er geen behoefte is aan een tweede termijn.

9. Rondvraag gedeputeerde Loggen (Water, WED, CPMR)

1965

Er zijn geen rondvragen aangemeld voor de portefeuille van gedeputeerde Loggen.

10. Lunch

De voorzitter rondt het ochtenddeel van de vergadering af en schorst de vergadering voor een lunchpauze.

1970

Schorsing van 12.41 uur tot 13.17 uur

11. Tweede begrotingswijziging

11.a Programma Natuurnetwerk 2022

1975

De **voorzitter** heropent de commissievergadering en verwelkomt in het bijzonder de mensen op de publieke tribune, die thans weer geopend is. Zij geeft als eerste het woord aan de zeven sprekers die zich hebben aangemeld.

1980

Inspreker 1

De heer Van Haaster spreekt in namens een aantal kwekers uit Zuid-Kennemerland:

1985

"Ik spreek hier namens de familie Van Haaster en ook namens de familie Dobbe, die hier al meer dan 120 jaar bloembollen telen in Noord-Holland, maar ook op de grens tussen Noord- en Zuid-Holland, tegen en in de duinen. Groot was onze verbazing toen we in mei dit jaar tijdens een Zoom-meeting te horen kregen dat een deel van ons land, gelegen tegen de duinvoet bestemd zou worden voor natuur. De beste grens tussen de natuur en de bollenteelt is de huidige grens, namelijk een sloot en dan 6 meter omhoog. Wij willen niet dat ons land geannexeerd wordt door de provincie voor natuur. Het bollenland is ons productiemiddel. De betreffende percelen zijn onze huiskavels. Onze familiebedrijven liggen juist dáár. Als er in het geval van de heer Dobbe en dat van ons 50 meter van de percelen af gaat, dan is het restant niet meer rendabel te bewerken. Het wordt te klein. De huidige verkaveling is optimaal. Ons hele bedrijf is gericht op deze duinstreek. De bollen die we hier telen, kunnen we niet elders in Noord-Holland telen. Dat heeft te maken met de zandgrond, de ligging, het klimaat, de waterhuishouding en ons vakmanschap. Wij als bollenkwekers moeten en willen verduurzamen. Maar dit kost land; dit vraagt de maatschappij van ons. Dan hebben we nog meer land nodig. Vijftien jaar geleden deden we nog 1 op 4 wisselteelt, maar nu telen we 1 op 6 of 7, om onze gronden van nature gezond te houden. We hebben bij

1990

1995

- 2000 *dezelfde hoeveelheid bollen ook dus meer land nodig om deze te telen. De maatschappij, die de duurzaamheid van ons verlangt, moet niet aan de andere kant dat land van ons afpakken.*
- 2005 *Kwel. Het onderzoeksbureau Sweco verwacht dat er vanuit de duinen kwel bij ons aan de duinvoet ontstaat. Wij telen er al meer dan honderd jaar en wij hebben nog nooit kwel opgemerkt. Het kwelwater vanuit de duinen loopt naar de Haarlemmermeer, via ondergrondse stromen. Maak daar maar natuur. Bij al die blokkendozen onder Hoofddorp. Het gebied waarover we spreken is een waardevol bollengebied. U begrijpt dat we tegen de annexering van ons land zijn voor NNN Zuid-Kennemerland.*
- 2010 *Als laatste betreuren wij het dat er vrijdag op onze uitnodiging zo weinig Statenleden bij het bezoek aanwezig waren.*
- 2015 *Ik heb nog één laatste voetnoot. De petitie tegen uw plannen van het Natuurnetwerk in Zuid-Kennemerland is al meer dan 10.000 keer ondertekend door mensen uit de regio. Dat zegt al wel genoeg.*
- 2020 De heer **Zoon** (PvdD) bedankt de heer Van Haaster voor diens inbreng. Hij was afgelopen vrijdag wél aanwezig bij het bezoek en heeft veel geleerd. Hij is het dan ook niet eens met de heer Van Haaster. Wanneer wist de heer Van Haaster dat de grond deels NNN was? In 1990 is begonnen met de aanleg van NNN. Vanaf wanneer is de grond planologisch als NNN aangemerkt?
- 2025 De heer **Van Haaster** weet dat er rond 2005 Natura2000-gebied werd aangewezen op vrijwillige basis. De kwekers hebben toen ingesproken om het te laten verwijderen, maar werden niet in het gelijk gesteld. Zij hebben uiteindelijk daarin berust, omdat het op vrijwillige basis was.
- 2030 De heer **Klein** (CU) bedankt de heer Van Haaster voor diens inspraak. Zijn fractie had de uitnodiging voor afgelopen vrijdag helaas gemist, maar wellicht komt zij nog op een ander moment op bezoek. De heer Van Haaster legt net uit dat hij vanwege verduurzaming meer ruimte nodig heeft en dat hij niet wil dat het natuur wordt. Wat zou er binnen de bestemming natuur nog nodig zijn voor de heer Van Haaster? Kan hij zijn bedrijfsvoering op een aangepaste manier voortzetten?
- 2035 De heer **Van Haaster** antwoordt ontkennend. De gehele bollensector is met de volgende generatie keihard aan het werk om voor 2040/2050 helemaal vrij te zijn van alle beschermingsmiddelen, meststoffen et cetera. Dat is echter thans nog niet het geval. Een kassenbedrijf kan wel tien of twintig proeven per jaar doen; bollenkwekers hebben maar één teelt en één oogst per jaar. Na een jaar kan dan gezegd worden of het al dan niet gelukt is. Tot die tijd is er gewoon een keiharde grens tussen natuurgebied en bloembollenteelt. Dat is voor alle partijen het beste.
- 2040 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vraagt om een nadere toelichting wat betreft het kwelwater.
- De heer **Van Haaster** wijst op de Zoom-meeting, waarin door medewerkers van Sweco werd gezegd dat de duinen op 6 tot 8 meter liggen, zodat men aanneemt dat daar kwelwater zit. Dus ook dat kwelwater is mineraalarm, omdat het uit de duinen komt. Men wil dat graag transporteren naar

- 2045 andere gebieden. Daarvoor is die 50 meter nodig. De heer Van Haaster wijst er echter op dat er geen kwel is. Deze kwel gaat veel dieper de grondlaag in en komt dan van oudsher in de Haarlemmermeer. Dat zijn de oude waterstromen onder de grond door. In de Haarlemmermeer komt dat mineraalwater dan weer omhoog.
- 2050 De **voorzitter** bedankt de heer Van Haaster voor diens inbreng en geeft het woord aan de volgende inspreker.

Inspreker 2

- 2055 Mevrouw **Turksma** spreekt in namens alle eigenaren die hun paarden gestald hebben bij Stal 's-Gravenweg:

2060 *"Goedemiddag allemaal. U heeft het vanochtend ook over dierenwelzijn gehad, dus ik voel dat ik in goed gezelschap ben hier. Tegelijkertijd maakt dat uw plannen des te onbegrijpelijker. Ik wil u dus graag meenemen in de vraag waarom de stal voor ons zo van belang is. Afgelopen vrijdag was een aantal van uw leden gelukkig wél in de gelegenheid om bij ons te zijn en hebben we een heel goed gesprek gehad met elkaar. Tegen degenen die helaas niet konden, zeg ik: u bent altijd welkom! U heeft mijn schriftelijke reactie reeds eerder ontvangen, dus ik beperk me hier tot de hoofdlijnen.*

- 2065 *Van de enquête door de provincie heb ik geen verstand, maar ik heb wel verstand van onderzoek doen. Afgelopen week is de definitieve uitkomst hiervan bekendgemaakt en deze maakt mij eerlijk gezegd nogal boos. Niet zozeer vanwege de te voorspellen uitkomst, maar omdat de enquête slordig, onzorgvuldig en eenzijdig was. Daarnaast is de enquête door slechts 3.000 mensen ingevuld, van wie een deel van buiten de provincie. En nog geen 2.000 mensen hebben de enquête*
- 2070 *volledig ingevuld. Het is dus op geen enkele manier representatief te noemen en u kunt er eigenlijk ook niet zoveel mee.*

- Tijdens het bezoek van afgelopen vrijdag werd gevraagd hoe het beter zou kunnen, naast voor de hand liggende zaken als "communiceer dat je een enquête uitzet". Ik woon in Haarlem, maar ik heb*
- 2075 *de enquête niet gezien en kon hem pas na zeven keer doorklikken op de site vinden, terwijl ik bekend ben met overheidszaken. Geef dus ook aan dat je echt de mening van je inwoners wil hebben. Wees volledig in je informatie. Geef aan dat er bedrijven zullen moeten verdwijnen. Dit werd niet genoemd. Er werd gevraagd naar welke soort natuur je zou willen, zonder dat dit voor de leek duidelijk is waar het dan eigenlijk over gaat. Tevens waren de antwoordmogelijkheden*
- 2080 *suggestief. De Vereniging Ruiter & Mennen geeft aan dat provincie Zuid-Holland wél de KNRS en alle betrokkenen bij de paardensport raadpleegt en dat er gezamenlijke plannen worden ontwikkeld. Dus bij dezen het aanbod om ons mee te nemen. Wij doen het heel graag samen. We willen samen graag tot een goede aanpak komen, want de bereidheid onder ons paardeneigenaren en bijrijders is groot.*

- 2085 *Dan kom ik specifiek op de Stal 's-Gravenweg. Er is grote ongerustheid en onbegrip over de plannen. Want wie kan ons in hemelsnaam uitleggen wat er nou geen natuur is aan de prachtige ligging en omgeving van Stal 's-Gravenweg. Wij, ruim honderd paardeneigenaren -- en dan tel ik nog niet eens de bijrijders -- hebben allen specifiek gekozen voor juist déze stal, een stal ingericht*
- 2090 *volgens de nieuwste inzichten van dierenwelzijn. Het houden van paarden in boxen met een uurtje*

- 2095 *beweging per dag is immers niet meer van deze tijd. Niet voor niks hebben wij een hele grote wachtlijst op stal. En waar zouden wij heen moeten? De paarden kunnen hier gewoon paard zijn. Niet voor niks worden ze hier een stuk ouder dan bij traditionele stallen. Afgelopen nacht is een paard van 26 jaar overleden; dat is ongelooflijk oud. Uit eigen ervaring weet ik ook dat paarden hier een stuk ontspannener zijn. Het opheffen van de stal zou dan ook grote problemen opleveren, want soortgelijke stallen zijn er niet, nog los van de vraag waar je 170 paarden laat. Uit milieuoogpunt kun je net zo goed zeggen dat een grote stal goed is, want alle hoefsmeden en andere mensen komen juist hiernaartoe.*
- 2100 *Ook voor het mensenwelzijn is het van groot belang. We hebben mensen met autisme op stal rondlopen, die hier opbloeien. Voort zijn er mensen met ziekten, die aangeven dat het hun heel erg heeft geholpen om na bijvoorbeeld borstkanker bij te komen op stal en daar elke dag met hun paard te kunnen zijn. Ik dank u wel."*
- 2105 De heer **Klein** (CU) bedankt mevrouw Turksma voor haar betoog. Wat zouden de consequenties zijn van de plannen voor de stal die met elkaar bedacht moeten worden? Zou er ruimte zijn voor de stal binnen de natuurontwikkelingsdoelen van de provincie?
- 2110 Mevrouw **Turksma** antwoordt dat de heer Klein de vraag eigenlijk aan de verkeerde persoon stelt. Zij is immers de belangenbehartiger van de paarden en van de stal. Zij weet dat er in de Wieringenmeer heel veel ruimte is, maar de Stal 's-Gravenweg gaat daar natuurlijk niet naartoe verhuizen.
- 2115 De heer **Klein** (CU) deed ook niet de suggestie om te verkassen. Hij weet dat de provincie natuurdoelen heeft, maar de manier waarop die gerealiseerd zouden moeten, ligt thans nog niet vast. Daarom worden er nu gesprekken gestart. Mevrouw Turksma heeft waarschijnlijk wel een beeld bij wat al dan niet binnen die natuurdoelen zou kunnen. Is er volgens haar voor de stal een toekomst binnen de bestaande natuurdoelen? Of kan dat helemaal nooit op die plek, want daar lijkt haar zorg uit voort te komen.
- 2120 Mevrouw **Turksma** verwacht dat de heer Van der Peet hier in zijn bijdrage op zal ingaan. Zij ziet echter wel mogelijkheden om als stal door te gaan en benadrukt nogmaals dat ze heel graag wil meedenken en –doen.
- 2125 De **voorzitter** bedankt mevrouw Turksma voor haar inbreng en geeft het woord aan de volgende inspreker.
- Inspreker 3*
- 2130 De heer **Rutte** spreekt in namens zijn familiebedrijf v.o.f. Hofstede De Kruidberg.
- 2135 *"Meer dan 500 jaar vinden er menselijke activiteiten plaats op de Kruidberg te Santpoort; eerst als boerderij en daarna als landgoed van onder anderen Prins Willem III, stadhouder van Holland. Inmiddels ben ik, samen met mijn broer en zus, de vierde generatie Rutte die ons bedrijf voert op deze plek. We bieden stalling, weidegang en training aan 60 paarden. We geven meer dan 100 eigenaren en rijders dagelijkse ontspanning en recreatie. Daarmee vervullen we een belangrijke,*

maatschappelijke en sociale rol.

2140 *We hebben dierenwelzijn hoog in het vaandel staan. Daarom gaan de paarden 365 dagen per jaar naar buiten, zodat ze hun natuurlijke gedrag kunnen vertonen. Hieraan doen wij geen concessies. Sinds wij als familie actief zijn op het landgoed, dragen wij zorg voor het Rijksmoment dat erop staat. Begin 2000 hebben we het volledig gerenoveerd. Sindsdien dragen we ook zorg voor het onderhoud. Dit kost veel geld dat alleen kan worden opgebracht wanneer het bedrijf vol blijft draaien. Maar de toekomst van ons bedrijf staat op het spel. De provincie wil al onze grond, 8*
2145 *hectare, omvormen tot vochtig hooiland. Met het voorliggende beheersplan is weidegang onmogelijk. Dit betekent het einde van ons familiebedrijf. We zijn teleurgesteld in de provincie. Ze wil de grond die zij niet in eigendom heeft, omvormen tot natuur om vervolgens te kijken welk medegebruik er nog mogelijk is. Daarmee gaat zij voorbij aan de waarden die wij creëren. Ik roep u dan ook op om uit te gaan van de waarden die wij creëren, en vervolgens te kijken welke natuur*
2150 *daar dan bij gecreëerd kan worden. Dus omgekeerd denken. Wij en de generaties voor ons hebben hard gewerkt om van ons bedrijf te maken wat het nu is. Wij als nieuwe generatie hebben plannen klaarliggen om te investeren in landschappelijk groen voor een nog betere omgeving of om de paarden een nog beter dierenwelzijn te geven en faciliteiten voor de paardenliefhebbers te realiseren. We geven ons bedrijf daarna ook graag weer door aan de volgende generatie. Maar als*
2155 *onze weilanden vochtig hooiland moeten worden, houdt het op. Onze toekomst ligt in uw handen. Ik vraag u dan ook het volgende. Is het creëren van 8 hectaren vochtig hooiland meer waard dan het dierenwelzijn van 60 paarden? Is het creëren van 8 hectaren vochtig hooiland meer waard dan de ontspanning en de recreatie van de meer dan honderd paardenliefhebbers die bij ons staan/ Is het creëren van 8 hectaren vochtig hooiland meer waard dan het in stand houden van een*
2160 *Rijksmonument en de daarbij behorende cultuurhistorische waarde? En is het creëren van 8 hectaren vochtig hooiland meer waard dan het verleden, het heden en de toekomst van ons familiebedrijf? Deze vragen zult u moeten beantwoorden."*

2165 De heer **Dessing** (FvD) bedankt de inspreker voor zijn gloedvolle betoog. Hij leeft wat dat betreft met hem mee. Hoe is het overleg met de provincie verlopen? Wat gaat er volgens de provincie op dit moment dan mis dat die omvorming moet plaatsvinden?

2170 De heer **Rutte** antwoordt dat er bij de definities voor "natuur", "vochtig hooiland", "kruiden- en faunarijk grasland" bepaalde beheersplannen horen. Binnen die beheersplannen is het onmogelijk om weidegang toe te passen. Voor vochtig hooiland betekent dit dat er tien maanden per jaar geen beweiding mogelijk is. Van half augustus tot half oktober kan er slechts één paard of koe per hectare op het land. In ons geval zou dat in die drie maanden acht paarden behelzen. Daarmee kan de familie Rutte geen bedrijf runnen. De basis betreft dierenwelzijn en ontspanning en daar hoort het land bij. Als er mogelijkheden zijn om natuur te creëren en tegelijkertijd 365 dagen per jaar
2175 paarden op het land te laten grazen en weidegang te bieden, dan kan er nader gesproken worden. Als die mogelijkheid er niet is, zijn die dingen onverenigbaar.

2180 Mevrouw **Strens** (D66) bedankt de heer Rutte voor zijn bijdrage. Zij heeft een vraag die aansluit op de vraag van de heer Zoon (PvdD): vanaf wanneer was de heer Rutte op de hoogte van het feit dat zijn perceel is begrensd als "natuur"?

De heer **Rutte** antwoordt dat zijn familiebedrijf ermee bekend is dat sinds de jaren negentig de

Ecologische Hoofdstructuur plaatsvond en dat er vanaf dat moment op vrijwillige basis deelgenomen kon worden. Inmiddels is het overgegaan naar het Natuurnetwerk Nederland. De heer Rutte kijkt niet dagelijks op de provinciesite om te zien hoe een en ander gaat. Hierover wordt hij ook niet geïnformeerd. Wellicht had hij er alerter op moeten zijn. De consequenties van de begrenzing komen nu pas naar voren met de beheersplannen. De wijze waarop deze nu voorliggen, is onverenigbaar.

De heer **Zoon** (PvdD) had dezelfde vraag. In 2000 heeft er een grote verbouwing plaatsgevonden, waarbij het hele terrein opnieuw is ingericht. Er was toen helemaal geen sprake van om te kijken naar de natuurwaarden. Rond 2000 waren er nog heel veel ruilgronden en heel veel mogelijkheden om dingen aan te passen. Is het toen helemaal niet ter sprake gekomen?

De heer **Rutte** antwoordt ontkennend. Het is ook niet ter sprake gekomen met de gemeente, die dergelijke gegevens moet verstrekken.

De **voorzitter** bedankt de heer Rutte voor diens inbreng en geeft het woord aan de volgende spreker.

Inspreker 4

De heer **Van der Peet** spreekt in op persoonlijke titel:

"Als grondeigenaar, ondernemer en landschapsbeheerder maak ik graag gebruik van mijn inspraakrecht om mijn onbegrip te uiten over de opgelegde natuurplannen. Ik heb een paardenpension, stal en schapenhouderij in Vogelenzang. Deze maakt onderdeel uit van een eeuwenoud Rijksmonument en circa 35 hectaren grasland. Onze percelen worden begraasd door circa 170 paarden en nabegraasd door circa 50 schapen. In de afgelopen decennia hebben de overheden en diverse natuurorganisaties zich regelmatig bemoeid met onze percelen en bedrijfsvoering. Essentieel in dat alles waren het open landelijke uitzicht op onze boerderij en de weilanden. Zo heeft de overheid destijds een ecologische golfbaan afgewezen omdat ons perceel open weidegrondnatuur moest blijven. Rond 2010 is middels een bestemmingsplanprocedure ingestemd met onze huidige bedrijfsvoering. Hetzelfde geldt voor de extensieve melkveehouderij van mijn buurman. Alle instanties waren het ermee eens dat mijn plan de oplossing was voor het behoud van zowel het Rijksmonument als het behoud van het open landschap. Het werd zelfs door hen toegejuicht. De Belastingbetaler draaide dan ook niet op voor de hoge kosten van het beheer en het onderhoud van het Rijksmonument. Als mij dan tijdens een gebiedstafelgesprek door de provincie en een natuurorganisatie even wordt verteld dat ik niet moet zeuren en dat ik al 25 jaar had kunnen weten van de huidige natuurplannen, dan kwetst mij dat enorm en zakt mijn vertrouwen in de overheid en aanverwante organisaties naar een dieptepunt.

Uit alles blijkt dat het einddoel al vaststaat. De provincie probeert nu middels een suggestieve enquête een slecht onderbouwd ecologische bureaustudie van Bureau Sweco en nog in te plannen inspraakmomenten slinks en snel naar dit einddoel toe te werken. Is dat nou democratisch? Wat is een democratie als de overheid aan de keukentafel direct vertelt dat het slikken of stikken is? Ons bedrijf heeft een belangrijke maatschappelijke en recreatieve functie. Uit de enquête van de provincie blijkt dat recreatie een grote wens is van de ondervraagden. Met de schaarse ruimte en

- 2230 *de dierenregelgeving is het straks alleen niet meer mogelijk om in onze omgeving een paard te hebben. Daarnaast vinden mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt werk op onze stal en is er dagbesteding voor volwassenen en kinderen met een verstandelijke beperking. Realiseert de provincie zich dat de voorgestelde natuurplannen een grote negatieve impact zullen hebben op de leefbaarheid van deze omgeving en daarmee op het welzijn van haar inwoners?*
- 2235 *Wat is "natuur"? Onze aanvraag destijds voor een golfbaan werd afgewezen omdat ons land natuur was. Onze vergunningsaanvraag voor ons huidige bedrijf werd toegejuicht omdat we op deze manier onze natuur konden behouden. En nu hebben we ineens geen natuur meer volgens de overheid en volgens Europa. Wat is over tien jaar "natuur"? En wat als er geen geld meer is voor het beheer?*
- 2240 *Het Groene Schip in Spaarndam is door de overheid bestempeld als natuur. Het betreft een vuilnisbelt bedekt met gras. Dat is niet uit te leggen. Uiteraard zijn wij bereid om mee te denken, zolang de overheid de grondbestemming ongemoeid laat en ons de zekerheid geeft. Daarnaast denk ik dat herbegrenzing van de aangewezen NNN-gebieden een uitweg kan bieden. Op dit*
- 2245 *moment hebben veel percelen binnen de provincie een natuurbestemming, maar deze zijn niet ingetekend als NNN-gebied. Mijn voorstel is om deze hectaren in kaart te brengen, wél in te tekenen als NNN en te compenseren. Of het meetellen van de agrarische percelen buiten de NNN waarop nu een vorm van natuurbeheer plaatsvindt. Op die manier blijft het eeuwenoude culturele landschap en de bijbehorende agrarische bedrijven die het landschap in stand houden en*
- 2250 *financieren, behouden. Bedankt voor uw aandacht."*

- 2255 De heer **Kohler** (JA21) hoort de heer Van der Peet zeggen dat het rapport van het Onderzoeksbureau Sweco gammel is. De heer Kohler heeft het ook gelezen, maar kon er nauwelijks doorheen komen. Hij vraagt hoe het contact tussen de heer Van der Peet en Sweco is verlopen.

De heer **Van der Peet** antwoordt dat er geen contact is geweest. Het bureau heeft in één dag het hele plangebied rondgereden en het rapport is aan de hand van een bureaustudie opgesteld.

- 2260 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vraagt de heer Van der Peet om de inhoud en het doel van de genoemde enquête nog wat meer toe te lichten.

- 2265 De heer **Van der Peet** antwoordt dat de enquête door Sweco is opgesteld en online is gezet. In de optiek van de inwoners is de vraagstelling geformuleerd vanuit het oogpunt "er komt natuur; u mag invullen wat u wil (wandelen met de hond, mediteren etc.)". De eerste vraag betrof "vindt u dat er meer natuur moet komen?". Dat is ongeveer dezelfde vraag als "wilt u minder belasting betalen?".

- 2270 De **voorzitter** bedankt de heer Van der Peet voor zijn inbreng en geeft het woord aan de volgende spreker.

Inspreker 5

Mevrouw **Van Genne** spreekt in op persoonlijke titel:

2275 "Ik sta hier met pijn in het hart, omdat het nodig is, terwijl dat niet zo zou moeten zijn. Ik ben
weideliefhebber, begaan met cultureel erfgoed en bewoner van een huisje op het mooiste plekje
van Nederland. Het mooiste plekje van Nederland, in een gebied met heel veel bos, de
Waterleidingduinen, Landgoed Leyduin en daartussenin ineens de pracht van ruimtelijke weilanden
met koeien, paarden, schapen en een grote verscheidenheid aan vogels. Het is dan ook nog eens
2280 een gebied met een rijke historie dat eigenlijk op de lijst van werelderfgoed zou moeten staan.
Mooier Nederland is er niet. Nelleke Noordervliet schreef: "Op een vroege herfstmorgen drie
paarden roerloos in de grondmist zien staan, tegen de donkere duinrand. Er is niet mooiers." Voor
mij was het een voorjaarsmorgen in 2014, een jaar na de dood van mijn dochter, toen ik over de
weilanden keek en me tot mijn eigen verwondering realiseerde dat de wereld nog steeds mooi was
2285 en dat ik naar het allermooiste stukje Nederland keek. Als u het Instagramaccount van
Buitengebied Zuid-Kennemerland volgt, ziet u bijna dagelijks deze mooie beelden. Dit mooie
gebied, waar een mens al rond 1800 v. Chr. al woonde, werkte en leefde. In 1290 liet graaf Floris V
zijn jachtslot Vogelenzang bouwen. De 's-Gravenweg was de toegangsweg hiernaartoe. Al voor
1500 werd de boerderij die nu Stal 's-Gravenweg is, gebouwd door de voorouders van Rutger van
2290 de Peet, de eigenaar van de Stal.

Ik kom uit een rood nest. Mijn vader werkte voor de Dienst Justitie. Wij woonden in een
Rijkswoning. Voor mij was de overheid iets om te vertrouwen. Onwijs gaaf eigenlijk. Ik had niet
kunnen bedenken dat diezelfde overheid van mij zou verwachten dat ik altijd de Staatscourant zal
2295 uitpluizen om er zeker van te zijn dat er geen plannen worden gesmeed om eigendom te
onteigenen om wat mij lief is te veranderen. U als commissie heeft niet eens de moeite genomen
om de belanghebbenden in te lichten over de plannen, laat staan te overleggen over alternatieven
die er echt wel zijn. De dus niet onwijs gave, maar wel door ons gekozen overheid doet haar
huiswerk niet. Zij staat het Circuit van Zandvoort toe met alle bijkomende extra uitstoot en
2300 vernietiging van natuur. Zij laat Tata Steel nog steeds onwijs vervuilen. En dan na onvoldoende en
ondeugdelijk onderzoek wil zij ons belastinggeld verspillen aan nieuw te creëren landschap, terwijl
we nu zo'n geliefd, mooi en historisch landschap hebben."

De **voorzitter** bedankt mevrouw Van Genne voor haar heldere inbreng en geeft het woord aan de
2305 volgende spreker.

Inspreker 6

Mevrouw **Roos** is raadslid in de gemeente Bloemendaal en spreekt tevens op persoonlijke titel:

2310 "Geachte Statenleden, dank dat u mij de gelegenheid biedt in te spreken. Mijn naam is Marielys
Roos. Ik woon in Bennebroek, gemeente Bloemendaal, en ben inderdaad raadslid. Ik sta hier niet
alleen als volksvertegenwoordiger, maar ook als inwoner, recreant en natuurliefhebber. Want
eerlijk is eerlijk, ik heb mijn hart verpand aan het gebied waar ik dagelijks wandel of fiets: de
Vogelenzangs strandvlakte en Huis te Vogelenzang aan de rand van de Waterleidingduinen.
Telkens weer verwonder ik me over de weidse schoonheid. Hoe is het mogelijk dat dit nog
2315 bestaat in het drukke Randstedelijke gebied? Wanneer ik het landgoed Huis te Vogelenzang
passeer en richting het Kerkepad van het dorp Vogelenzang loop, langs boerderijen verspreid in
het land, koeien in de wei, boomgroepen in de verte, een sloot waar de lissen in groeien, een
kerktoren in de verte, dan lijkt het net een oud-Hollands schilderij. Maar er dreigt gevaar, want
dit eeuwenoude landschap gaat verloren. De provincie Noord-Holland wil in Zuid-Kennemerland
2320 258 hectaren natuur creëren door tussen Zandpoort en Vogelenzang gronden te kopen,

desnoods te onteigenen, van boeren en paardenhouders om daar met kwelwater vochtig grasland van te maken. Het weidegebied moet weg en we hebben begrepen dat de provincie haast heeft als gevolg van de stikstofdiscussie. Het zal u niet verbazen dat ik tegen deze plannen ben en met mij een groot deel van de bevolking (ruim 5.000 handtekeningen op petities.nl). Vanuit

2325 cultuurhistorisch oogpunt zijn de weilanden van grote waarde. Het landschap is sinds de Middeleeuwen nauwelijks veranderd. Het veenweidegebied van de strandvlakten werd vanaf 1500 ontgonnen en in gebruik genomen als weiland voor veeteelt en als hooiland. Dat de provincie natuur wil creëren, klinkt lovenswaardig, maar onmiddellijk rijst de vraag waarom de provincie

2330 "gewilde", fictieve natuur nastreeft. Alles wat de provincie beschouwt als het toppunt van de oorspronkelijke begroeiing en diversiteit, is uiteindelijk niet meer dan een gevolg van menselijk ingrijpen. Natuur bestaat niet in Nederland. Op zijn hoogst kunnen we spreken over een goedbedoelde vorm van "natuurlijkheid", maar alles blijft tot het einde der tijden getekend door onze aanwezigheid. Moet daarom de geschiedenis van Zuid-Kennemerland en het verhaal dat het eeuwenoude strandwallenlandschap vertelt, worden uitgewist? Waarom moet de goede afwatering

2335 verdwijnen waaraan het gebied zijn schoonheid dankt? En waar moeten de recreanten en de vele liefhebbers van de paardensport naartoe?

Ik voorzie problemen naast het verlies van eeuwenoud cultuurhistorisch landschap. Door de provincie wordt echt te frivol gesproken over kwelwater, alsof dat alleen maar goed is. De

2340 potentiële schade is groot. Zo is er het risico op schade aan panden door verzakking of scheurvorming in bouwmuren, bijvoorbeeld het opdrijven van kelders. De gemeente heeft sinds 2008 een grondwaterzorgplicht (Waterwet). Heemstede, Haarlem-West en Bennebroek liggen lager dan grote delen van Bloemendaal, Overveen en Aerdenhout. Als er schade optreedt, is de gemeente verantwoordelijk. Daar horen we de provincie niet over.

2345 De stikstofproblematiek zorgt voor angst en wantrouwen. Mensen vragen zich af of deze plannen soms ook een ander doel dienen. Wil de provincie bijvoorbeeld alsnog grootschalige verstedelijking mogelijk maken en wordt dit project gebruikt ter compensatie?

2350 Tot slot nog een andere belangrijke vraag: is hierover ooit gesproken en overlegd met de bewoners van Zuid-Kennemerland? Kern van mijn bezwaar is dat de zeggenschap van de gemeente Bloemendaal en haar inwoners over het eigen grondgebied niet wordt gerespecteerd. Ik meen oprecht dat u zonder draagvlak voor deze natuurplannen niet verder kunt en vraag u van de plannen af te zien en de geschiedenis van Zuid-Kennemerland te beschermen en te

2355 respecteren. Dank voor uw aandacht."

De heer **Zoon** (PvdD) heeft de bestemmingsplannen van de omgeving van Bloemendaal bekeken. Daarin staat heel duidelijk dat er ook gekeken moeten worden naar de natuuropgave vanuit de provincie. De gemeenteraad Bloemendaal is sinds 1990 al bezig

2360 met de plannen rond NNN-aanleg. Houdt mevrouw Roos daar ook rekening mee als zij praat met bewoners en bedrijven in de regio?

Mevrouw **Roos** geeft aan dat men in de gemeente Bloemendaal niet op de hoogte was van onderhavige plannen, in die zin dat er niet met hen over gediscussieerd is. Enkele jaren geleden

2365 heeft de gemeente wel het Ontwikkelperspectief Binnenduintrand besproken. Het onteigenen van gronden in het gebied werd toen reeds genoemd. Aan het Ontwikkelperspectief hebben ook

Bloemendaalse ambtenaren meegewerkt. Door de fractie Hart voor Bloemendaal is toen tegen deze plannen gestemd, omdat zij de cultuurhistorische waarde van het gebied wil beschermen en weet dat ook de bevolking het hoog waardeert. Zij ziet daar derhalve geen draagvlak voor.

2370

De **voorzitter** bedankt mevrouw Roos voor haar inbreng en geeft het woord aan de volgende inspreker.

Inspreker 7

2375

De heer **Slewe** is eveneens raadslid in de gemeente Bloemendaal en spreekt ook in op persoonlijke titel:

2380

"Nog niet zo lang geleden reed ik langs de Vogelenzangseweg, de weg tussen Aerdenhout en Vogelenzang in onze gemeente Bloemendaal. Genietend van het uitzicht zei ik nog tegen mijn vrouw naast me: "Ik hoop toch zo dat ze hier nooit wat aan verpesten." Maar nu, een paar maanden later, sta ik hier. En ja, het is buiten de bebouwde kom en derhalve een provincie-aangelegenheid. Maar het zijn ónze inwoners, ónze mensen, die vaak al generaties lang hun bedrijf hier uitoefenen -- dat heeft u net gehoord -- en het gebied gemaakt hebben tot wat het nu is: een prachtig open, typisch Hollands landschap richting het duingebied. Mooier kan bijna niet! In ieder geval een aantal betrokken landeigenaren moest via derden horen dat er vergaande plannen van de provincie waren. Ze kregen zelfs te horen dat als ze er niet uit zouden komen de provincie tot onteigening zou overgaan. Dat is nogal wat. Het gaat in Zuid-Kennemerland om grootschalige bio-industrie met duizenden kalveren, kippen, eenden en noem het maar op. Voor het gemak wordt er in de rapporten een percentage van rond de 40% genoemd wat betreft de stikstof die afkomstig zou zijn uit de agrarische sector. Maar dat geldt helemaal niet voor Kennemerland, want die agrarische sector is hier helemaal niet zo groot.

2390

2395

Ik haal een voorbeeld aan dat mijns inziens exemplarisch is voor de bedrijfseigenaren in Zuid-Kennemerland, te weten Stal 's-Graveland. De heer Rutte heeft er zojuist ook over gesproken. Niet zo heel lang geleden is het bestemmingsplan afgetikt, met nota bene de heer Kocken van de gemeente Bloemendaal, om voor eens en altijd het gebied te behouden. Maximaal een aantal paarden waarvan er 70 permanent op 25 hectare grond staan. De familie zit er al vanaf de zeventiende eeuw, op het oudste Rijksmonument dat we kennen. De paarden begrazen het land en houden het daardoor open, waardoor het uitzicht vanaf de Vogelenzangseweg fantastisch is. Op verzoek van de gemeente Bloemendaal zijn zelfs bomen gesnoeid om het uitzicht te behouden. De eigenaren van de paarden komen allen uit de omgeving en hebben bewust voor deze stal gekozen vanwege de diervriendelijke manier waarop paarden worden gehouden, zoals de overheid dat graag ziet. Waar moeten zij straks heen? Je verplaatst alleen het probleem. En wat gebeurt er vervolgens met die 35 hectaren. "Verschraling" is een toverwoord, de heilige graal. Dus zal je de grond na eeuwenlang agrarisch gebruik moeten afplaggen. U kunt zich bedenken wat dat betekent voor de stikstofuitstoot. Om het gebied vervolgens open te houden, moet je het bijhouden, want anders is het gebied binnen de kortste keren dichtgegroeid. De volgende stap zal zijn om weer een kudde exoten, Schotse Hooglanders, Przewalskipaarden of Wisenten te laten grazen, met natuurlijk dezelfde stikstofbelasting. Je schiet er niets mee op. De milieuwinst zal heel vriendelijk zijn. Bovendien loop je het risico om het draagvlak onder de bevolking voor noodzakelijke milieumaatregelen te verspelen. Hoe leg je uit dat onder de rook van Tata Steel, Schiphol, de oliestookscheepvaart en noem het maar op relatief heel kleine spelers op het gebied van

2400

2405

2410

2415 *stikstofuitstoot zo worden aangepakt? Wij roepen op om tot bezinning te komen om in ieder geval af te zien van onteigening van agrarische gronden. Ga in gesprek. Kijk hoe natuurwaardes kunnen worden verbeterd en hoe stikstofuitstoot verder beperkt zal kunnen worden. Maar ga niet dreigen met onteigening en daarmee het bestaansrecht van bedrijven en gezinnen in gevaar brengen."*

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vraagt of nu al echt bedreigd wordt met onteigening?

2420 De heer **Slewe** heeft met een aantal mensen gesproken, tegen wie inderdaad gezegd is dat als zij niet meewerken, er gewoon onteigend gaat worden. Dat was voor hem het punt om te denken: wat is hier in hemelsnaam aan de hand? Hoe haalt men het in z'n hoofd om tegen mensen die hier al zo lang een bedrijf hebben zomaar te zeggen: je moet er maar mee ophouden, want wij vinden dat de stikstof naar beneden moet, maar we weigeren om Tata Steel en Schiphol aan te pakken?

2425

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vraagt door wie er bedreigd wordt met onteigening.

2430 De heer **Slewe** antwoordt dat dit niet eens rechtstreeks gebeurt, maar dat dit gewoon even tussen neus en lippen door geschiedt in gesprekken met de eigenaren aan de keukentafel. De heer Slewe is bereid om deze gegevens te delen, zij het niet in onderhavige commissievergadering.

De **voorzitter** bedankt de sprekers alsmede de aanwezigen op de publieke tribune. De commissie gaat over tot de inhoudelijke behandeling.

2435 *Eerste termijn*

2440 De heer **Van Tiggelen** (PVV) bedankt alle sprekers. Zij hebben het standpunt van de PVV enkel versterkt. De partij is immers fundamenteel van mening dat financiële offers die van de burger worden gevraagd, doelmatig besteed dienen te worden. Zij is tegen de enorme bedragen die men wil uitgeven aan "tekentafelnatuur". Bedrijven wordt de nek omgedraaid. Waar is men mee bezig? De beginselen van behoorlijk bestuur worden aangetast, in het bijzonder het vertrouwensbeginsel. Naast smijten met belastinggeld, wat nogal doelloos is, vindt de PVV het onwenselijk dat het provinciale bestuur zich gedraagt als maatschappelijk terrorist.

2445 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) bedankt de sprekers voor hun bijdrage. Op de vraag of men meer natuur wil, zegt bijna iedereen "ja". Noord-Holland kent al ontzettend veel mooie natuurgebieden. Het CDA is daar blij mee. Het is zeker goed voor de gezondheid van de inwoners. Wat betreft nieuwe natuur moet wel goed nagedacht worden over de vraag waarvan dat ten koste gaat. Men realiseert zich vaak onvoldoende dat het ten koste gaat van het huidige landschap, dat ook heel
2450 veel waarde heeft, en van mooie landerijen en vergezichten. De grond waarop de nieuwe natuur gerealiseerd wordt, moet ergens vandaan komen. Iemand moet die inleveren. In de praktijk leidt dit tot zeer veel onzekerheid en leed bij de grondeigenaren wier land is ingetekend als NNN, alsmede bij de omwonenden. Het zijn soms particulieren, maar in veel gevallen betreft het agrarische gezinnen die hun land moeten inleveren. Zij raken veelal hun bedrijf, de mogelijkheid om voedsel
2455 te produceren en dus hun werk en inkomen kwijt. Verhuizen naar andere locaties is in deze tijd zeer moeilijk. Het welzijn van deze mensen en de omwonenden wordt ernstig aangetast. GS geven in antwoord op vragen van het CDA aan dat bij de realisatie van het NNN de bereidheid van medewerking van grondeigenaren niet leidend is. Mevrouw Koning-Hoeve acht dit schokkend. Zijn

2460 GS bereid om veel meer aandacht te besteden aan overleg met de grondeigenaren? Zijn zij bereid om de medewerking van grondeigenaren en de praktische mogelijkheden die er zijn te laten meewegen in het uiteindelijk plan? Het kan toch nog niet zo zijn in Nederland dat de overheid de grond rücksichtslos afpakt van de grondeigenaren door onteigening? Maar helaas dreigt dat nu wel te gebeuren op diverse plekken, zoals in Laag-Holland en in de Binnenduintrand.

2465 Mevrouw Koning-Hoeve zoomt in op de Zuid-Kennemerland Binnenduintrand, zoals het ook bij de stukken is gevoegd. Het NNN in de Binnenduintrand is duurder dan elders in de provincie in verband met het huidige grondgebruik en de hogere grondprijs. Vanuit het Rijk is in het Programma Natuur financiële ruimte geboden om maximaal 400 hectaren extra NNN in de Binnenduintrand mogelijk te maken. Er is nog geen besluit genomen over de omvang en over de
2470 wijze waarop het NNN in de Binnenduintrand versterkt gaat worden. De besluitvorming hierover is op dit moment in voorbereiding en zal naar verwachting aan het einde van dit jaar plaatsvinden. Leggen GS dit plan voor aan PS? Gaat het nu allemaal om extra NNN en zijn er ook mogelijkheden om het te verplaatsen naar andere gebieden? Kunnen GS ook toelichten waarom dat geld juist voor de Binnenduintrand besteed moet worden? Behoort inzet elders ook tot de mogelijkheden?

2475 Vrijdag 22 oktober jl. vond er een werkbezoek plaats. Het CDA is enorm geschrokken van de slechte mate van overleg tussen de eigenaren van de binnenduintrandlocaties en de provincie. De landeigenaren hebben in april te horen gekregen dat op hun land het NNN gerealiseerd gaat worden. Vervolgens hebben zij in een Zoom-meeting te horen gekregen dat het plan, zoals
2480 gepresenteerd door Bureau Sweco, één-op-één wordt overgenomen zonder dat er overleg mogelijk is geweest. Dat gaat dus enorm veel problemen opleveren. Paardenstallen moeten hun land inleveren, boeren moeten hun huiskavel inleveren, bollentelers moeten hun beste gronden inleveren. Het CDA verzoekt GS met klem om het rapport dat er nu ligt niet één-op-één te volgen en in gesprek te gaan met de huidige grondeigenaren. De partij is vóór realisatie van meer natuur,
2485 maar niet ten koste van alles en iedereen.

Wat zijn de feiten in de Binnenduintrand? De insprekers hebben al diverse punten genoemd. Het CDA heeft begrepen dat enkele jaren geleden reeds een ander bedrijf in overleg met de provincie een bedrijfsplan heeft opgesteld dat toekomstbestendig zou zijn, maar dat blijkt nu dus helemaal
2490 niet het geval te zijn.

De heer **Zoon** (PvdD) snapt de verbazing van het CDA niet helemaal. Reeds in 1999 is met elkaar afgesproken dat natuur het hoofddoel moet zijn van het EHS, tegenwoordig NNN. In stukken van 2015 staat dat de doelen die thans genoemd worden, bijvoorbeeld wat betreft
2495 het hooiland, toen ook zijn vastgesteld. Een en ander is dus al jaren bekend. Heeft Mevrouw Koning-Hoeve in 2015 zitten slapen?

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) merkt op dat het CDA altijd voorstander is geweest van de uitwerking van het NNN op vrijwillige basis. De EHS was vrijwillig, het NNN was bij de omzetting
2500 ook vrijwillig. Op het moment dat het verplicht werd gesteld, heeft het CDA tegengestemd. De partij meent dat de realisatie van natuur op vrijwillige basis moet geschieden. Het totale netwerk moet qua omvang zijn zoals thans is afgesproken. De locaties moeten echter kunnen wisselen, opdat mensen op vrijwillige basis moeten kunnen meewerken. Er moet dus geen sprake zijn van verplichte onteigening.

2505

In de Binnenduinrand zijn ook een aantal paardenhouders gevestigd. Het betreft enorm veel mensen die daar hun paard gestald hebben of bijrijder zijn. Zij willen niet dat hun paarden weg moeten en hebben ook geen andere locatie waar zij naartoe kunnen.

2510

De omwonenden genieten van het gebied zoals het er nu uitziet en willen niet dat het wordt aangepast. Weidelandschap is ook natuur.

2515

Het CDA pleit ervoor om in overleg te gaan met de betrokkenen om te bezien wat men met elkaar kan doen voor de bedrijven. Het voorliggende plan van Sweco moet niet rücksichtslos worden opgevolgd.

Bij de kwelwaterpotentie zijn eveneens vraagtekens geplaatst. Het CDA zou graag zien dat daar nog extra onderzoek naar komt.

2520

Het CDA ziet als mogelijke oplossing een herbegrenzing van het NNN, zodat enkele cruciale stukken eruit gehaald kunnen worden en op andere plekken gerealiseerd kunnen worden. Daarnaast is er de mogelijkheid om agrarisch natuurbeheer binnen NNN toe te staan. Dat is volgens het CDA echt wel een sleutel waarmee oplossingen kunnen worden gecreëerd en functies kunnen worden gecombineerd. Mevrouw Koning-Hoeve verneemt graag het standpunt van de

2525

andere fracties, ook naar aanleiding van het werkbezoek.

2530

Wat betreft de Eilandspolder heeft het CDA gevraagd hoe Staatsbosbeheer gecontroleerd wordt op het realiseren van doelen. GS laten weten dat de natuurdoelen in veel natuurgebieden onder druk staan, maar dat dit niet te wijten is aan de kwaliteit van het beheer door Staatsbosbeheer. Hoezo speelt de kwaliteit van het beheer geen rol? Die is toch ook altijd van belang? Het CDA ontvangt hierop graag nog een toelichting. Hoe wordt Staatsbosbeheer dan wel gecontroleerd?

2535

Op pagina 30 over onder meer de Eilandspolder, Mijzenpolder en Zeevang zeggen GS dat de duurzaamheid van agrarische bedrijfsvoering in het gebied aandacht nodig heeft. Het CDA vroeg wat daarmee precies bedoeld wordt. Het antwoord van GS luidde als volgt: *"Het betreft drie gebieden waar enerzijds een omvangrijke NNN-opgave ligt, en anderzijds nog veel agrarische ondernemers actief zijn. In de gebiedsprocessen verkennen wij met de agrariërs wat hun toekomstplannen zijn, of omschakeling naar natuurbeheer mogelijk is, en of in de ring rond de natuurgebieden mogelijkheden tot duurzamer en/of natuurvriendelijker vormen van agrarische*

2540

bedrijfsvoering zijn." Maar wat wil gedeputeerde dan nog duurzamer hebben? Denkt zij ook aan economische duurzaamheid voor boeren, zodat zij bestendig kunnen doorgaan met het beheer van het gebied?

2545

Het CDA is wél blij dat gedeputeerde in Eilandspolder in overleg is met de agrariërs. In het stuk ziet mevrouw Koning-Hoeve de visie van de provincie op de agrariërs alleen niet terug. Komt deze aan de orde in de uiteindelijke gebiedsvisie? Zo ja, moeten de Statenleden dan nu alvast kaders meegeven voor de wijze waarop zij die rol dan zien?

2550

Tot slot heeft mevrouw Koning-Hoeve nog een opmerking wat betreft alle gebieden die in het stuk behandeld worden. De CDA-fractie vindt het zeer belangrijk dat er een vorm van agrarisch

natuurbeheer binnen het NNN mogelijk blijft. In antwoord op haar technische vraag hierover geven GS aan dat in overleg met alle partijen een beleidslijn wordt voorbereid over dit onderwerp. Het CDA vraagt hun om echt goede en werkbare vormen van agrarisch natuurbeheer mee te nemen. Dit kan een essentiële sleutel zijn voor de realisatie van het NNN. Wordt de beleidslijn ook aan PS voorgelegd?

2555

Tot slot geeft mevrouw Koning-Hoeve mee dat eenzijdige sturing op de kritische depositiewaarde in diverse gebieden ook als zorgpunt geldt. Hoe gaan GS daar in de toekomst mee aan de slag? Door het Planbureau voor de Leefomgeving zijn er immers ook vraagtekens bij geplaatst.

2560

Mevrouw **Bouhlef** (SP) bedankt de sprekers. De SP vindt het Programma Natuurwerk er best goed uitzien, hoewel het voor sommige NNN-gebieden nog niet compleet duidelijk is welke maatregelen tot het beste resultaat leiden. Voorts is het jammer dat de Bossenstrategie en het tegengaan van bodemdaling niet zijn opgenomen. In het programma is overal te lezen dat de stikstofdepositie, die op NNN-gebieden en in het bijzonder op Natura2000-gebieden neerdaalt, de KDW bijna altijd overschrijdt. Er zijn zelfs Natura2000-gebieden waar geen enkele vierkante meter aan het stikstofmonster kan ontsnappen. De SP acht het raadzaam dat de maatregelen om het stikstofmonster te bestrijden de meeste voorrang krijgen. Men wil de natuur en de biodiversiteit immers behouden en versterken. De SP is benieuwd hoe gedeputeerde in de statistiekjes de rode blokjes weer blauw krijgt. In PNH30 is tot en met 2026 een bedrag van ruim €118 miljoen voor de aankoop van gronden gereserveerd. Wat is er al gekocht? Is er een volledig plan en wat is de kans op succes en kunnen de Staten het plan ontvangen?

2565

2570

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) constateert dat mevrouw Bouhlef (SP) niet ingaat op alle sprekers en de moeilijkheden wat betreft de omzetting naar natuur. Wat vindt zij daarvan? Moeten al die mensen maar verdwijnen en is hun welzijn niet belangrijk?

2575

Mevrouw **Bouhlef** (SP) heeft van de voorzitter begrepen dat dit punt wordt behandeld onder agendapunt 11.b (Natuurbeheerplan).

2580

De heer **De Wit** (VVD) maakt allereerst twee opmerkingen over het Programma Natuurwerk, alvorens hij met zijn reactie komt over de inspraak. Allereerst is het de VVD-fractie onduidelijk waarmee moet worden ingestemd. Welk besluit ligt nu voor? Het VVD heeft niet veel anders aangetroffen dan het stuk dat nu al huidig beleid is, maar dan in een ander "communicatief jasje". Klopt die lezing? Of wordt de commissie gevraagd om nu besluiten te nemen die afwijken van de eerder genomen besluiten, bijvoorbeeld in het kader van de NNN-realisatie (voorheen PNO)?

2585

Ten tweede brengt het stuk volgens de VVD wel bepaalde informatie bij elkaar, wat an sich positief is. Eén punt is nieuw, te weten over Lokaal Doelbereik. Het is eigenlijk een manier om data te verzamelen om te meten hoe het met de natuurkwaliteit gaat. De VVD vindt dit een goede actie en heeft daar hoge verwachtingen van. Een en ander ligt ook in het verlengde van de vraag van het CDA of de effecten van het natuurbeheer zichtbaar zijn c.q. kunnen worden gemaakt. In dat kader verwacht de VVD dat Lokaal Doelbereik daar wat meer handvatten voor zal geven. De fractie kijkt derhalve reikhalzend uit naar een verdere concretisering.

2590

2595

In reactie op de sprekers merkt de heer De Wit op dat er naar zijn verwachting in een aantal

gebieden in Noord-Holland heel veel weerstand gaat komen op het feit dat de provincie bepaalde kaders heeft vastgesteld die uiteindelijk in de praktijk moeten gaan landen. Uit de inbreng van de zeven insprekers klinkt echter groot onbegrip en een gebrek aan vertrouwen in de provincie. Dit is
2600 ergens ontstaan, terwijl heel veel dingen die de provincie besloten heeft, misschien al wel vele jaren geleden, niet diep in de samenleving zijn doorgedrongen en nu ineens heel zichtbaar worden. Enkele insprekers geven ook aan dat er geen duidelijkheid is over de feiten waarnaar gekeken wordt (bijvoorbeeld de aanwezigheid van kwelwater of de bedoeling achter vochtig hooiland). En kan het uiteindelijke doel van de natuurkwaliteit wellicht op een andere manier gehaald worden? Er
2605 is grote weerstand en geen gedeeld beeld van de feiten. Wat kan men tot dusver leren van het proces in de Binnenduinrand? Hoe kan er een soort hernieuwd nulpunt worden gevonden om met elkaar opnieuw in een open en goed gesprek naar oplossingen te zoeken? En wat kan de provincie leren voor andere gebieden waar deze discussie nu speelt of de komende jaren nog gaat spelen?

2610 Mevrouw **Bouhlef** (SP) vraagt wat de heer De Wit vindt van de rol van de gemeente Bloemendaal? Zij had dit in principe naar de bewoners moeten communiceren, maar heeft het niet opgepakt.

De heer **De Wit** (VVD) twijfelt of hij het eens is met die stelling. Als de provincie een besluit neemt,
2615 is het niet per se aan de gemeenten om erover te communiceren, maar in eerste instantie aan de provincie zelf. De heer De Wit kan overigens niet overzien hoe dat in het verleden gebeurd is.

Mevrouw **Bouhlef** (SP) merkt op dat de bestemmingsplannen wel via de gemeenten gaan.

2620 De heer **De Wit** (VVD) beaamt dat, maar de provincie neemt geen bestemmingsplannen aan. Voor zover dat wél gebeurt, is het aan de gemeenten om erover te communiceren. Daarover gaat de heer De Wit zich niet uitlaten. De provincie neemt beleid aan over NNN en wordt geacht hierover te communiceren.

2625 De heer **Zoon** (PvdD) merkt op dat de kaart van Natuurnetwerk Nederland de afgelopen jaren flink geslonken is. Het plan zoals in 2012 in de Staten besproken en dat wat nu als NNN is ingetekend, zijn van een Ecologische Hoofdstructuur gegaan naar natuurstapstenen. Alle zoekgebieden zijn geslonken tot noodzaak. Alle speelruimte van toen is nu weg. Het gevolg is migratie van vooral zoogdieren tussen natuurgebieden. Deze komen vaak onneembare vestingen tegen, ook als het
2630 NNN af is. Natuurnetwerken zijn rustgebieden voor dieren en planten om bij te komen van de drang van de mens om zich het land volledig toe te eigenen. Aan de randen van aangelegde natuurgebieden heeft men te maken met spuitende boeren, megastallen, drijfmest en oprukkende verstedelijking. Hetgeen als NNN is ingetekend maar nog geen natuur is, stuit op verzet van de eigenaren. Het land is al in gebruik door de mens, die dat wat er in 1990 is afgesproken en
2635 bedacht niet graag wil nakomen. De heer Zoon snapt heel goed dat verandering lastig is, hoewel deze rode delen op de kaart al decennialang bekend zijn.

Bij de extensivering van bedrijven zal ook ruimte nodig zijn die de provincie met de Voedselvisie in de hand kan vinden. Liever biologische telers en natuurlijke paardenmaneges dan megastallen.
2640 Noodzaak en haast zijn geboden, want het resterende NNN is hard nodig en kan niet uitgesmeerd worden over een groter gebied. Natuur kan niet verplaatst worden; dit is het. Voor de laatste loodjes van de plannen van 30 jaar geleden zijn veel mensen nodig. Elke eigenaar zal persoonlijk

geholpen moeten worden met maatwerk. Het opdelen van de 25 gebieden met projectleiders en regisseurs is een goede aanpak. Een goede communicatie en oplossingsgericht werken zijn nodig.

2645 De Partij voor de Dieren maakt zich hier zorgen over, want het onteigenen van 3.280 hectaren grond is geen oplossing. Voorts maakt de partij zich zorgen over de gebiedsaanpak. Niet alles zal even vriendelijk binnen een gebiedsaanpak uitgedokterd kunnen worden. Dat werd ook duidelijk tijdens het werkbezoek aan Polder Westzaan. Bovendien staat in het NRC dat er wederom ten onrechte tien vergunningen zijn afgegeven voor uitbreiding, met extra stikstofuitstoot tot gevolg.

2650 De heer **Kohler** (JA21) constateert dat de heer Zoon bedroefd is over het feit dat de situatie die 30 jaar geleden is vormgegeven, afkalft. Maar het komt toch geregeld voor dat men andere inzichten krijgt? De heer Kohler noemt bijvoorbeeld de bomkap in Schoorl. Staat de heer Zoon voor die verandering van inzichten?

2655 De heer **Zoon** (PvdD) beaamt dat men regelmatig tot andere inzichten komt. Hij gelooft echter dat er nu juist bij EHS c.q. NNN gezegd kan worden dat men sinds 1990 níet tot andere inzichten is gekomen en dat het juist extra noodzakelijk is om hetgeen toen bedacht is, uit te voeren. De heer Zoon meent derhalve dat men op dit terrein niet tot andere inzichten is gekomen. Dit wordt ook

2660 ondersteund door allerlei wetenschappelijke rapportages.

De heer Zoon komt tot slot op de motie Bescherming kwetsbaren eerst. Dit betreft de laatste strohalm. De provincie zal keuzes moeten maken in het beschermen van schaarse natuur. Lokaal Doelbereik kan hierbij helpen. De provincie zal zich daarop moeten richten zolang de natuurgeduld voortduurt.

2665

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vraagt of de Partij voor de Dieren vindt dat cultuurhistorisch landschap ook als natuur kan worden gezien?

2670 De heer **Zoon** (PvdD) antwoordt bevestigend. Hij verwacht dat er veel meer gepleit zal worden voor natuurinclusiviteit, niet alleen binnen Natura2000-gebieden en NNN, maar ook daarbuiten. De heer Zoon meent dat natuur, cultuur en landschap van groot belang zijn, maar dat er ook heel goed gekeken moet worden naar de afspraken die in het verleden zijn gemaakt. Deze moeten wel waargemaakt worden.

2675 Mevrouw **Strens** (D66) bedankt de sprekers. Zij zal daar bij de behandeling van agendapunt 11.b nog kort op reageren. Ten aanzien van het Programma Natuurnetwerk 2022 merkt mevrouw Strens op dat D66 blij is met de nieuwe opzet van het stuk. De leesbaarheid is flink verbeterd ten opzichte van het oude PNO. Ook ondersteunt D66 de focus op de voortgang van de realisatie. Het instellen van het regiebureau en de aanpak van de realisatie zorgen duidelijk voor meer voortgang in de ambitie om meer natuur te realiseren. D66 vindt dit positief. De fractie blijft echter wel aandacht vragen voor het inrichten van een zorgvuldig proces en een goede communicatie met alle betrokkenen in diverse gebieden.

2680

2685 Er valt D66 een aantal zaken op in het Programma Natuurnetwerk. Mevrouw Strens gaat hier kort op in. Er is verschillende keren aangegeven dat het Natuurnetwerk en de Natura2000-begrenzing afwijken en dat hierdoor stukken natuur niet goed beschermd kunnen worden. Welke vervolgacties ondernemen GS hierop, zodat de natuur wél goed beschermd kan worden?

- 2690 In het Programma Natuurnetwerk staat een aantal keren de zinsnede: "*Het beheer van natuur is gekoppeld aan agrarische bedrijfsvoering. De duurzaamheid van agrarische bedrijfsvoering in het gebied heeft aandacht nodig.*" Wordt hiermee bedoeld dat de huidige bedrijfsvoering niet houdbaar is in deze gebieden en dat een duurzame aanpassing noodzakelijk is? D66 zou op dit punt graag wat meer toelichting krijgen. Overall gezien vindt mevrouw Strens het belangrijk om waar nodig te
- 2695 kunnen sturen met onderhavig document. Waar is het mogelijk om nog wat meer oorzaken toe te voegen waarom bepaalde hectares nog niet als natuur zijn ingericht, dan wel nog niet verworven zijn? Alsdan betreft het niet alleen een foto van de stand van nu, maar biedt het ook wat meer toelichting op de oorzaken waarom de provincie thans staat waar zij staat.
- 2700 Mevrouw Strens heeft begrepen dat het doel is om middels het PNN te sturen op de voortgang van de gebiedsaanpak stikstof. Wat D66 betreft is het nu nog wat mager uitgewerkt en voldoet het niet voor de Staten om hiermee hun controlerende taak als PS naar tevredenheid te kunnen uitvoeren. Mevrouw Strens noemt als voorbeeld Westzaan, waaraan de commissie onlangs een werkbezoek heeft gebracht. In het stuk staat dat thans 0% voldoet en dat het doel voor 2025 40% betreft. PS
- 2705 hebben dit vastgesteld. D66 zou graag in het stuk terug willen zien wat de inzet van de provincie is om dat doel te behalen. Op basis van de gele pijlen en de processtappen is dit namelijk niet na te gaan. D66 ziet in de gebiedsgerichte aanpak stikstof het risico dat er wel gesprekken worden opgestart, maar dat deze dusdanig vrijblijvend van aard zijn dat er geen of niet tijdig richtinggevende keuzes worden gemaakt. Worden PS nog op een andere manier op de hoogte
- 2710 gehouden van de voortgang van het héle stikstofdossier? De heer Zoon (PvdD) refereerde al aan artikel in NRC waarin staat dat de afgelopen tijd toch vergunningen verstrekt zijn voor uitbreidingen van veehouderijen, waardoor de stikstofuitstoot mogelijk toeneemt. Ook hierop ontvangt D66 graag een reactie van het college.
- 2715 De heer **Leerink** (PvdA) bedankt GS voor het heldere verhaal. Hij is het met de VVD eens dat bekeken kan worden wat er nu precies nieuw aan is. Het is in ieder geval heel prettig en helder opgeschreven. Het is ook goed om te weten dat er een slag is gemaakt met het regiebureau et cetera. In die zin krijgt een en ander op een goede manier steeds meer vorm en worden er slagen gemaakt. Desalniettemin heeft de heer Leerink ook een aantal opmerkingen. Wat NNN en stikstof
- 2720 betreft, zijn de doelstellingen heel concreet gemist. De PvdA mist voorts doelstellingen wat betreft bodemdaling, Bossenstrategie et cetera. Dat zou een mooie slag zijn voor de volgende keer. Een en ander wordt wel meegenomen als aandachtspunt, maar het betreft geen concreet doel. Als men echt tot een gebiedsgerichte aanpak zou willen overgaan, dan horen al die elementen er wel in. Je wil immers in samenhang naar een bepaald gebied kijken.
- 2725 Wat betreft stikstof vraagt de heer Leerink of men in de doelstellingen alleen de inspanningen van de provincie terugziet of dat de inspanningen van het Rijk hierin zijn meegenomen. De insprekers memoreerden al terecht dat het toch niet zo kan zijn dat de provincie en de boeren van alles moeten doen, maar dat Tata buiten schot blijft? Met de industrie worden er op Rijksniveau
- 2730 afspraken gemaakt. Dan is het goed om te weten of die doelstellingen zijn meegenomen in de doelen die PS hebben gesteld of dat het gaat om hetgeen waarvoor de provincie aan de lat staat.

Dan wat betreft het proces. Hoe verder men met NNN komt, hoe lastiger het wordt. Al het laaghangend fruit is intussen wel geplukt. Het gaat dan op een aantal punten knellen. Het komt

2735 dan aan op de wijze waarop het proces wordt ingericht. Men wil veelal twee dingen: enerzijds tempo en anderzijds draagvlak. Deze twee punten zijn vaak ontzettend lastig met elkaar te combineren. Overigens zijn het niet altijd tegenstellingen. Dat was ook een van de opvallende punten tijdens het werkbezoek aan Polder Westzaan: duidelijkheid en tempo kunnen in het belang zijn van boeren en andere betrokkenen, omdat men dan weet waar men aan toe is. Misschien kan
2740 gedeputeerde nog iets meer vertellen over de vormgeving van het proces in de praktijk. Uiteindelijk moeten doelen wel gehaald worden.

Tot slot merkt de heer Leerink op dat het tempo ook voor de Partij van de Arbeid belangrijk is. Dit mag echter niet ten koste gaan van de samenhang en kwaliteit. Door allerlei grensverleggingen kan
2745 men altijd kijken hoe er snel meer NNN kan worden gecreëerd. Het uiteindelijke doel was echter om samenhang c.q. aaneengesloten gebieden te creëren.

Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) merkt op dat het Programma Natuurnetwerk een mooi vormgegeven rapport is, waaruit duidelijk blijkt hoever de vorderingen in de deelgebieden zijn. In de voordracht staat dat andere opgaven, zoals de Bossenstrategie en het tegengaan van bodemdaling, de
2750 komende jaren aan het Programma worden toegevoegd; dat gebeurt nu dus nog niet. De SP en de Partij van de Arbeid attendeerden hier ook reeds op. Het is een gemiste kans dat deze opgaven nog niet in het PNN zijn opgenomen. Het zou zomaar kunnen dat een bepaald NNN-gebied, dat nu met moeite is verworven, straks bos moet worden. Is het niet beter om dit integraal aan te pakken?

2755 De ChristenUnie bedankt alle sprekers. Zij is best geschrokken van hun inbreng. Hoe kan het dat de inwoners en bedrijven voor verrassingen komen te staan, doordat er wordt bedreigd met onteigening? Kan gedeputeerde aangeven waarom dit proces zo moeizaam is verlopen? De ChristenUnie is het met het CDA eens dat het agrarisch natuurbeheer binnen het NNN mogelijk
2760 moet zijn. Graag hoort zij hoe gedeputeerde hierin staat.

De heer **Dessing** (FvD) heeft met pijn in het hart geluisterd naar de bijdrage van de diverse sprekers, die voor Forum voor Democratie pijnlijk duidelijk maken hoe de papieren spreadsheetwerkelijkheid vanuit Brussel nu vertaald wordt en doorsijpelt naar de gewone man, die
2765 de dupe wordt van dit beleid. Het is vreselijk wat er gebeurt. Het is vreselijk dat zulke mooie en historische landschappen door deze papieren spreadsheetwerkelijkheid moeten worden opgegeven. Het is wat FvD betreft een onwenselijke situatie. De heer Dessing vindt het rapport wel leesbaar. Het is overzichtelijk om per regio te zien hoe het eruitziet en wat bepaalde aandachtsgebieden zijn. Desondanks wil de heer Dessing nog even stilstaan bij het percentage
2770 stikstof en de stikstofoverschrijding. Het betreft rode vlakken waarin op sommige punten soms wel 100% van de gebieden totaal niet voldoet aan de zogeheten KDW. Is het dan vervuilde, verwoeste natuur of vervuilde, verwoeste natuur? Is het dan zo'n verontreinigde, teloorgegangene landbouwgrond? Integendeel, de landbouwers in de regio zijn al heel duurzaam bezig. De heer Dessing roept op om dat in stand te houden.

2775 Naar aanleiding van de getallen over de stikstofdepositie (Zwanenwater, Schoorlse Duinen, Eilandspolder, IJperveld) vraagt de heer Dessing zich in alle oprechtheid af of het werkelijk zo'n groot probleem is. Is de KDW niet een veel te strenge norm? De landbouw en het buitenland krijgen wederom de schuld voor de overschrijding. Wat FvD betreft is dat onterecht en geeft dat een
2780 vertekend beeld. Zoals in het rapport staat, wordt de KDW gebaseerd op de AERIUS-stikstofcijfers.

Deze zijn in maart 2021 door GS vastgesteld. Er worden echter ook vraagtekens geplaatst bij de juistheid van de cijfers. Kunnen GS aangeven welke nieuwe inzichten inmiddels verkregen zijn over de juistheid van deze cijfers? Moet er op een andere manier naar worden gekeken? Moet het vanwege voortschrijdend inzicht toch anders worden aangepakt? Bezint eer ge begint. Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald.

De heer **Kohler** (JA21) vraagt zich na de inbreng van de collega's steeds meer af of het doel de middelen heiligt. Vanmorgen tijdens de begrotingsbehandeling en zojuist door de sprekers en collega's zijn veel zorgen geuit waarbij JA21 zich kan aansluiten. Het zal de meeste Statenleden als natuurliefhebbers niet zijn ontgaan dat de vrouwtjesolifanten in Afrika wellicht nog deze eeuw slagrandloos zijn. Waar slagranden eerder handig waren om eten te vinden en te overleven, werden de overlevingskansen van de olifanten de afgelopen 50 jaar juist groter als ze geen slagranden hadden. Deze razendsnelle aanpassingsevolutie is bij meer dieren en planten zichtbaar. De natuur gaat z'n eigen gang en het lokale ecosysteem verandert mee. Olifanten gebruiken hun slagranden om bomen af te schorsen en om bijvoorbeeld wortels op de graven. In Nederland gebeurt min of meer hetzelfde. Zo'n 25 jaar geleden werd vanuit Brussel wensnatuur verordonneerd: Natura2000 werd geboren. In het vormen, omvormen, in stand houden van de natuur enzovoorts gaan alleen al in Nederland honderden miljoenen om. Vele adviesbureaus, maar ook talloze natuurorganisaties en ook wel boeren verdienen er een goed belegde boterham mee. Voor de 25 natuurgebieden in Noord-Holland volgen weer talloze onderzoeken en adviezen in de gebruikelijke broddeltaal van natuurbureaucraten met doeltypen, instandhoudingsdoelen, habitatregelingen, Bossenstrategie, koppelkansen, diepe kwallen, laterale kwallen en ga zo maar door. Door natuurondernemers worden grote gebieden omgewoeld. De bestaande ongewenste habitat wordt uitgeroeid om de gewenste habitat te vormen. Garantie op succes is er echter niet. De afgelopen twee jaar heeft de heer Kohler talloze voorbeelden gegeven van onverwachte, ongewenste gevolgen van ingrepen om wensnatuur te realiseren.

Nu liggen er weer 25 nieuwe ambitieplannen. Maneges moeten worden verjaagd, bollenbedrijven worden nu in de vierde generatie het faillissement in gedreven. Het animo voor uitkoop is nihil, zo stelt de provincie zelf vast. Bovendien is de kans op mislukking ook nog eens aanwezig en groot. Door het vernietigen van het bestaande ecosysteem gaan er sowieso veranderingen optreden. Rond maneges stikt het bijvoorbeeld van de insecten, die de hoofdvoedselbron zijn voor allerlei zangvogels en zwaluwen. De heer Kohler voorziet dat de provincie over een paar jaar weer maatregelen moet gaan nemen voor hun herstel.

De laatste jaren heeft de heer Kohler geregeld over twee problemen gesproken, te weten de ganzen en de invasieve exoot Amerikaanse vogelkers. De heer Kohler focust zich op laatstgenoemde. De Amerikaanse vogelkers is ooit ingevoerd door natuurbeheerorganisatie Staatsbosbeheer ter voorkoming van bosbranden en als bodemverbeteraar en ook wel om de groei van heide tegen te gaan. Inmiddels woekert de vogelkers op de zandgronden door het hele land. Met het stoppen van de bestrijding met glyfosaat hebben de natuurbeheerders de strijd tegen deze "bospest" in feite opgegeven en verloren. Overigens is het nog steeds wachten op de openbare excuses van bijvoorbeeld Natuurmonumenten voor het jarenlang vergiftigen van de bodem met deze Round-up. Deze blijven uit, want natuurbeheerders zijn niet zo handig met excuses. Niet zo handig als met het hengelen naar nieuwe subsidies.

De soortnaam "Amerikaanse" kan van deze struik worden afgehaald. Men moet de vogelkers accepteren als onderdeel van ons ecosysteem. Is dat erg? De vruchten van de vogelkers hebben een hoge voedingswaarde en is op aantrekkelijke tijden beschikbaar, bijvoorbeeld in de trektijd van zanglijsters, koperwieken en kramsvogels. Gisteren zijn er nog 16.000 kramsvogels gezien in het Noord-Hollands duinreservaat. Daarbij trekt het blad van de vogelkers allerlei insecten aan die vooral foeragerende fluiters waarderen. Kortom, deze "bospest" is misschien zo gek nog niet. De nu nog stille duinberkbossen brengen in de toekomst wellicht een kakofonie van zingende vogels voort.

De heer Kohler heeft niet alle 25 beheerplannen doorgenomen. Er zullen beslist ook goede adviezen tussen zitten. JA21 pleit er echter voor om met de ambities pas op de plaats te maken en om vooral de plannen waarvan de realiseerbaarheid onzeker is, de uitkomst ongewis is en de maatschappelijke gevolgen groot zijn, fors tegen het licht te houden. Deze moeten open besproken worden met zowel de met onteigening bedreigden als de gebruikers en de omwonenden. De provincie moet hun de kans bieden om de huidige waarde -- ecologisch, sociaal en eventueel ook economisch -- toe te lichten en hier serieus naar luisteren.

Voordat de nieuwe plannen en kaarten aan PS worden voorgelegd, raadt de heer Kohler het college aan om een tabel met "harde", "zachte" en "boterzachte", maar vooral afrekenbare resultaatverwachtingen aan de ambities toe te voegen. JA21 beluisterde dit ook al in de bijdragen van CDA en VVD.

De heer **Cardol** (GL) bedankt alle sprekers en uit zijn dank voor het werkbezoek van vrijdag 22 oktober jl. Hij heeft allereerst een positieve opmerking over de presentatie van de stukken, die het veel duidelijker maakt dan voorheen. De heer Cardol onderschrijft een aantal opmerkingen van andere fracties hierover, met name wat betreft de integraliteit en beleidsdoelen. Hij gaat op een paar zaken in.

De Stichting Duinbehoud heeft enige tijd geleden een plan ingediend bij het waterschap aangaande de Bergermeerpolder. Ze pleit voor een andere omgang met water in het gebied met consequenties voor beheer, inrichting en handhaving. Speelt dit plan een serieuze rol in het gebiedsproces aldaar?

GroenLinks kan zich de pijn van een aantal mensen in Zuid-Kennemerland goed voorstellen. Deze is niet altijd te vermijden. Een moeilijke boodschap blijft een moeilijke boodschap, maar het maakt wel veel uit hoe die gebracht wordt. Het wordt thans door de ondernemers ervaren als een dictaat zonder ruimte voor overleg, terwijl de gedeputeerde eerder vandaag nog zei dat ze volop in overleg is. De heer Cardol verneemt graag meer informatie over de wijze waarop het proces momenteel verloopt. In het gebied is sprake van verschillende situaties met ook verschillende oplossingen. GroenLinks verwacht dat er op sommige plekken winst te behalen is voor natuur, landschap én mensen als er wordt gewerkt aan een gezamenlijk plan binnen de gestelde normen. Met "mensen" bedoelt de heer Cardol ook bewoners en gebruikers. De enquête in Zuid-Kennemerland was een poging om burgers te betrekken, maar het is veel beter als bewoners en gebruikers structureel een stem in het gebiedsproces krijgen.

De heer Cardol heeft vaker een lans gebroken voor het Manpadslaangebied als ecologische verbinding tussen Leyduin en Groenendaal. Hedenavond wordt er voor de zoveelste keer over

gesproken in de Raad van de gemeente Heemstede. Geld blijkt ook hier de crux. Als de provincie aldaar een robuuste, ecologische verbinding weet te creëren, draagt dat ook bij aan de opgave in
2875 Zuid-Kennemerland. De heer Cardol roept het college derhalve op om daar nog eens naar te kijken.

Het CDA vroeg naar de mening van GroenLinks over het agrarisch natuurbeheer. GroenLinks meent dat grondeigenaren en dus boeren een rol moeten kunnen spelen in het natuurbeheer en dat goed ingericht landschap belangrijk is voor natuur en biodiversiteit. Hoe die financiering precies
2880 genoemd zal worden, is minder interessant. Het is in ieder geval heel erg belangrijk dat het gaat om langjarige afspraken met de ondernemers. Uit gesprekken met mensen wordt steeds duidelijker dat een goede invulling van het Nationaal Strategisch Plan een van de voorwaarden is voor de landbouwtransitie. Voor ondernemers zijn langjarige zekerheid en ruimhartige betaling voor maatschappelijke diensten voorwaarden voor medewerking. De heer Cardol wijst in dit kader op
2885 het in de Volkskrant van vrijdag 22 oktober jl. genoemde onderzoek. Het NSP zou enorm kunnen helpen. De heer Cardol wacht met smart op een bericht hierover van het college.

Het PNN is belangrijk. Woorden zijn geduldig, maar GroenLinks is ongeduldig. Trouw kopte afgelopen week dat een op de vijf vogelsoorten in Europa met uitsterven wordt bedreigd. Het
2890 zoveelste bericht in een continue stroom aan berichten over de verwoesting van de aarde. Het provinciaal beleid heeft niet ten doel om het de mensen moeilijk te maken; het is bittere noodzaak. Men kan niet zeggen: rustig aan, dan breekt het lijntje niet. Laat de provincie dan in ieder geval zorgen voor krachtige reddingslijnen. En laat zij naast de doemverhalen, die reëel zijn, ook zorgen voor wenkende perspectieven voor een gezonde natuur en een mooi landschap. Deze zijn immers
2895 hard nodig om veel mensen mee te krijgen in een soms ongemakkelijk proces.

De heer **Mangal** (DENK) ziet af van een bijdrage op dit punt.

De **voorzitter** geeft het woord aan gedeputeerde Rommel voor haar beantwoording.

2900

Beantwoording door gedeputeerde **Rommel** (VVD):

Het Programma Natuurwerk betreft een voortgangsrapportage. Deze laat eigenlijk de verantwoording en de voortgang zien wat betreft de wijze waarop de provincie het Natuurnetwerk Nederland vormgeeft. Gedeputeerde is blij met onderhavig stuk, aangezien daarmee helder is waar
2905 de provincie nu staat.

Gedeputeerde acht het belangrijk om het proces te benoemen. Een aantal fracties heeft hiernaar gevraagd. Een en ander hangt samen met de communicatie, waarop gedeputeerde dadelijk nog zal terugkomen. In de afgelopen twee jaren was er voornamelijk sprake van de voorbereidingsfase,
2910 ook de realisatiestrategie van het NNN vorm te geven. Thans gaat de provincie over naar de planfase en uiteindelijk naar de realisatiefase. Het betreft een enorm project. GS erkennen de moeilijkheid, mede naar aanleiding van het werkbezoek in Westzaan. De provincie is in 25 gebieden aan de slag. Aldaar heeft de provincie gebiedsadviseurs of projectleiders aangewezen. Nu gaat het hele overlegproces plaatsvinden.

2915 Gedeputeerde Rommel betreurt het hoe de communicatie in Zuid-Kennemerland is verlopen. Het college heeft hier zeker van geleerd. De communicatie moet absoluut vooropstaan. De provincie heeft deze derhalve op een andere manier ingevuld.

2920 De heer Zoon en ook andere partijen uitten hun zorgen over het feit dat de natuur overal onder druk staat. Zuid-Kennemerland betreft het eerste gebiedsproces waarmee van start is gegaan. Binnenkort heeft gedeputeerde Rommel overleg met de bestuurders in het gebied. Voorts volgt er een bijeenkomst met de raadsleden. Gedeputeerde begrijpt dat het lastig is om te zien hoe zo'n proces verloopt, mede doordat alle gebieden onderling verschillend zijn. Met alle betrokkenen wordt in overleg getreden. GS zijn dan ook blij met de insprekers die een handreiking doen om
2925 mee te denken. Het Sweco-rapport is geen blauwdruk. De provincie gaat gewoon in overleg met de verschillende bedrijven. Dit gebeurt ook één-op-één omdat het maatwerk is. Per gebied zal bekeken moeten worden wat al dan niet haalbaar is, en welke ideeën er onder de mensen zelf leven. Gedeputeerde hoopt dat de betrokkenen, zoals ook vandaag aanwezig, blijven spreken met het college.

2930 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) informeert hoe het dan mogelijk is dat haar fractie van diverse grondeigenaren in Zuid-Kennemerland heeft vernomen dat het Sweco-rapport in een Zoom-sessie is gepresenteerd, waarbij werd aangetekend dat dit het is en dat er geen veranderingen mogelijk zijn? Betrokkenen mochten zelfs geen vragen stellen.

2935 Gedeputeerde **Rommel** (VVD) kan deze vraag niet beantwoorden, aangezien zij niet aanwezig was bij de betreffende sessie. Zij zal een en ander nagaan, maar benadrukt dat het rapport geen blauwdruk is en dat de provincie nog in overleg is over de mogelijkheden. Het betreft altijd maatwerk. Er is thans ook een taskforce ingesteld. Gedeputeerde Rommel zou de commissie NLG
2940 willen adviseren om hierover een technische briefing te organiseren, opdat duidelijk wordt dat het maatwerk betreft dat niet zomaar aan de keukentafel wordt bedacht. Het is een heel bijzonder proces.

2945 De heer **Kohler** (JA21) hoort gedeputeerde Rommel meermaals spreken over "overleg". Is het dan mogelijk om een staalkaart in de trant van "zacht", "boterzacht" en "hard" aan het nieuwe programma toe te voegen? Dat is bij woningplannen onder de portefeuille Ruimte, Wonen en Klimaat heel gebruikelijk.

2950 Gedeputeerde **Rommel** (VVD) antwoordt dat het allemaal maatwerk betreft. Zij geeft als voorbeeld de Oostelijke Vechtplassen waarbij in goed overleg met alles en iedereen het oorspronkelijke idee enigszins veranderd is, opdat de paardenhouderijen aldaar konden blijven. De provincie bekijkt met alle betrokkenen wat haalbaar is.

2955 In antwoord op een vraag van het CDA geeft gedeputeerde Rommel aan dat de economische duurzaamheid ook zeker wordt meegenomen. Bij de begrotingsbehandeling gaf zij reeds aan dat als het agrarisch beheer niet haalbaar is, de ecologie ook niet haalbaar is.

2960 De heer Kohler (JA21) wees erop dat gedeputeerde veelvuldig spreekt over "overleg". Laatstgenoemde bevestigt dat niet langer sprake is van laaghangend fruit. Het is heel ingewikkeld, maar tegelijkertijd een mooie uitdaging. De afgelopen tijd zijn er daadwerkelijk successen behaald waarbij het in overleg toch mogelijk bleek om een agrariër te behouden (middels een kavelruil).

Richting het CDA merkt gedeputeerde Rommel op dat er geen extra NNN bij komt. Per saldo blijft het op nul. De realisatie zal voor 2027 plaatsvinden.

2965

Wat betreft de vraag of het agrarisch natuurbeheer wordt voorgelegd aan PS, merkt gedeputeerde Rommel nogmaals op dat het goed is om een **technische briefing over de taskforce** te organiseren. De commissie kan dan zien hoe er wordt omgegaan met agrarisch natuurbeheer.

2970

De insprekers gaven aan dat de kwel in Zuid-Kennemerland een heel belangrijk aandachtspunt betreft. **Gedeputeerde Rommel geeft aan dat hier nader onderzoek naar wordt gedaan.**

2975

De Statenleden zullen regelmatig geïnformeerd worden over de voortgang van het stikstofdossier, opdat het in de commissie behandeld kan worden. Het Programma Natuur van het Rijk betreft een separaat stuk. **Het college zal op een later moment met de commissie bespreken hoe en waarvoor in fase 2 geld zal worden gevraagd.**

2980

De bodemdaling en de Bossenstrategie komen beide aan bod in het volgende PNN. Het thema bodemdaling bevindt zich thans in de lerende fase. **Gedeputeerde verwacht nog dit jaar met de commissie te kunnen spreken over de Bossenstrategie.** De provincie onderzoekt thans waar er nog bomen geplant kunnen worden.

2985

Gedeputeerde beaamt dat agrarisch natuurbeheer heel belangrijk is. De kwaliteit van het natuurbeheer staat voorop. GroenLinks gaf aan dat het dan ook belangrijk is om te kijken naar langjarige zekerheden. Gedeputeerde bevestigt dat hier zeker naar wordt gekeken, omdat daarmee de haalbaarheid kan worden zeker gesteld.

De **voorzitter** constateert dat er nog enkele onbeantwoorde vragen zijn.

2990

Mevrouw **Bouhlef** (SP) had gevraagd of er een volledig plan ligt en of de Staten dit kunnen ontvangen.

Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) hoort gedeputeerde Rommel zeggen dat het allemaal maatwerk betreft. Op welke termijn kunnen de Staten hierover een terugkoppeling tegemoetzien?

2995

De heer **Leerink** (PvdA) vroeg of de doelstellingen met betrekking tot stikstof alleen de inspanningen van de provincie betreffen of dat de inspanningen van het Rijk hierin zijn meegenomen.

3000

De heer **Cardol** (GL) had nog een vraag gesteld over de Bergermeerpolder en het Manpadslaangebied. Kan gedeputeerde hier nog iets over zeggen?

3005

Mevrouw **Strens** (D66) hoorde de gedeputeerde zeggen dat de commissie vaker geïnformeerd zal worden aangaande stikstof, waarna het met elkaar besproken kan worden. Moet het PNN gezien worden als een voortgangsrapportagemiddel waarmee de Staten ook over de stikstofaanpak worden geïnformeerd en dus de stand van zaken per gebied? Of staat het er los van? Stikstof is natuurlijk breder dan enkel natuur. Om die reden wil mevrouw Strens graag scherp hebben wat waar besproken wordt en wanneer de Statenleden informatie kunnen verwachten.

3010

De heer **Dessing** (FvD) heeft een aanvullend op D66 een vraag over het stikstofverhaal, dat verweven is met onderhavig dossier. Kunnen GS aangeven of er inmiddels nieuwe inzichten zijn

over de juistheid van de KDW-cijfers?

Beantwoording door gedeputeerde **Rommel** (VVD).

Gedeputeerde Rommel zegt dat de nieuwe inzichten er nog niet zijn. De AERIUS wordt geüpdatet.

3015 In het IPO is er nog niet over gesproken.

De Bergermeerpolder en het voorstel van Stichting Duinbehoud worden meegenomen in het gebiedsproces.

3020 Het is nog niet bekend hoeveel aankoopgronden er zijn. Het college is nog in overleg en het proces bevindt zich nog niet in een beslissend of besluitvormend stadium. Sinds twee jaar vindt de voorbereiding plaats. De gedeputeerde kan de Staten nog geen plan voorleggen.

De voortgang van het stikstofdossier zit in het PNN. Daarbuiten gebeurt heel veel. Als er ontwikkelingen zijn te melden dan gebeurt dat middels een brief aan Provinciale Staten.

3025 Colleetours zullen worden ingevuld. Daar kunnen de Staten vragen stellen. Er gebeurt veel om het stikstofdossier heen, waarover de Staten graag komen te spreken, maar wat niet in de besluitvorming zit. In de PNN gaat om de doelen die de provincie heeft vastgesteld. Wat het Rijk daarin doet, daarover vinden bij het Rijk nog de nodige overleggen en discussie plaats. Dit zijn de provinciale doelstellingen.

3030 De **voorzitter** vraagt de commissie om in de tweede termijn in te gaan op de vraag of motie 54 'Beschermen kwetsbaren eerst' als afgedaan kan worden beschouwd.

Tweede termijn

De heer **Van Tiggelen** (PVV) zegt dat de PVV motie 54 als afgedaan beschouwt.

3035 De PVV ziet geen stikstofprobleem en geen stikstofcrisis. Zowel rekenkundig als natuurkundig klopt daar weinig van. Het wordt gebruikt als kapstok om een andere agenda te bewerkstelligen.

3040 Mevrouw **Koning** (CDA) vertelt dat het CDA blij is dat Gedeputeerde Staten bereid zijn om met de bewoners van de Binnenduinrand in gesprek te gaan. Ook is de fractie blij met de opmerking van GL dat boeren een rol moeten kunnen spelen in het natuurbeheer. Het CDA hoopt op een goed plan, zodat duidelijk wordt hoe het agrarisch beheer wordt toegepast.

3045 De heer **De Wit** (VVD) is ook blij met de toezegging van de gedeputeerde om in overleg te treden met de insprekers en bewoners van het binnenduinrandgebied. Hoe denkt de gedeputeerde de kou uit de lucht te halen?

3050 De heer **Kohler** (JA21) gaat nader in op de afrekenbaarheid van alle adviezen. Hij verwijst naar het werkbezoek aan Schoorl, met de afgeplagde duinen en heidevelden. Wat we wilden bereiken, gaat niet gebeuren. Het duingebied bij Schoorl lijkt een prairie te worden. Stikstof in het duingebied komt uit zee en uit het buitenland. Er komt niet terecht van het plan dat er ooit was voor een grijs duin en een wandelend duin. Is het niet verstandig om in de toekomst de afrekenbaarheid van de adviseur(s) mee te nemen?

3055 De heer **Cardol** (GL) vraagt nogmaals aandacht voor het Manpadslaangebied bij de gedeputeerde. De gedeputeerde sprak over maatwerk. Maatwerk vraagt om openheid van beide partijen. Voorkomen moet worden dat onrust wordt gecreëerd door onzorgvuldigheid in het

communicatieproces.

De gedeputeerde sprak over de voortgang van het stikstofdossier. Voor Statenleden die af en toe met dergelijke dossiers worden geconfronteerd, is het lastiger te volgen dan wanneer je er
3060 dagelijks mee bezig bent. De heer Cardol vraagt of een helder proces met rapportage aan de Staten mogelijk is, waarin regelmatig alle onderwerpen in het stikstofdossier de revue passeren.

Gedeputeerde **Rommel** zegt over de kou uit de lucht halen dat zij van de betreffende Zoom-meeting in Zuid-Kennemerland heeft geleerd. De gedeputeerde betreurt het dat zij de Zoom-meeting niet heeft bijgewoond. Zij probeert in het vervolg zo veel mogelijk aanwezig te zijn bij de
3065 start van een gebiedsgerichte aanpak met stakeholders en bestuurders en raadsleden mee te nemen. Het is jammer dat de uitnodiging voor afgelopen vrijdag de gedeputeerde niet bereikt heeft. De sprekers hebben aangegeven dat ze de gedeputeerde nogmaals zullen uitnodigen. In reactie op de heer De Wit zegt de gedeputeerde dat zij het niet meer terug kan draaien. Het is
3070 vertrouwen en overleg. De gedeputeerde is blij dat sprekers willen meedenken en meepraten. Communicatie is het enige dat kan helpen.

De heer Cardol haalde de woorden uit de mond van de gedeputeerde, In het kader van het stikstofdossier wordt regelmatig de nieuwsbrief 'Natuurversterking en Stikstof' uitgebracht. De
3075 gedeputeerde roept de Statenleden op zich aan te melden voor de nieuwsbrief. Die geeft regelmatig een update over de stand van zaken. Als Statenleden zelf ideeën hebben over manieren van informeren dan hoort het college dat graag.

Bij interruptie merkt de heer **Dessing** (FvD) op dat de nieuwsbrief relevant is voor de gehele
3080 commissie. Hij stelt een plenaire aanmelding voor.

Gedeputeerde **Rommel** zal de griffie vragen om de betreffende link door te sturen.

Ten aanzien van het Manpadslaangebied zal de gedeputeerde de betreffende projectleider de vraag
3085 om aandacht meegeven.

Over het resultaat bij Schoorl en de afrekenbaarheid van adviseurs zegt de gedeputeerde dat het laatste niet mogelijk is. De natuur laat zich niet altijd leiden. Ook de politiek heeft invloed op
beheerplannen. Dat komt niet altijd van adviseurs. Er komen evaluaties van de N2000-beheerplannen. Daaruit kunnen conclusies worden getrokken.

3090 De heer **Zoon** (PvdD) wijst op de technische briefing waarom het CDA vroeg.

De **voorzitter** constateert dat er een brede behoefte is aan een technische briefing. De griffie zal
3095 een technische briefing organiseren.

Mevrouw **De Groot** (SP) merkt op dat toen haar fractiegenoot wilde beginnen over het natuurbeheerplan, de voorzitter dat afkapte. Mevrouw De Groot vond dat vervelend. De overige commissieleden werd wel toegestaan te spreken over het natuurbeheerplan.

3100 De **voorzitter** legt uit dat het natuurbeheerplan separaat wordt besproken onder agendapunt 11.b. Het gaat om twee verschillende voordrachten.

De voorzitter concludeert dat het agendapunt 'Programma Natuurnetwerk 2022' voldoende is behandeld. De commissie beschouwt motie 54 als afgedaan. De voordracht zal als besprekingsstuk
3105 worden doorgeleid naar Provinciale Staten op 8 november.

Schorsing van 15.21 uur tot 15.36 uur

*Vanaf dit moment vervangt mevrouw De Koning-Hoeve mevrouw Van der Waart als voorzitter:
3110 hierna te noemen: voorzitter.*

11.b Natuur: Natuurbeheerplan 2022

De **voorzitter** geeft allereerst het woord aan de gedeputeerde, die een mededeling wil doen.
3115

Gedeputeerde **Rommel** wijst de commissie op de verkiezing Meest Bijzondere Landschap van Noord-Holland. De verkiezing loopt van 26 oktober tot 16 december 2021. 32 ambassadeurs vertellen waarom hun landschap zo bijzonder is. Eenieder wordt uitgenodigd om te stemmen.
www.meestbijzonderelandschap.nl
3120

De **voorzitter** geeft het woord aan de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn.

Eerste termijn

3125 De heer **Leerink** (PvdA) zegt dat de PvdA akkoord gaat met het voorliggende plan. Aan de gedeputeerde stelt hij de vraag of het niet handig zou zijn om tempo te maken met de bossenstrategie. Dan kan een samenhangend verhaal worden verteld.

3130 Mevrouw **Strens** (D66) hoorde dat de begrenzings- en bijbehorende gewenste natuurdoelen, zoals in het Natuurbeheerplan vastgelegd, in verschillende gebieden voor begrijpelijke onrust zorgen. Dat is onder meer het geval in Zuid Kennemerland. Gebieden staan al sinds de jaren negentig ingetekend op de kaart, maar zoals verwoord door de sprekers, de consequenties van de begrenzings- en bijbehorende gewenste natuurdoelen dringen nu pas door. Het is goed om te horen dat de gedeputeerde maatwerk wil leveren. Dat is nodig om de gewenste natuurverbetering en het draagvlak hand in hand te laten
3135 gaan. In de reacties op de zienswijzen valt te lezen dat de huidige NNN wordt gehanteerd als vertrekpunt. Op basis van de ecologische adviezen, de ontvangen zienswijzen en de gesprekken met de grondeigenaren en gebiedspartijen stellen Gedeputeerde Staten een definitieve begrenzing vast. Op basis van welke criteria besluiten Gedeputeerde Staten om af te wijken van de begrenzing, zoals die nu is vastgesteld?

3140 De heer **De Wit** (VVD) vertelt dat de VVD de ontwikkelingen betreffende de nieuwe beschikkingen voor natuurbeheer blijft volgen. De antwoorden op de technische vragen zijn tevredenstellend. Voor de VVD is het cruciaal dat de aanvragers van de beschikkingen hun werk kunnen blijven doen en dat ze niet gehinderd worden door het proces rondom de beschikkingen. Op basis van
3145 voornoemde antwoorden, mag de VVD daarin vertrouwen hebben. Voor de VVD blijft agrarisch natuurbeheer van belang voor het vitaal houden van de natuur. Het college heeft daar ook aandacht voor, bijvoorbeeld door de agrarische beheerkaart in relatie tot de stikstofaanpak. Hoe staat het met het opstellen van die kaart? Welke inzichten levert dat op?

3150 Wat zijn de mogelijkheden voor agrariërs om natuurbeheer te kunnen blijven doen, met de benodigde subsidies? Kan de gedeputeerde toelichten wat de beleidslijn, waaraan nog wordt gewerkt, inhoudt?

3155 De heer **Van Tiggelen** (PVV) is een natuurliefhebber. Soms treft hij in de natuur situaties aan waarvan hij droevig wordt, zoals gekapte bosdelen, waar de vruchtbare toplaag is weggehaald. Die handeling wordt betiteld als zijn natuurbeheer. Wat we aan het doen zijn is de ongehoorzame natuur tot de orde roepen. De natuur doet wat natuur van nature doet en dat is veranderen. Dat mag niet. De één spreekt van wensnatuur, de ander van spreadsheetnatuur. De PVV gebruikte de term tekentafelnatuur. Het komt erop neer dat de natuur moet gehoorzamen.

3160 De heer Van Tiggelen groeide op bij de Westerheide in Hilversum. Daar liep een schaapherder met zijn kudde schapen. De schapen zijn verdwenen en er is geen heide meer te vinden. Verderop lag het stuifzandgebied De Witte Bergen. Dat gebied is nu groen. Het huidige CO2 tekort in de atmosfeer is aan het verminderen. De natuur wordt daar blij van. De planeet is aan het vergroenen. Alles en iedereen (bewoners en bedrijven) moet wijken voor wensnatuur. De PVV vindt dat waanzin.

3165 De heer **Dessing** (FvD) zegt dat FvD niets aan de woorden van de vorige spreker heeft toe te voegen.

3170 Mevrouw **Bouhlef** (SP) is blij met de toezeggingen van het college. Zij zal niet herhalen wat ze bij het vorige agendapunt gezegd heeft, voordat ze werd afgekapte.

Mevrouw **Dekker** (CDA) vraagt over de Eilandspolder hoe het college de verruiging naar de toekomst toe effectieve wil gaan aanpakken, zodat natuurdoelen beter gehaald worden? Is het college bereid daarvoor extra geld in te zetten? Kunnen ook de collectieven daarin een rol spelen? In het verleden werd 1000 euro per hectare betaald om maaisel af te voeren. De agrariërs hebben aangegeven dat er ook aandacht nodig is voor baggerspecie en bevaarbaarheid. Is dat ook voor de Provincie een aandachtspunt? Het college heeft aangegeven dat vaarland erg kostenintensief is. De TBO's laten hun vaarpercelen door boeren beheren om de kosten te drukken en geven de boeren daarvoor niet voldoende vaartoelage. Het bedrag is lager dan in het verleden. Is verhoging van de vaartoelage een optie? Het CDA wil graag dat in overleg met grondeigenaren en Provinciale Staten bekeken wordt of aanpassing van beheertypen in verschillende gebieden een oplossing biedt voor realisatie NNN.

3185 De heer **Zoon** (PvdD) verwijst naar het rapport van Alterra 'Nieuw stelsel agrarisch natuurbeheer'. Het beschrijft provinciale keuzes, bijvoorbeeld over herbiciden- en insecticidegebruik. Noord-Holland lijkt geen aanvullende restrictie te hebben, in tegenstelling tot andere provincies. In Provinciale Staten komt de PvdD met een voorstel om dat te corrigeren.

3190 De heer **Cardol** (GL) merkt op dat GL het voorliggende natuurbeheerplan een goed plan vindt. GL plaatst nog wel de volgende kanttekeningen. De veelvuldige verwijzing naar de gebiedsprocessen in de reactienota wekt de nodige verwachtingen. GL roept het college op om helder te zijn over de doelen en ruimte te bieden op de invulling.

De opmerking vanuit de natuurboeren in de Eilandspolder, die het CDA zojuist maakte, heeft GL ook bereikt. GL hoopt dat zij ook een rol krijgen in de uitvoering van het Programma Natuur in hun gebied. Wat betreft Schoorl staat één en ander correct in de reactie van de provincie. Destijds zijn

3195 duidelijke afspraken gemaakt in reactie op het burgerinitiatief. Deze periode wordt het Van Steijnbos gekapt. Pas na evaluatie met de bewoners en de Duinstichting worden de vervolgstappen vastgelegd in het nieuwe beheerplan. GL gaat ervan uit dat Staatsbosbeheer en Provincie Noord-Holland goed luisteren naar bewoners. Niet om iedereen gelijk te geven, maar om draagvlak te creëren en te behouden voor de noodzakelijke processen.

3200 In reactie op de opmerking van de heer Van Tiggelen: Gelukkig is de natuur dynamisch en verandert ze voortdurend, maar de Invloed van de mens is gigantisch. Beheren blijft van belang. Wanneer men de natuur haar gang laat gaan, kunnen er foute dingen gebeuren.

3205 De heer **Kohler** (JA21) zegt dat JA21 zich bevindt in een Catch-22-situatie. Enerzijds kan er wat de fractie niet genoeg geld naar de natuur. Er mag zelfs meer geld naar de plannen wat JA21 betreft, maar anderzijds is het Brussel die aangeeft waar het geld heen moet en daarbij ook nog zorgt dat het geld in verkeerde zakken terechtkomt, zoals bij Natuurmonumenten, die ingenieursbureaus inhuurt. JA21 maakt zich daarover zorgen. Dit najaar komen de subsidiestromen op gang. De heer Kohler zou graag afgewogen zien waarom bepaalde subsidies worden toegekend. Is de
3210 gedeputeerde bereid inzicht te geven?

De **voorzitter** bedankt de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn en geeft het woord aan gedeputeerde Rommel voor haar beantwoording.

3215 Gedeputeerde **Rommel** zegt over de vraag om tempo te maken met de bossenstrategie dat op dit moment wordt gewerkt aan een paar gebieden. Er wordt zorgvuldig gekeken waar bomen geplant kunnen worden. De gedeputeerde hoopt in 2021 nog bij de Staten terug te komen om te laten zien waar die worsteling in zit, maar ook hoe de Bossenstrategie eruit komt te zien. De Provincie heeft middelen gekregen vanuit het Rijk om bossen aan te leggen. Het college gaat er zeker voortvarend mee aan de slag. De gedeputeerde begrijpt dat het voor sommigen niet snel genoeg kan gaan.

3220 Over de criteria NNN vertelt de gedeputeerde dat de begrenzing en ontgrenzing allemaal ecologisch is. Als iets ergens niet haalbaar is, terwijl elders de kwaliteit beter te behalen is dan kan worden overgegaan tot begrenzing en ontgrenzing. Het is niet omdat iemand zegt dat hij of zij het niet wil. Er zijn gebieden waar mooie natuur te realiseren is met goede ecologische waarden.

3225 Inzake agrarische natuur en de Beheerkaart vroeg de VVD om inzicht. **Er komt een brief naar de Staten**. Juist de boeren zijn belangrijk bij de beheercheck, zowel in Eilandspolder als in andere gebieden. Nu de beheercheck klaar is, kan de gebieden in worden gegaan. Vaargebieden zijn ook voor de boeren lastig te beheren. Op een ouderwetse manier moet met een bootje het gebied in worden gegaan. Is het haalbaar en betaalbaar? Kan het worden opgebracht in die gebieden? Het is
3230 een groot punt van aandacht. In Diemerscheg is mogelijk een oplossing gevonden met waterbuffels, maar dat is nu nog een pilot.

JA21 vroeg of Inzicht kan worden gegeven in waar subsidies worden gegeven. Voor de SKNL- en SNL-gelden worden voorwaarden gesteld. Dat is het inzicht dat kan worden gegeven. Volgend jaar wordt een belangrijk jaar. Wat gaat er dan gebeuren met ANLb-gelden? De
3235 gedeputeerde weet nog niet welke kant dat opgaat.

Bij interruptie merkt de heer **Cardol** (GL) op dat er een verschil is tussen inzetten op de standaard, reguliere natuurbeheerplannen en de plannen die nu gemaakt worden ten aanzien van de extra stikstofgelden voor investeringen in natuur. Kunnen boeren in de Eilandspolder worden
3240 ingeschakeld met die extra gelden uit het Programma Natuur?

Gedeputeerde **Rommel** legt uit dat in de gebiedsprocessen maatwerk wordt geleverd. Bij het Programma Natuur betreft het Rijksgelden. Er staan uitvoeringen bij; LTO en de Collectieven zijn betrokken. Er zijn projecten waar ze bij betrokken zijn.

3245 De Provincie gaat niet over de vaartoeslag. Het is een Rijksregeling. Er is oog voor het feit dat het beheren van de natuur lastig is voor de boeren.

3250 Bij interruptie vraagt de heer **De Wit** (VVD) of het klopt dat Provinciale Staten een brief krijgen over de agrarische beheerkaart? Kan de gedeputeerde meer context geven bij de in de technische vragen gegeven beantwoording op de beleidslijn? Die is geïntroduceerd als antwoord op het agrarisch beheer. Wat houdt de beleidslijn in en wat beoogt deze?

3255 Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat de beleidslijn voor het agrarisch natuurbeheer met de betreffende brief wordt verwoord.

Tweede termijn

3260 Mevrouw **Dekker** (CDA) vraagt of het college bereid is om extra geld in te zetten om natuurdoelen te behalen.

3265 Gedeputeerde **Rommel** licht toe dat in de gebieden, middels maatwerk, wordt gekeken of er geld voor is en of het handig is om gebieden te ontsluiten voor beheer. In de Oostelijke Vechtplassen zijn gebieden die niet bereikbaar of toegankelijk zijn voor beheer. Tegen die uitdaging wordt aangelopen. In Noord-Holland zijn enorm veel eilandjes.

De **voorzitter** rondt de bespreking van het agendapunt af. De PvdD heeft bij het Programma Natuurnetwerk een motie aangekondigd voor het natuurbeheerplan. Wat de PvdD betreft kan deze voordracht dan als hamerstuk worden doorgeleid naar Provinciale Staten.

3270 De **voorzitter** zegt dat getracht wordt om beide voordrachten (zie agendapunten 11a en 11b) als een geheel op de agenda te zetten, maar wel met separate besluitvorming

12. B-agenda Natuur

3275 **12.a Natuur: Afdoeningsvoorstel Motie 50–2021 Incidentele subsidie kruidenrijk Urgenda (B-agenda NLG 25–10–2021)**

De **voorzitter** geeft het woord aan de indieners van motie 50, ChristenUnie en CDA, in eerste termijn.

3280 *Eerste termijn*

De heer **Klein** (CU) merkt op dat motie 50, wat de CU-fractie betreft, kan worden beschouwd als afgedaan.

3285 De **voorzitter** constateert dat de commissie de motie als afgedaan beschouwt.

13. Rondvraag gedeputeerde Rommel (Natuur en Landschap, Grond, Bodemdaling en Stikstof)

Er zijn geen rondvragen aangemeld voor de portefeuille van gedeputeerde Rommel.

3290

14. A-agenda Landbouw

14.a Initiatiefvoorstel “Opvolging expertmeeting Bedrijfsopvolging in de agrarische sector” (A-agenda NLG 25-10- 2021)

3295 De **voorzitter** geeft het woord aan de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn.

Eerste termijn

3300 Mevrouw **Kapitein** (D66) zegt dat de droom van de indieners van het initiatiefvoorstel is dat jonge mensen over een paar jaar net zo graag, of nog liever, agrarisch ondernemer willen worden als dat jonge ondernemers in de afgelopen jaren graag internetondernemer wilden worden. De boeren zijn de schakel tussen de natuur en de gezondheid van mensen. Het zijn ondernemers en natuurliefhebbers, of minimaal natuurkenners, die op een zakelijke manier kunnen omgaan met de natuur en een lange termijn effect voor ogen hebben. Veel boeren zijn dit of zouden dit willen zijn.

3305 Bijna iedere boer heeft het over zijn opvolgers of over de zorgen dat hij of zij geen opvolgers heeft. Voor die opvolgers wil de boer het gezond doen, voor de lange termijn en in een breed perspectief. Ook zijn er steeds meer mensen die zouden willen starten met een boerenbedrijf, maar dan wel anders. Met meer innovatie, met meer respect voor natuur en landschap. Ook anders qua verdienmodel. Veel breder en met meer betrokkenheid van de mensen uit de omgeving. Grote

3310 bottleneck is het verwerven en financieren van de benodigde grond. Dit was de motivatie van D66 om samen met de VVD een expertsessie te gaan organiseren. Inhoudelijk was dit een schot in de roos. Het was een zeer positieve manier van het benaderen van de agrarische sector, in aanvulling op de goede weg die de provincie inslaat met de Voedselvisie.

3315 De indieners van het initiatiefvoorstel willen met de commissie in gesprek over wat de Provincie nog meer kan gaan doen. De VVD heeft met D66 voorstellen bedacht in het initiatiefvoorstel. Het college heeft hierop inmiddels gereageerd, waarvoor dank. Het is verrassend om te vernemen hoeveel de Provincie al doet op dit terrein en hoeveel nu al mogelijk is zonder extra middelen of extra capaciteit. Dit was een paar jaar geleden, vlak voor de expertsessie, was dit niet expliciet duidelijk. De Provincie doet al heel veel, maar onder een andere titel. Het is al directie winst dat dit

3320 nu zo duidelijk kan worden benoemd en dat dit helder kan worden besproken met de mensen in en buiten de sector.

3325 D66 is blij met de toezegging van Gedeputeerde Staten dat zij de grondmarktanalyse en een verkenning van de kansen met grond en opstallen in eigendom van de Provincie als concrete maatregel mogelijk zien. Dit zal worden meegenomen in de voordracht aan Provinciale Staten. Het gaat immers om de grootste bottleneck voor starters. De indieners van het initiatiefvoorstel hebben besloten om hun voordracht nu nog niet te maken, maar te wachten op wat er uit de discussie in deze commissie komt. De commissie wordt uitgenodigd voor het doen van suggesties ten behoeve van de voordracht. Daarin zal het college worden gevraagd om zich actief te blijven inzetten op de

3330 genoemde thema's, dat daarbij zoveel mogelijk de samenwerking met partners wordt gezocht en dat Jaarlijks wordt gerapporteerd over de effecten voor bedrijfsopvolgers en starters, bij voorkeur middels een openbare bijeenkomst, met de partners, een selectie van de doelgroep en Provinciale

Staten. Zo wordt met elkaar in gesprek gebleven en kan worden geëvalueerd hoe de gewenste effecten bereikt en vergroot kunnen worden.

3335 De heer **De Wit** (VVD) is blij dat hij hier staat als zoon van een agrariër maar niet als opvolger van het bedrijf. Toch wil hij zich inzetten voor dit thematiek. Het gaat hier om mensen. Er is een tekort aan opvolgers. Circa 60% van de bedrijven heeft geen opvolger. Het is belangrijk dat die opvolgers er wel komen. De overheid moet er van alles aan doen om dat mogelijk te maken. Nederland heeft
3340 baat bij een sterke primaire sector; een sector met tastbare producten. Daar omheen vinden veel dienstverlenende en onderzoekende functies plaats, die tezamen de Nederlandse economie krachtig maken. Wereldkrachten verhouden zich tot elkaar. De Europese Unie heeft een strategie neergelegd om de eigen autonomieit te waarborgen. Nederland kan daaraan een grote bijdrage leveren met de agrarische sector, die voedselproducerend is en veel kennis en innovatie met zich meebrengt. De agrarische sector staat voor veel uitdagingen, zoals de stikstofcrisis, verduurzaming
3345 van bedrijfsmodellen, CO2 en methaan. Om die uitdagingen aan te pakken zijn mensen nodig. Omwille van die redenen is door D66 en VVD het initiatief genomen om het onderwerp 'Opvolger en starter' op de kaart te zetten. Graag gaan de indieners vandaag met de commissie het gesprek aan of er draagvlak is voor de vijf genoemde aanbevelingen. Eventuele aanvullingen kunnen dan nog worden meegenomen in de voordracht.

3350 Statenlid **Kostiç** (PvdD) bedankt de indieners. Boeren verdwijnen omdat partijen hen decennialang op steeds meer productie hebben gejaagd, ten koste van alles. Daar worden juist groene boeren het slachtoffer van. Dierenwelzijn wordt de draagkracht van de aarde overschreden. De kosten daarvan zijn gigantisch. Het heeft te maken met regelgeving en bewustere bewoners die gezond
3355 kritisch gaan doen, naarmate ze meer weten. Jammer dat het voorstel daar niets over zegt en ook geen woord over dierenwelzijn. Het wordt tijd om het gehele verhaal te vertellen. Burgers gaan betalen voor groene producten. Het voorstel zou moeten spreken over de nadelen van gangbaar. Boeren verdienen duidelijkheid. De Provincie dient te kiezen voor een nabije toekomst waarin wordt gekozen voor ecologische boeren. Alleen met een dergelijke groene richting kan de PvdD een
3360 voorstel als derde genoemd, worden gesteund.

Mevrouw **Dekker** (CDA) bedankt de fracties van VVD en D66 voor het organiseren van de expertmeeting en het opstellen van dit initiatiefvoorstel.

3365 Het CDA deelt de zorg dat het voor bedrijven soms moeilijk is om toekomstperspectief te blijven zien en te behouden vanwege de toenemende regelgeving, hoge kosten en achterblijvende prijzen. Voor bedrijfsopvolgers is het in de huidige tijd een uitdaging om een bedrijf over te nemen en voedsel te gaan produceren. De benodigde kapitaalinvestering is zeer groot. Door voortdurende wijzigingen in het overheidsbeleid is de onzekerheid groot.

3370 De vijf concretisering en zijn de moeite waard om mee aan de slag te gaan. Het CDA kan die steunen. Graag wil het CDA er een zesde voorstel aan toevoegen. Dat is het aanstellen van ondernemerscoaches vanuit de Provincie die kunnen begeleiden bij bedrijfsovernames en transitie. In andere provincies wordt ook subsidie gegeven voor dergelijke ondernemerscoaches, soms ook ervencoaches genoemd. Deze coaches zijn onafhankelijke en vertrouwelijke adviseurs, die hulp bieden op meerdere terreinen. De vraag is of de VVD en D66 er voor open staan om de
3375 inzet van de ondernemerscoaches als zesde concretisering toe te voegen aan het voorstel. In hun reactie geven Gedeputeerde Staten aan dat er op dit moment veel financiële mogelijkheden zijn om de agrarische bedrijfsvoering te helpen verduurzamen: Welke financiële regelingen zijn er?

Kan het college een overzicht verstrekken? Hebben die regelingen ook betrekking op bedrijfsovername?

3380

Mevrouw **De Groot** (SP) bedankt voor het initiatiefvoorstel. Opvallend is dat 60% van de bedrijven geen opvolger hebben. Dat biedt gelijk kansen. De natuurdoelen liggen grotendeels vast. Wat de SP betreft moeten de agrariërs, vanwege het behoud van de planeet en voor biodiversiteit moeten meewerken om deze te realiseren. De SP denkt daarbij aan het omschakelen naar bij voorkeur biologische, circulaire en grondgebonden landbouw en aan andere teelten dan de huidige. Ze moeten geholpen worden. De agrariërs die dat willen moeten geholpen worden om een en ander te realiseren. Dat kan bijvoorbeeld door te helpen bij de aankoop van agrarisch gronden. Dat betreft thema 3. Er kan een analyse of verkenning voor worden gestart, ook wat betreft de SP. Het biedt kansen wanneer er weinig bedrijfsopvolgers zijn om opnieuw te beginnen en andere modellen te ontwikkelen, om in de agrarische sector te gaan werken.

3385

3390

De heer **Dessing** (FvD) bedankt voor het discussiestuk. Het is goed om het hierover te hebben. De commissie wordt gevraagd iets te zeggen over de concretisering van voorstellen. Voorstellen voor een probleem waarbij ervan uit wordt gegaan dat er gedwongen transitie moet plaatsvinden. Huidige boeren worden gedwongen onteigend. Dat is voor FvD de omgekeerde wereld. De Staten moeten geen oplossing gaan bieden voor dat probleem, maar ze moeten de boeren gewoon laten boeren. De regelgeving vanuit Brussel, het Rijk en de Provincie maakt het de boeren erg moeilijk dan wel onmogelijk. Daarom is er waarschijnlijk een probleem met opvolging. Is het zo dat wet- en regelgeving ontmoedigend beleid voor de boeren is, of is er een drempel omdat er concreet onvoldoende natuurlijke opvolgers zijn? Is er een gebrek aan natuurlijke opvolging, of wordt het de boeren op dit moment onmogelijk gemaakt om te boeren?

3395

3400

De heer **Van Tiggelen** (PVV) zegt dat het initiatiefvoorstel de PVV-fractie de wenkbrauwen deed fronsen, aangezien er een ware heksenjacht op boeren gaande is. Er is geen jacht gaande op stikstof, maar op boeren. Stikstof is de stok die wordt gebruikt om mee te slaan. Er wordt zelfs gedacht aan het gedwongen uitkopen om discutabele natuurdoelen te behalen. Hoewel onderkend wordt dat boeren worden geconfronteerd met een stapeling van Europese en nationale wet- en regelgeving, welke voortdurend aan verandering onderhevig is, waardoor agrariër worden gedwongen om nog eens een keer te investeren. Ten aanzien van het natuurbeleid van de Provincie ziet de fractie geen suggesties in het initiatiefvoorstel om juist daarop in te spelen. In tegendeel. Bij de vierde concretisering wordt gewoon weer gerefereerd aan het verminderen van emissies van onder andere stikstof. Het mag bekend zijn hoe de PVV daarover denkt. CO2 kan een probleem worden, wanneer de dalende trend, die al 540 miljoen jaar gaande is, zou worden gecontinueerd. Van de 70 moleculen per 10.000 zijn er nu nog maar vier over. Streven naar CO2-reductie is waanzin. Stel dat de mensheid daarin zou slagen, –gelukkig kan dat niet–, dan zijn er geen agrariërs meer. De planten geven er dan de brui aan. Er groeit dan niets meer op de planeet. Anti-CO2 psychose is een lastig te bestrijden fenomeen. De heer Van Tiggelen blijft het toch proberen.

3405

3410

3415

Bij de denkrichting wordt ook stilgestaan bij de zeventien werelddoelen van de Verenigde Naties. Daar heeft de PVV moeite mee. Deze doelen zijn als een wolf in schaapskleren. Ze ogen sympathiek maar brengen desastreuze gevolgen mee voor onze maatschappij. De PVV doelt daarbij op de VN werelddoelen 12 en 13. In feite treedt de overheid hiermee op als economisch terrorist. Brussel, Den Haag en Frankfurt gedragen zich als economisch terrorist. Wat de PVV betreft: ver van

3420

wegblijven.

3425 De PVV is van mening dat de levensvatbaarheid van agrarische bedrijven het grootst is als ze met zo min mogelijk regels worden geconfronteerd. Laat de boeren met rust. Wat de PVV betreft: Geen stikstof- en klimaatsprookjes. Dat zou de Provincie moeten nastreven.

3430 Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) merkt op dat de CU blij is met het initiatief. In de expertmeeting werd verteld dat bedrijfsopvolging voor veel bedrijven een probleem is. Het lijkt de CU een goed idee als de Provincie meewerkt aan de experimenteerruimte en hiervoor ook provinciale grond ter beschikking stelt. Het geeft een opening in een markt, die vrijwel niet toegankelijk is, als je geen grond bezit. De CU-fractie wil zich aansluiten bij het aanvullende punt, genoemd door mevrouw Dekker van het CDA: de erfcoach. Een onafhankelijke persoon die adviseert ten behoeve van de
3435 agrariërs. We denken dat dit een goed idee is.

De heer **Carton** (PvdA) spreekt dank uit aan de indieners voor hun inspanningen bij het opstellen van dit initiatiefvoorstel. De PvdA kan zich vinden in thema 3, waarin de verkenning wordt gestart. Beide indieners gaven aan dat er rond de expertmeeting onduidelijkheden waren over dit thema. Ze
3440 kwamen er nu achter dat de Provincie eigenlijk al veel doet. Wat zien zij dat er tussentijds is gebeurd? Hoe willen ze dit onder de aandacht brengen bij de doelgroep?

De heer **Cardol** (GL) spreekt van een interessante expertmeeting. De nota biedt goede ideeën. De hamvraag is wie de boeren van de toekomst zijn en wat de Provincie kan bijdragen aan het
3445 aantrekkelijk houden van de agrarische sector als werkveld. De heer Cardol stipt het imago van de boeren en de grondmarkt aan. Boeren geven vaak aan niet afhankelijk te willen zijn van subsidies. Geld voor landschap- en natuurbeheer moeten dan ook niet als subsidies worden gezien, maar als een reële betaling van maatschappelijke diensten. Daarvoor hoeft niemand zich te schamen. Het levert waardering op want burgers houden van gezonde natuur en een mooi landschap. Laat de
3450 Provincie haast maken met het NSP. Wanneer kunnen de Staten iets verwachten? Het tweede punt betreft de grondmarkt. De notitie van VVD en D66 zegt terecht dat een agrariër ook een bedrijf moet kunnen starten zonder grondeigendom. Dat kan op bescheiden schaal worden bevorderd via pachtgronden van de Provincie. Het kan ook via burgerinitiatieven. Het zou mooi zijn als ook andere investeerders kunnen worden verleid om mee te doen. Op dat punt sluit
3455 de komende expertmeeting over 'Gangmakers in het landelijk gebied' prima aan op deze notitie. Ook in de voedseltransitie liggen kansen om te komen tot een brede herwaardering van het boerenbedrijf. Leest men het rapport van het PON/Telos SMV leest over kringlooplandbouw in Noord-Holland dan is er reden voor optimisme. GL kan zich vinden in de reactie van Gedeputeerde Staten.

3460 De heer **Kohler** (JA21) constateert dat alles wat hij wilde zeggen inmiddels wel gezegd is. De vorige expertsessie heeft hij zeer gewaardeerd. De heer Kohler ziet uit naar de volgende expertsessie.

De **voorzitter** bedankt de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn en geeft het woord aan de
3465 indieners voor een reactie.

Mevrouw **Kapitein** (D66) bedankt voor de positieve reacties. Het CDA en de CU spraken over onafhankelijke erfcoaches. Het lijkt de indieners een goed punt om mee te nemen. Het college zal worden gevraagd welke mogelijkheden er zijn en wat er op het niveau van het Rijk al mogelijk is, of

3470 op Europees niveau. Het gaat erom dat starters en bedrijfsopvolgers kunnen worden geholpen. De PvdD en de SP willen hun steun geven als het gaat over de nieuwe modellen. De indieners willen aansluiten bij de Voedselvisie en het provinciaal beleid. Daarin zitten nieuwe modellen. Er zit ook een stuk waardering in voor wat boeren op dit moment doen. De Provincie heeft een duidelijk beleid waar ze naartoe wil. Als het gaat om starters en bedrijfsopvolgers dan moet een zorgvuldig
3475 proces worden doorlopen. Als de Provincie de kans heeft om met die groep op een goede manier in gesprek te gaan dan kan ze daar dertig tot veertig jaar profijt van hebben. Het Agrarisch Jongerencontact Noord-Holland geeft aan mee te willen praten. Vandaar het voorstel om het onderwerp op de agenda te laten staan en de effecten te monitoren. Op die manier kan het gesprek gaande blijven. Of er na de expertsessie veel is gebeurd en verandert, dat kan het college beter
3480 vertellen. Mevrouw Kapitein is daarvan onvoldoende op de hoogte. Imago is een kwestie van zorgvuldig communiceren. Dat is best een complex vraagstuk. Het college deed een voorstel voor de praktische invulling van de grondmarkt. De burgerinitiatieven komen nog ter bespreking. Natuurlijk zijn er fracties die het niet eens zijn met het beleid van de Provincie. Die discussie moet
3485 op een ander niveau worden gevoerd.

De heer **De Wit** (VVD) ziet verschillen tussen de notitie en de reactie van Gedeputeerde Staten. Veel in de notitie aangedragen zaken zijn al in beleid vervat. De kern van het verschil met het huidige beleid en waar de Provincie naar toe wil is vervat in de punt 1, 2 en 3 van de aanbevelingen. Punt 1
3490 is sterk op 'de mens' gericht. De bedrijfscoach gaat nadrukkelijk in op de kracht en de motivatie van het individu in. Dat zal op enigerlei wijze worden meegenomen in de voordracht. Van de Provincies Gelderland en Overijssel kan worden geleerd over methodes die werken. Het vraagstuk is ook aan de orde in andere provincies.

In de gebiedsprocessen, zoals die nu vanuit de stikstof- en natuurhoek worden gevoerd, is en blijft
3495 er aandacht voor verdienmodellen. De heer De Wit ziet dat als ondersteuning voor het pleidooi in het initiatiefvoorstel.

Investeringskosten vormen een van de grote barrières om een bedrijf te kunnen overnemen. Het gaat om de vraag wat de Provincie nog meer kan betekenen om die drempel wellicht te verlagen. In de expertmeeting werd duidelijk dat het niet alleen gaat om het imago van de sector of wet- en
3500 regelgeving, maar dat het een aantal factoren bij elkaar zijn. Het politiek-maatschappelijk klimaat speelt daarin een rol. Potentiële boeren of kinderen van boeren geven dat ook aan. Met de notitie willen de VVD en D66 aangeven dat ze waardering hebben voor de bijdrage van de agrarische sector, niet alleen economisch, maar ook maatschappelijk. Ook de Provincie, als regelgever, heeft impact op de beslissing van mensen om wel of niet door te gaan, of een bedrijf te willen starten in
3505 deze sector. Dit is ook genoemd in het advies van Commissie Remkes over stikstof.

Men kan wegglopen van na te streven doelen, omdat er in voorschriften of regelgeving op het middel wordt gefocust. Dit moet in het achterhoofd blijven bestaan bij het maken van beleid.

Bij interruptie reflecteert de heer **Dessing** (FvD) op de opmerking dat het voeren van beleid ook een
3510 positieve uitwerking kan hebben op het voeren van een agrarisch bedrijf. Is de heer De Wit het met de heer Dessing eens dat ook het niet uitvoeren van beleid, dus het loslaten van beleid, ook positief kan werken voor agrariërs.

De heer **De Wit** zegt dat beleid altijd een doel heeft. Men kan het met elkaar eens worden over een
3515 na te streven doel. Zolang dat het geval is, moeten de beleidsmakers ook de condities invullen die,

in dit geval agrarische bedrijven nodig hebben om dat doel te bereiken. In de notitie staat een bepaalde vertrouwensvraag. Als we dit met elkaar willen, dan gaat het vervolgens om welke aanpak wordt gekozen om daar te komen. Iemand moet het vertrouwen worden geboden dat het bereiken van zijn of haar doel niet tot in detail wordt dicht geregeld.

3520

Gedeputeerde **Zaal** bedankt voor de goed georganiseerde expertmeeting en de initiatiefnota. Er gebeurt veel, maar voor Gedeputeerde Staten zijn de initiatiefnota en de expertmeeting een mooie kans om dit bespreekbaar te maken in de netwerken, met de sector en om dit op de agenda van de Greenport te zetten. Ook al doet het college een aantal dingen al, het helpt het college in de

3525

dagelijkse uitvoering van beleid. Het college neemt de nota mee in de gesprekken die het voert met de verschillende stakeholders. Het voorstel maakt een duidelijke koppeling met de transitie waar het voedselsysteem voor staat en dus ook met de Voedselvisie. Jonge agrariërs en opvolgers zijn vooral op zoek naar een toekomstperspectief. Velen zien wel wat in dat duurzame toekomstperspectief. Juist die opvolgers

3530

omarmen ook weer de nieuwe verdienmodellen. Soms vonden ze zelfs uit, omdat ze er tijdens hun studie een scriptie over schreven en in praktijk brachten in het bedrijf dat eerst van oudsher op een meer traditionele wijze werd gevoerd door hun vader en opa.

3535

Gedeputeerde Staten willen samen met jonge agrariërs in transitie. Ze willen niet dat agrariërs stoppen, maar dat ze meegaan in transitie. De Provincie heeft hen hard nodig voor de uitvoering van de Voedselvisie. Het college staat positief tegenover het toevoegen van een zesde thema. Er zijn wat

3540

Rijksregelingen. Op basis van de Voedselvisie bestaat de coachingsregeling. Onderzocht kan worden of er nog nadere behoefte aan is, of dat een bestaande regeling kan worden aangepast. De gedeputeerde komt er later op terug.

Een overzicht van Rijksregelingen kan in hoofdlijnen worden verstrekt. Er is nog geen NSP. De minister wil daarover niet besluiten, omdat zij nu in de formatie aan tafel zit. Het standpunt van de provincies wordt of is middels een brief aan de Staten toegestuurd. Het wachten is op 'witte rook' uit Den Haag.

3545

In reactie op de heer Dessing op zijn vraag of wet- en regelgeving de ontmoedigende factor is voor opvolging, of dat er onvoldoende natuurlijke opvolging is. Uit de cijfers blijkt dat er onvoldoende natuurlijke opvolging. De jonge opvolgers willen vooral een toekomstperspectief. Dat kan ook een duurzaam perspectief zijn. De gedeputeerde heeft geen signalen ontvangen dat het provinciaal beleid ontmoedigend werkt.

3550

Tweede termijn

Mevrouw **Dekker** (CDA) bedankt dat met de toevoeging aan de slag wordt gegaan door de indieners en het college. Is de coachingsregeling in de Voedselvisie ook gericht op bedrijfsovername of betreft dat maatwerk?

3555

De heer **Van Tiggelen** (PVV) citeert mevrouw Kapitein: "Er zijn partijen die het niet eens zijn met het provinciaal beleid, maar die discussie moet op een ander niveau worden gevoerd."

3560

Het klopt dat er sprake is van een enorm kennisniveauverschil. Om dat niveauverschil te verminderen, daaraan wil de PVV meewerken. De heer Van Tiggelen is bereid een lezing te organiseren van een wetenschapper, met als specialiteit atmosferische fysica. Als daarvoor belangstelling is, dan is de PVV bereid dit te organiseren.

De **voorzitter** begrijpt dat de heer Van Tiggelen bereid is om een lezing te organiseren.

3565 De heer **Carton** (PvdA) hoorde aanvullingen op het initiatiefvoorstel. Op welke manier verwerken de indieners dit en hoe komt dat terug in Provinciale Staten?

De heer **De Wit** (VVD) licht toe dat een voordracht wordt opgesteld voor Provinciale Staten. De intentie is om dat te doen voor de aanstaande vergadering in november. De heer De Wit heeft niet
3570 het idee dat er nog veel in deze commissie 'te winnen valt'. Het zesde punt van de bedrijfscoaches is voldoende besproken en helder is hoe daaraan een richting kan worden gegeven.

Het idee is om de voordracht te splitsen in twee elementen: het uitspreken dat kennis is genomen van wat er op dit moment gebeurt en hoe dat relateert aan punten die zijn aangedragen in de initiatiefnota; een bestendiging van staand beleid. Punt 1 in de notitie in combinatie met het punt
3575 van de bedrijfscoach gaat over het centraal stellen van de mens. Daarover komt een punt in de voordracht.

Over punt 3 van de initiatiefnota wordt in de voordracht een oproep aan het college opgenomen om daaraan handen en voeten te geven.

Een voortgaande evaluatie om te kunnen volgen wat de effecten zijn, zal ook onderdeel uitmaken
3580 van de voordracht.

De **voorzitter** concludeert dat de indieners rechtstreeks met een voorstel aan Provinciale Staten komen.

3585 Gedeputeerde **Zaal** vertelt dat de coachingsregeling, zoals de Provincie die voor ogen heeft in de Voedselvisie, ziet op de drie hoofddoelen van de Voedselvisie: regeneratieve landbouw, kringlooplandbouw en korte keten. Het college wil kijken of er binnen die regeling ook aandacht kan zijn voor bedrijfsopvolgers. Het doel is dat de nieuwe generatie agrariërs aansluit bij de
3590 Voedselvisie, met voornoemde vormen van landbouw en dat ze aandacht hebben voor dierenwelzijn. De coachingsregeling is breder en ook voor oudere agrariërs die willen omschakelen. Het kan een element zijn om toe te voegen.

Ten aanzien van een jaarlijkse evaluatie en monitoring is het advies van het college om monitor via het Onderwijs- en Arbeidsmarktprogramma, via de Uitvoeringsagenda van de Voedselvisie, te rapporten over dit accent en het niet als een bedrijfsopvolging in de agrarische sector als een
3595 nieuw beleidsthema te maken van de Provincie.

De jaarlijkse bijeenkomst is een aardig idee. Wellicht kan het breder worden neergezet richting innovatie en verduurzaming. De gedeputeerde begrijpt dat er mogelijk een expertmeeting wordt georganiseerd door de PVV. Mogelijk volgt er dan ook een initiatiefvoorstel?

3600 De **voorzitter** zegt dat het aan de indieners is om de punten van het college verder mee te nemen. Provinciale Staten wachten het voorstel af in de volgende PS-vergadering.

16. B-agenda Landbouw & Natuur

3605 16.a Voedselvisie & Biodiversiteit: Afhandeling motie 13-2021 RO instrumenten voor Voedselvisie en Masterplan biodiversiteit (B-agenda NLG 25-10-2021)

De **voorzitter** geeft het woord aan de indieners van de motie voor hun inbreng in eerste termijn.

Eerste termijn

3610

De heer **Cardol** (GL) vindt de brief van het college als reactie op de motie teleurstellend. Het college stelt dat het niet past in de systematiek van de Omgevingswet. Het college zou ook kunnen zeggen dat het er alles aan gaat doen om van de landbouwtransitie een succes te maken en om op zoek te gaan naar de RO-instrumenten. Helaas is dat niet het antwoord. De heer Cardol gaat niet trekken aan een dood paard. GL stelt voor om de motie voor nu als afgedaan te beschouwen. Zodra GL ergens ruimte ziet op RO-gebied zal de fractie niet nalaten om met een voorstel te komen.

3615

3620

3625

3630

3635

Mevrouw **Kapitein** (D66) zegt dat RO een belangrijk onderwerp is voor D66 en voor de Provincie. In de provincie is veel grond voor voedselproductie. Naar de visie van D66 kunnen de RO-instrumenten krachtig en effectief zijn om de doelen te behalen. De Provincie gaat over ruimte en de RO-instrumenten zijn haar primaire instrumenten. Bij veel instrumenten gaat het vaak over de indirecte invloed door stimuleren, verbinden en faciliteren. Bij de provinciale RO-instrumenten gaat het over de directe invloed. In theorie zou de Provincie nog veel meer kunnen doen met deze instrumenten voor de voedselvisie in de biodiversiteit. Bijvoorbeeld door het inzetten van het zoneringsgedachtegoed. Iets wat ook op landelijk gebied speelt. Zelf steeds meer toepassen rondom de overgangsgebieden bij natuurgebieden en de NNN-realisatie. Het is nu nog te vroeg om verder te gaan met deze zonering. Als dit landelijk verder wordt uitgewerkt, is het zaak dat de Provincie hierop inspeelt en dat het Rijk haar rol niet overneemt of te strakke kaders stelt. Zoals het college schrijft, ziet D66 op veel plaatsen het gebruik van RO-instrumenten terug. De meest recente is zojuist aan de orde gekomen bij het behandelen van het initiatiefvoorstel voor bedrijfsopvolgers en starters. Een grondmarktanalyse en een verkenning van kansen met grond en opstallen, die in eigendom zijn van de Provincie. Op de dag van PARK zijn de onderzoeksresultaten vrijgegeven van het onderzoek naar de mogelijkheden van kringlooplandbouw in de provincie. Opmerkelijk bij dit stuk (zie C-agenda) zijn de overzichtelijke analyses van de mogelijkheden van de provinciale grond hierbij. D66 vindt het positief hoe het college proactief bezig is met de inzet van de grond in het voedselbeleid en bij natuur en biodiversiteit. D66 heeft er alle vertrouwen in dat het college dit oppakt, zodra dit kan en passend is. Daarmee is voor D66 de motie afgedaan.

3640

De heer **De Wit** (VVD) deelt de eindconclusie van mede-indiener, de heer Cardol, maar het college trekt niet aan een dood paard als het gaat om het realiseren van de ambities in de Voedselvisie. Daar staat de VVD nog volledig achter. Het doel moet centraal staan en niet het middel. Laten we vooral kijken hoe die doelen kunnen worden behaald en welke bijsturing vanuit de Provincie kan worden ingezet.

3645

De **voorzitter** constateert dat de commissie de motie als afgedaan beschouwt.

17. Rondvraag gedeputeerde Zaal (Landbouw, visserij, recreatie, toerisme, dierenwelzijn)

De heer **De Wit** (VVD) vraagt of de gedeputeerde Landbouw een update kan geven over de casus Pronk in de gemeente Weesp.

3650

Gedeputeerde **Zaal** vertelt dat de kavelruil nagenoeg is afgerond. Los daarvan staat de vraag of dit bedrijf onder 'de geitenstop' valt. Dat is een vraag die de gemeente Weesp moet beantwoorden en onderzoekt. Daarover kan de gedeputeerde nog geen nieuws melden, anders dan dat er wel aan

gewerkt wordt.

3655

23. Sluiting

De **voorzitter** dankt alle aanwezigen voor hun bijdrage en interesse, en sluit de vergadering om 16.55 uur.

3660

De eerstvolgende vergadering van de commissie NLG vindt plaats op maandag 22 november a.s.